

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ Κ'. ΙΟΥΛΙΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1957 ΑΡΙΘ. 183.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Φίλε κ. Διευθυντά τῶν «Ἀκτίνων»,

Ἄπό τινος εὐρίσκεται εἰς χεῖράς μου λίαν ἐνδιαφέρουσα διάλεξις τοῦ ἀειμνήτου ἄλλοτε πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις καὶ φίλου μου De Vaux St Cyr περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅποιαν εἶχε κάμει ἐν Γαλλίᾳ μικρὸν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας κατάληψίν του καὶ ἀναχώρησιν ἐξ Ἑλλάδος, δηλαδὴ 1952 ἢ 1953. Ἐπειδὴ ἡ διάλεξις αὕτη μοῦ φαίνεται λίαν ἐνδιαφέρουσα ὄχι μόνον διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ γράφοντος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μας συμπάθειάν του καὶ τὴν ἀρκετὴν ἐνημέρωσίν του, παρὰ τὴν ὀπωσιδήτοτε ἀπὸ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς σκοπιάς ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων, παρεκάλεσα τὴν οἰκογένειάν του νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ τὴν δημοσίευσίν της. Ἦδη ἔχω καταφατικὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν θέτω εἰς τὴν διάθεσίν σας, ἀφ' οὗ ἄλλως τε, χωρὶς νὰ σὰς ἐρωτήσω, εἰς τὴν παράκλησίν μου περὶ ἀδείας δημοσιεύσεως τῆς διαλέξεως ἀνέφερα ὅτι ἡ δημοσίευσίς θὰ ἐγένετο διὰ τῶν «Ἀκτίνων», διότι δὲν ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ὑπῆρχε καταλληλότερον περιοδικόν.

Μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκός

Ἐὰν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ γενικωτάτης ἀπόψεως, ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πολὺ ὀλίγον ἔχει ἀλλάξει ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Τὴν στιγμὴν τῆς μεταστροφῆς τοῦ Κωνσταντινου κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ Χριστιανισμὸς παρουσιάζεται ὡς μία ἔνωσις σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ κάθε ἀρχηγὸς τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ διάδοχον ἑνὸς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ δεσμὸς πὺν ἐνώνει τὰς Ἐκκλησίας αὐτὰς εἶναι πολὺ χαλαρὸς καὶ ἐκδηλοῦται μόνον μετὰ τὸν ζῆλον πὺν ἀναπτύσσουσιν διὰ νὰ διατηρήσουν ἀθικτον τὴν ἀρχικὴν πίστιν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον μερικαὶ Ἐκκλησίαι κατέλαβον μέσα εἰς τὸ σύνολον ἐξέχουσιν θέσιν τόσον λόγῳ τῆς θέσεώς των εἰς κά-

θε πολιτείας ὅσον καὶ χάρις εἰς τὴν προσωπικότητα τῶν ἀρχηγῶν των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ρώμη ἀπέκτησεν ἐξ ἀρχῆς ὑπεροχὴν λόγῳ ἀναμιφιδόλως τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ τὸν Πέτρον, κορυφαῖον Ἀπόστολον, καὶ διότι συνέβη νὰ εἶναι πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπαίζαν ἡδη σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Λυών εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ τῆς Σεβίλλης εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Ἡ κατάστασις ἡλλάξεν δταν ὁ Κωνσταντίνος μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕως τότε ὑφιστάμενος τοῦ Ἐπισκόπου Ἡρακλείας, ἀπέκτησε σὺν τῷ χρόνῳ τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐκκλησιαστικὸς σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος ἐθεώ-

ρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας, εἶδε νὰ προστρέχουν εἰς αὐτὸν οἱ Ἐπισκοποὶ καὶ νὰ ζητοῦν τὰς συμβουλὰς του.

Αἱ Σύνοδοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 381 καὶ τῆς Χαλκηδόνος τὸ 451 ἀνεγνώρισαν τιμητικὸν πρωτεῖον εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἡ πόλις αὐτὴ ἦτο ἡ «Νέα Ρώμη».

Τὸ πρωτεῖον ὅμως αὐτὸ ἔπαισε γρήγορα νὰ εἶναι πραγματικόν, διότι συμφώνως πρὸς τὸ βυζαντινὸν ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, εἰς κάθε πολιτικῶς ἀνεξάρτητον κράτος πρέπει νὰ ἀντιστοιχῇ μία Ἐκκλησία αὐτόνομος. Ἡ αὐτονομία τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας ἀρχὰς πού διέπουν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἐπανεπιλημμένως ἐγεννήθη ζήτημα συγκλήσεως συνόδων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ Πανορθόδοξων Συνεδρίων ὅπως τὸ 1923 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ 1925 καὶ 1930 εἰς Ἅγιον Ὄρος. Αἱ πρωτοβουλίαὶ αὐταὶ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, εἴτε διότι μερικαὶ Ἐκκλησίαι δὲν ἠθέλησαν νὰ στεῖλουν ἀντιπροσώπους, εἴτε διότι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ληφθοῦν ἀποφάσεις. Ἀντιθέτως, ἀναφέρονται περιπτώσεις πατριαρχῶν πού ἠρνήθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν πατριάρχας ἄλλων Ἐκκλησιῶν μολοντί κανονικῶς ἐκλεγέντας. Κατ' ἀρχὴν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δικαιούται νὰ ἀποφασίξῃ ἐπὶ δογματικῶν θεμάτων ἀλλὰ εἰς τὴν πρᾶξιν δὲν κάμνει σχεδὸν ποτὲ χρῆσιν τοῦ δικαιώματός του αὐτοῦ καὶ ἡ πρωτοκαθεδρία του παραμένει καθαρῶς τιμητικὴ. Ἀντιθέτως, αὐτὸ πού ἐνόησε τὰς Ἐκκλησίας, εἶναι οἱ κανόνες τῶν ἑπτὰ πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν μόνων πού ἀναγνωρίζει ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, οἱ κανόνες τῶν Συνόδων πού ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔχουν ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ Κανονικὸν Δίκαιον καὶ οἱ λεγόμενοι Ἀποστολικοὶ Κανόνες πού ἔχουν ληφθῇ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Πατέρων καὶ τῶν Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ ὀριστικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας σταματᾷ εἰς τὸν 8ον αἰῶνα μὲ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, πρὸ τῆς καταδίκης τοῦ Πατριάρχου Φωτίου.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονός ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν ἀθίκτους τὰς πεποιθήσεις των μολοντί ἔζησαν ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἄλλαι ὑπὸ Ἰσλαμικὴν κυριαρχίαν καὶ ἄλλαι κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Σήμερον οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἠμποροῦν νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τοὺς καθαρὸ Ἕλληνας οἱ ὁποῖοι, διοικοῦνται ἀπὸ τρεῖς διαφορετικὰς Ἐκκλησίας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν Συνοδικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Κύπρου καὶ τοὺς Ἕλληνο-Ἀραβὰς ἢ Μελίτιας πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσθέσωμεν τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Ὁρους Σινᾶ.

★

Θὰ κάμωμεν τώρα μίαν ἀνασκότησιν τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν.

1ον) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, πού διατρεῖ τὸ τιμητικὸν πρωτεῖόν του, εἶδε νὰ μειοῦται αἰσθητῶς ἡ σπουδαιότης του μὲ τὴν διανομὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Τουρκίαν κατόπιν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1921. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ὅτι κάθε κράτος πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ μίαν Ἐκκλησίαν αὐτόνομον, τὸ Φανάριον ὑπεχρεώθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ 1879 τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν, τὸ 1850 τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὸ 1885 τὴν Ρουμανικὴν. Διατρεῖ ἀκόμη, κατ' ἀρχὴν, κάποιαν ἐξουσίαν εἰς τὴν λεγομένην Νέαν Ἑλλάδα, δηλαδὴ τὰς ἐπαρχίας πού ἀπέκτησεν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τοὺς βάλκανικοὺς πολέμους ἦτοι τὴν Ἡπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως αἱ μητροπόλεις αὐταὶ διοικοῦνται ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἡ ἐξουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου παραμένει ὀνομαστικὴ καὶ ἐκδηλοῦται μὲ τὴν μνεῖαν τοῦ ὀνόματός του εἰς τὰς λειτουργικὰς εὐχὰς. Ἀντιθέτως, ἡ ἐξουσία τοῦ Πατριάρχου ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν Δωδεκανήσων μολοντί αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ τελευταίου πολέμου, τὸ

1947, ἀποτελοῦν τμήμα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐπὶ τοῦ Ἁγ. Ὁρους, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω καὶ ἐφ' ὧν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ πλὴν ἐκείνων τῆς Ἀφρικήs.

Ὁ Πατριάρχης πλαισιοῦται ἀπὸ μίαν Σύνοδον, χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ καμίαν ἀπόφασιν. Ἡ σύνοδος αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 μέλη καὶ περιλαμβάνει τοὺς ἐπισκόπους ποῦ διαμένουν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Τουρκίαν μόνον 4 πραγματικαὶ μητροπόλεις, διετηρήθη ἓνας ἀριθμὸς τιτουλαρίων (βοηθῶν-ἐπισκόπων) διὰ νὰ ὑπάρχη ἡ ἀπαιτούμενη ἀπαρτία. Ἡ Μεγάλῃ αὐτῇ Σύνόδου ἐκλέγει τὸν Πατριάρχην.

Ὁ Πατριάρχης περιστοιχίζεται, ἐπίσης ἀπὸ ἐκκλησιαστικοὺς ἀξιοματούχους καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπιτροπὰς ἐξ ὧν μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας εἶναι τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Ὅπως εἶπομεν ἀνωτέρω, ἡ δικαιοδοσία τοῦ Πατριάρχου ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκτὸς ἐκείνων τῆς Ἀφρικήs. Εἰς τὰς Ἡ. Π. ὑπάρχουν περισσότεροι ἀπὸ 500.000 Ἕλληνες μὲ ἓνα Ἀρχιεπίσκοπον διὰ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδῶν. Ὑπάρχει ἐπίσης ἓνας Ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ ἄλλος ἓνας εἰς τὸ Λονδίνον διὰ τὴν Δυτ. Εὐρώπην. Μία ἄλλη Μητρόπολις εὐρίσκεται εἰς τὴν Βιέννην διὰ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ Πατριαρχεῖον εἶχε διαμφισθητῆσαι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὰς παροικίας αὐτὰς, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὰς διεξεδίκει λόγω τῆς καθαρῶς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν περισσότερῶν ἀπὸ τοὺς μετανάστὰς αὐτοῦς. Τελικῶς ἐκέρδισε τὸ Πατριαρχεῖον, ὅλως ἐσχάτως, ἄλλωστε, τὸ 1922.

2ον) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, Χάρις, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς, ἡ Ἑλλάς ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος καὶ χάρις εἰς αὐτὴν ἠμπόρεσαν νὰ διατηρηθοῦν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς Τουρκικῆς κατακτηθῆσεως.

Ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὴν Ἠπειρον, εἰς μίαν νῆσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἐδολοφονήθη ὁ παστὴρ τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς τὸ σπῆτι μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐμορφώοντο μὲ τὴν ἔγκρισιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὁρθόδοξοι ἱερεῖς ποῦ ἐπήγαιναν κατοπιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ διδάξουν, μαζὺ μὲ τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα. Ἐνας μητροπολίτης, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὑπῆρξεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τὴν 25ην Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ποῦ καθιερώθη ἔκτοτε ὡς ἐθνικὴ εορτὴ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν εἶναι καθόλου ἐκπληκτικόν, συμφῶνως πάντοτε πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτονομίας τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅτι ἡ νέα ἀνεξάρτητος Ἑλλάς ἐξήτησεν ἀπὸ τὸ 1833 τὸν χωρισμὸν τῆς ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπὶ 20 ἔτη τὸ Φανάριον ἠρνεῖτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν μείωσιν αὐτὴν τῆς δικαιοδοσίας του καὶ τέλος τὴν ἀπεδέχθη τὸ 1850.

Σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διευθύνεται ἀπὸ ἓνα Ἀρχιεπίσκοπον ποῦ φέρει τὸν τίτλον «Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος». Ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος ποῦ περιλαμβάνει τὰς μητροπόλεις τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος. Ἡ ἐκλογή γίνεται εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐπισκόπους, αὐτοὶ ὑποδεικνύονται ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον μὲ τὴν ἔγκρισιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Ἡ Παλαιὰ Ἑλλάς περιλαμβάνει 32 μητροπόλεις καὶ ἡ Νέα Ἑλλάς 39 ἐκ τῶν ὁποίων 7 εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, Σάμον, Λήμνον, Χίον, Λέσβον, κλπ.

Εἰς τὰ χωριά ὁ ἐφημέριος κατέχει σπουδαίαν θέσιν διπλα εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ λαμβάνει μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐπισημοὺς τελετάς. Ὁ κληρὸς μισθοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ποῦ ἔχει περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν του.

Τὰ μοναστήρια, ἀνδρικά καὶ γυναικεῖα,

ἦσαν ἄλλοτε πολυάριθμα. Σήμερον εἶναι ὀλιγώτερα εἰς ἀριθμὸν διότι ἡ στρατολογία μοναχῶν καθίσταται διαρκῶς δυσκολώτερα. Τὰ πλεόν ἄξιοπεριεργα εἶναι τῶν Μετεώρων, πού εὐρίσκονται εἰς τὴν Θεσσαλίαν, περιοχὴν τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος. Μέσα εἰς μίαν μεγάλην ἐπίπεδον ἔκτασιν χωρὶς ἑδαφικὰς ἐξάρσεις βλέπει κανεὶς νὰ ὑψώνονται ἀποτόμως εἰς τὴν πεδιάδα τεράστιοι ὄγκοι ἀπὸ μαῦρον βασάλτην ὑψοῦς 50 ἕως 80 μέτρων, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων φωλιάζουν τὰ παλαιὰ μοναστήρια. Εἶναι πιθανόν ὅτι οἱ μοναχοὶ συνέλαβον τὴν πραγματοποίησιν τοῦ τομηροῦ αὐτοῦ προβλήματος καὶ κατεσκεύασαν τὰ ἡσυχαστήριά των μέσα εἰς αὐτὰς τὶς ἀετοφωλιῆς πού κρέμονται συχνὰ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀβύσσου διὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐπιδρομεῖς πού ἤρχοντο ἀπὸ τὸν βορρᾶν καὶ ἐξεχύνοντο κάτω πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Ἄλλοτε ἔφθανε κανεὶς εἰς αὐτὰ τὰ μοναστήρια μὲ ἓνα κοφίνι δεμένον ἀπὸ ἓνα σχοινί, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔβαζαν τοὺς ταξειδιώτας καὶ τοὺς ἀνέβαζαν μὲ βαροῦλκον κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν τοῦ βράχου ἢ μὲ κινητὲς σκάλες πού ἦσαν ἐνωμένες ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην καὶ τὰς ὁποίας ἔσυραν ἐπάνω εἰς περιπτώσιν κινδύνου. Σήμερον ἔχουν σκάψει μέσα εἰς τὸν βράχον μονοπάτια καὶ σκαλιά, τὰ βαροῦλκα ὅμως ἐξακολουθοῦν πάντοτε νὰ λειτουργοῦν καὶ πολλοὶ Ἀμερικανοὶ φαίνεται ὅτι χρησιμοποιοῦν ἀκόμη διὰ νὰ ἀνέβουν εἰς τὰ μοναστήρια τὸ πρωτόγονον αὐτὸ μέσον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔξ ἄλλου ὑπάρχει μία μεγάλη Ἱερατικὴ Σχολή, ἡ Ριζάρειος καὶ μία Θεολογικὴ Σχολή εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι ἢ σχεδὸν ὅλοι οἱ καθηγηταὶ εἶναι λαϊκοί.

Ἡ Κρήτη, ὅπου τὰ μοναστήρια εἶναι πολυάριθμα καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστις ζωηροτάτη, ἔχει ἰδιαίτερον καταστατικὸν χάρτην πού δρᾶται εἰς λόγους ἱστορικοῦς. Ἡ νῆσος αὕτη, ἀφοῦ ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ πρὶν ἀκόμη γίνῃ ἑλληνικὴ, ἐγγώρισε μίαν πολιτικὴν ἀυτονομίαν, ἡ ὁποία ἠκολούθηθη ἀπὸ θρησκευτικὴν τοιαύτην. Μετὰ τὴν ἔνωσίν της μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ 1908, διετήρησε ἓνα μέρος τῆς ἀυτονομίας αὐτῆς. Αὕτη ὅμως ἡ ἐκ-

κλησιαστικὴ ἰδιορρυθμία εἶναι προσωρισμένη ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐκλείρῃ.

3ον) Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Κύπρου, ἐξηρητημένη ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ ἔτους 488, ἀνάγεται δηλαδὴ ἡ ἰδρυσίς της εἰς χρόνους παλαιότατους. Ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀνήκει εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τρεῖς μητροπολίτας. Ἡ ἀρμοδιότης τῆς Συνόδου ἐκτείνεται εἰς ὅλα τὰ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὴν πίστιν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πειθαρχίαν. Ἀποτελεῖ ἐπίσης τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων, δηλαδὴ ὅλων τῶν Ἑλλήνων πού ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Ἐχει λάβει σαφῆ θέσιν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ διεξάγει μίαν σφοδρὰν ἐκστρατείαν πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν αὐτῆν. Ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς πού κατέχουν τὴν νῆσον.

★

Κοντὰ εἰς τοὺς καθαρὸ Ἑλληνας, ὑπάρχουν οἱ Ἑλληνο-Ἀραβες ἢ Μελχίται πού διαιροῦνται εἰς 3 Πατριαρχεῖα, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Σινᾶ.

Ὁ ὄρος «Μελχίται» προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν «Μελὲκ» πού σημαίνει εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν αὐτοκράτωρ. Εἶναι ἀπόγονοι ἐκείνων πού ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, τὸ 451. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι αὐτόχθονες καὶ τελοῦν τὴν θεῖαν λειτουργίαν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν, κάποτε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν.

Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας.

Ἡ Ἀντιόχεια ἦτο ἄλλοτε μία πόλις μὲ μεγάλην ἀκμὴν καὶ εἰς αὐτὴν ὀργανώθησαν εἰς κοινότηας οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ πού προσηλυτίσθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Ὅστερα ἀπὸ μίαν περίοδον λαμπρότητος, ἡ Ἀντιόχεια εἶδε νὰ μειοῦται ἡ

θηροσκευτικὴ τῆς σπουδαιότητος ἐξ αἰτίας τῶν αἰρέσεων καὶ εἰδικότερον τῆς Νεστοριανῆς τοιαύτης, καθὼς καὶ λόγῳ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1899 ὁ Πατριάρχης εἶναι Ἄραφ. Φέρει τὸν τίτλον «Μακαριώτατος» καὶ ἔρχεται τρίτος εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀρθοδόξων πρωθιεραρχῶν ἀμέσως μετὰ τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας. Σήμερον ἐδρεύει εἰς Λαμασκόν. Ἐκλέγεται ἀπὸ μίαν συνέλευσιν 38 προσώπων, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 14 ἐκκλησιαστικούς καὶ 24 λαϊκοὺς ἐκλεγομένους ἀνὰ 2 ἐξ ἑκάστης τῶν 12 μητροπόλεων. Ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι, πλαισιοῦνται καὶ αὐτὸς ἀπὸ μίαν Σύνοδον. Ἡ ἐκλογή του ὀφείλει νὰ ἐπιζυροῦται ἀπὸ τὴν συριακὴν κυβέρνησιν ἢ ὁποία καὶ τὸν μισθοδοτεῖ.

Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων.

Ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ἵδρυσεν, τὸ 451, τὸ ἀνεξάρτητον Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἀποχωρίσασα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας κατὰ τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Παλαιστίνης. Ἐνῶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἴχε φθάσει εἰς μεγίστην ἀκμὴν καὶ περιελάμβανε σημαντικὸν ἀριθμὸν μοναστηρίων, κατὰ τὴν περιόδον τῆς τουρκοκρατίας ἐγνώρισεν ἀρκετὰς δυσχερείας.

Ὁ Πατριάρχης εἶναι συνάμα καὶ πρόεδρος τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἡ ἔνωσις αὐτῆ, πού ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάγεται εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν, διοικεῖ τὴν πατριαρχικὴν περιουσίαν, ἐπιβλέπει τὰς διαφόρους ἐνορίας, ἐκδικάζει τὰς ὑποθέσεις θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, πρὸ πάντων δὲ φιλάσσει τὰ ἱερά προσκυνήματα πού κατέχουν οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ εἰδικῶς τὸν τόπον ὅπου ὑψώθη ὁ Σταυρὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ, ἓνα μεγάλο μέρος τῆς βασιλικῆς τῆς Γεννήσεως εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὸν τάφον τῆς Παρθένου εἰς τὴν Γεθσημανῆ.

Ἡ Ἀγιοταφικὴ Ἀδελφότης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σχεδὸν πάντοτε ἀποκλείονται οἱ αὐτόχθονες, διοικεῖ κατ' οὐσίαν ὅλον τὸ Πατριαρχεῖον. Ἡ Ἀδελφότης ἔχει 17 ἀνδρικά μοναστήρια εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ 18 εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης πού χρησιμεύει καὶ ὡς κατοικία

τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν περισσοτέρων μελῶν τῆς Συνόδου.

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας, ἵδρυθεῖσα, ὡς λέγεται, ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον, ἔχει μακρὰν καὶ λαμπροτάτην ἱστορίαν πού ἐγράφη ἀπὸ μίαν δόλοκληρον σειρὰν ὑπερέχον λειτουργῶν τῆς, ὅπως ὁ Ἁγ. Ἀθανάσιος καὶ ὁ Ἁγ. Κύριλλος. Ἡ ἀραβικὴ εἰσβολὴ καὶ κατόπιν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις κατέστρεψαν τὰς θρησκευτικὰς κοινότητας. Ὁ πατριάρχης ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μόνον τὸ 1846 ὑπὸ τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ τότε πατριάρχης εἰς Ἀλεξανδρείαν. Ὁ Πατριάρχης φέρει τὸν τίτλον «Μακαριώτατος» καὶ προσαγορεύεται «Πατὴρ καὶ Ποιμὴν, Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας». Ποιμαίνει περὶ τὰς 150.000 πιστῶν καὶ βοηθεῖται ὅπως οἱ ἄλλοι Πατριαρχαὶ ἀπὸ μίαν Σύνοδον. Ἡ ἑλληνικὴ παροικία τῆς Αἰγύπτου εἶναι πολυάριθμος, πλουσία καὶ δραστηρία. Ἐχει ὄργανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα.

Ἡ μικροτέρα τέλος ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Σινᾶ. Κειμένη μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἐρήμου εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐπὶ τοῦ Ὄρους Σινᾶ, περιλαμβάνει μόλις μίαν πεντηκοντάδα μοναχῶν καὶ ἄλλους τόσους νομάδας βεδουίνους ἢ ψαράδες τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ. Ἡ ἀπομονωμένη καὶ ὄχυρὰ θέσις τῆς τὴν ἐβοήθησε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς διαφόρους ἐπιβουλάς καὶ κατακτήσεις καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρισθῇ αὐτοκέφαλος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1575 καὶ τὸ 1872. Ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης πού εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα, προσελκύει μεγάλον ἀριθμὸν προσκυνητῶν καὶ περιηγητῶν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Τώρα πού συνεληρώσαμεν τὴν μελέτην τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Πατριαρχείων, ἐπιτρέπατέ μου νὰ σᾶς εἰπῶ δυὸ λόγια διὰ τὸ Ὄρος Ἄθως πού εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον πρωτότυπα δημιουργήματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅταν παρατηρῇ κανεὶς τὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος

βλέπει εἰς τὸ βόρειον μέρος, ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἢ ὅποια ἀπολήγει εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τρία ἐπιμήκη ἀκρωτήρια ποῦ ὁμοιάζουν μὲ τρία δάκτυλα ἐνὸς χερσιοῦ. Τὸ ἀνατολικώτερον ἀπὸ τὰ δάκτυλα αὐτὰ ποῦ ἐκτείνεται μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν νῆσον Λήμνον καὶ τὴν τουρκικὴν ἀκτὴν ὀνομάζεται «Ἅγιον Ὄρος», αὐτὸ ποῦ ἡμεῖς ὀνομάζομεν Ὄρος Ἄθως.

Ἐχουσα μῆκος 45 χλμ. καὶ συνδεομένη μὲ τὴν ξηρὰν διὰ μιᾶς λωρίδος πλάτους μόνον 2 χλμ. τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ κόψῃ ὁ Ξερόξης διὰ νὰ περάσῃ τὸν στόλον του καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἡ χερσόνησος αὕτη ἀπολήγει εἰς ἓνα ὄρος ὕψους 2000 μ. μὲ ἀποκρῆμινους ἀκτὰς πρὸς τὴν θάλασσαν. Γύρω ἀπὸ τὸ βουνὸ αὐτὸ, μέσα εἰς ἓνα ἐξαίσιον τοπεῖον ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δάση καὶ βράχους καὶ κρέμεται ἐπάνω ἀπὸ μίαν αἰωνίως γαλάζιαν θάλασσαν, εἶναι ἀγκιστρομένη τὰ βυζαντινὰ μοναστήρια ποῦ προβάλλουν μὲ τὰ ζωηρά των χρώματα, κόκκινο, πράσινο, γαλάζιο, μέσα εἰς τὸ βάθος τοῦ βουνοῦ. Ὑπάρχουν περὶ τὰ σαράντα ἀσκητήρια ἐρημιτῶν καὶ μεγάλα μοναστήρια μὲ χρυσοῦς θόλους ποῦ περιβάλλονται ἀπὸ ὠχρομένους τοίχους.

Εἶναι μία δημοκρατία μοναχῶν. Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖ, κατ' ἀρχὴν, τμήμα τῆς Ἑλλάδος, διευθύνεται ὅμως ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς καὶ ὑπάρχει εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὰς Καρυάς, ἓνας ἐκπρόσωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Διὰ νὰ μπῆ κανεὶς μέσα εἰς τὴν δημοκρατίαν αὐτὴν χρειάζονται δύο ἄδειαι, μία ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ μία ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν.

Ἐπῆγα πολλὰς φορὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, πάντοτε μὲ γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον, διότι τὸ ταξίδι μὲ τὰ συνειθισμένα μέσα συγκοινωνίας εἶναι πάρα πολὺ μακρὸν καὶ δύσκολον. Ὅταν ἐφθάναμεν ἔμπροσ εἰς τὸ μοναστήρι ὅπου ἠθέλαμεν νὰ μεταβῶμεν καὶ ὅπου εἶχε προηγουμένως ἀναγγελθῆ ἡ ἐπίσκεψίς μας, ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου διέτασσε τὴν ρίψιν τῶν καθιερωμένων βολῶν διὰ νὰ χαιρετίσῃ τὴν Δημοκρατίαν καὶ ἐβλέπαμεν τὴν γαλλικὴν σημαίαν νὰ ὑψώνεται εἰς τὸν μεγάλον ἴστον τῆς μονῆς.

Ὅταν ἀπεβιβάζομεθα, ὅλοι οἱ μοναχοὶ μὲ τὰ ὠραία βυζαντινὰ των ἐνδύματα, μὲ τὸν ἡγούμενον ἐπὶ κεφαλῆς, ἤρχοντο νὰ μᾶς ὑποδεχθοῦν εἰς τὴν ἀποβάθραν καὶ μᾶς συνώδευαν μέχρι τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας οἱ κώδωνες ἐκτυπούσαν μὲ ὄλην τὴν δύναμίν των πρὸς τιμὴν μας.

Τὰ περισσότερα μοναστήρια καὶ ἐρημητήρια εἶναι ἑλληνικά. Ὑπάρχουν ὅμως ἐπίσης καὶ ρωσικὰ μοναστήρια τῶν ὁποίων οἱ μοναχοὶ δὲν ἔχουν ἀνανεωθῆ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, ἐπίσης δὲ καὶ βουλγαρικά καὶ σερβικά. Κάθε μονὴ ἀποστέλλει εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἓνα ἀντιπρόσωπον καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ διορίζουν ἑμελῆ ἐπιτροπὴν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἓνα πρόεδρον, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Κάθε ἓνας ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς κρατεῖ μαζί του ἓνα τέταρτον τῆς μεγάλης ἀσημένιας σφραγίδος καὶ καμμία ἐπίσημος πράξις, νόμος, διάταγμα ἢ δικαστικὴ ἀπόφασις δὲν ἰσχύει ἂν δὲν ἔχη προηγουμένως σφραγισθῆ. Ἔτσι, τὰ 4 μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας πρέπει νὰ εἶναι παρόντα διὰ νὰ εἶναι ἰσχυρὰ οἰαδήποτε κυβερνητικὴ πράξις. Τὸ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ μέλη προσκομίζει τὸ ἓνα τέταρτον τῆς σφραγίδος καὶ ὁ Πρόεδρος ποῦ κρατεῖ τὴν βιδοτὴν κλεῖδα ἐνώνει τὰ τέσσαρα κομμάτια. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καμμία ἀπάτη δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ χώραν. Ὁ Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος διορίζεται διὰ μίαν πενταετίαν, φέρει τὸν τίτλον «Πρωτὸς» τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Αὕτη ἡ κυβέρνησις ποῦ εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιότερας τῆς εὐρώπης, ὀνομάζεται Ἱερά Σύναξις.

Ἡ Ἱερά αὕτη δημοκρατία ἔζησεν ἐπὶ αἰῶνας μέσα εἰς πλήρη σχεδὸν ἀπομόνωσιν καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα τὴν ἐσεβάσθησαν οἱ ἐπιδρομεῖς, οἱ Τούρκοι καὶ οἱ πόλεμοι ποῦ αἰματοκύλισαν τὰ Βαλκάνια. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκπληκτικὸν ὅτι μέσα εἰς τὴν ἀκνησιάν αὐτὴν διετήρησαν ὀρισμένους συνηθείας ἐνὸς κόσμου ποῦ ἐξέλιπε. Ὅταν ἀπεβιβάσθην τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν ρωσικὴν μονὴν ὅπου μὲ ὑπεδέχθησαν γηραῖοι Ρῶσοι μοναχοὶ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ νεώτεροι εἶχον διατελέσει ἀξιωματικοὶ τοῦ Τσάρου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914 (ἀπὸ

τότε, βεβαίως, δὲν παρουσιάσθησαν ἄλλοι μοναχοὶ ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν), ἦτο περίπου ὥρα 9 τὸ πρωί. Ἐμείνα λοιπὸν ἐκπληκτος ὅταν εἶδα κάτω ἀπὸ τὶς ἐπίχρυσες καμπάνες ἓνα ρολοῖ πὸν ἐσημείωνε ὥρα 4. Λέγω εἰς τὸν ρῶσσον μοναχὸν πὸν μὲ συνώδευε, ὁ ὁποῖος ὠμιλοῦσεν εὐχερῶς τὴν γαλλικὴν: «Γὰ προσέξτε. Τὸ ρολοῖ σας ἐσταμάτησε». — «Ἐχετε λάθος, μὴ λέγει, πηγαίνει πολὺ καλά. Σημειώνει τὴν βυζαντινὴν ὥραν».

Ἐμαθα λοιπὸν ὅτι τὸ Ἅγιον Ὅρος δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην ὥραν ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν, δηλαδὴ κάθε πρωὶ ἔβαζαν τὸ ρολοῖ εἰς τὰς 12. Φαίνεται ὅτι ὅταν κανεὶς συνήθιση δὲν ἐνοχλεῖται καὶ τόσον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν. Ἡ ὥρα αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνὴ πὸν εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι. Ὅταν ἐξ ἄλλου ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἐδαγγέλιον ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε τὴν 9ην ὥραν, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἰδικήν μιν 3 μ. μ.

Φυσικὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀκολουθεῖ ἐπίσης τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον (Ἰουλιανόν) τὸ ὁποῖον καθιέρωσεν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ ἔχει καθυστέρησιν ἀπέναντι τοῦ ἰδικοῦ μας 13 ἡμερῶν. Τὰ μοναστήρια διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: τὰ κοινόβια πὸν ἀκολουθοῦν αὐστηρὸν μοναχικὸν κανόνα καὶ τὰ ἰδιόρρυθμα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ μοναχοὶ ζοῦν μὲ περισσοτέραν ἐλευθερίαν. Ἐκτὸς τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ γνωστότερα εἶναι τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Παντοκράτορος, τῶν Ἰθίων, τῆς Μεγίστης Λαύρας, τῆς Σιμωνοπέτρας, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τοῦ Ζωγράφου κλπ., ὑπάρχουν πολυάριθμα ἐρημητήρια ἀπομονωμένα ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸ ὅπου οἱ μοναχοὶ ζοῦν μίαν ζωὴν ἀναχωρητοῦ. Μερικοὶ μάλιστα ἔχουν ἀποσυρθεὶ εἰς μέρη ἀπρόσιτα ὅπου δὲν ὑπάρχει οὔτε μονοπάτι, κάποτε δὲ εἰς σπήλαια σκαμμένα μέσα εἰς τὴν ἀπόρητον ἀκτὴν πὸν κρέμεται ἐπάνω ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τοὺς φέρουσι φαγητὸν ἀπὸ τὸ πλησιέστερον μοναστήρι πὸν κατεβάσκει μὲ σχοινὶ κατὰ μῆκος τοῦ βράχου. Ὅταν, ἀνασύροντες τὸ σχοινὶ, ἰδοῦν ὅτι τὸ φαγητὸν ἔχει μείνει μέσα εἰς τὸ καλάθι, ξεύρουσιν ὅτι ὁ μοναχὸς ἔχει ἀποθάνει.

Τὰ μοναστήρια αὐτὰ περιζεῖσιν ἀνεκτίμητον πλοῦτον πὸν συνεσορεύθη μέσα

εἰς αὐτὰ ἀπὸ αἰῶνων. Εἶδα ἐκεῖ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου πὸν ἀνάγεται εἰς τὸν Β' αἰῶνα, Ἐδαγγέλια τῆς ἰδίας ἐποχῆς, τὸν Χρυσοῦν Θρόνον, τὸ μοναδικὸν ἀντίτυπον τῶν «Περιηγήσεων» τοῦ Παυσανίου, σταυρούς, λειψανοθήκας, ποιμαντορικὰς ράβδους, δισκάρια, ὅλα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσαίωνος, στολισμένα μὲ πλῆθος ἀπὸ πολυτίμους λίθους. Ὅλα δὲ αὐτὰ μέσα εἰς ἓνα πλαίσιον ἐξαιρετικῆς ὁμορφίης: μοναστήρια ποικιλόχρωμα εἰς τὸ βάθος ἐνὸς δασωμένου βουνοῦ ἕως 2000 μ. πὸν περιβρέχεται ἀπὸ μίαν θαυμασίως γαλάζιαν θάλασσαν, κάτω ἀπὸ τὸν ἀλησιμόνητον οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀνανέωσις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἐρίστανται ἀπὸ μερικῶν ἐτῶν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μία κίνησις ἀνανέωσεως, συγχρονισμοῦ καὶ ἐντάσεως τῆς χριστιανικῆς ζωῆς πὸν εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ δυστυχῶς πολὺ ὀλίγον γνωστὴ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀναπτυχθῇ ὅπως ἔπρεπε καὶ ὑπέφερε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τὰς ὑλιστικὰς θεωρίας πὸν εἶχαν ἐνσκήψει εἰς τὸν κόσμον, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ δώσῃ εἰς τὰ στελέχη τῆς τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν ἀποστολικὸν ζῆλον πὸν τοὺς ἔλειπαν. Ἦδη, κατὰ τὰ τελευταῖα σαράντα χρόνια ἔχει ἀποκτήσει μίαν νέαν ζωὴν. Πράγματι πρὸ σαράντα ἐτῶν, ἓνας ἀρχιμανδρίτης τῶν Ἀθηνῶν, ἴδρυσεν μίαν ἀδελφότητα θεολόγων εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸ ὄνομα «Ζωή». Αὕτη ἡ Ἐνωσις πὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ὡς μία ξεχωριστὴ κοινότης καὶ ἐκπαιδεύονται εἰδικῶς, ὀφείλουσι νὰ διδάσκουν τὴν χριστιανικὴν κατῆχσιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀδελφότης αὕτη ἐσημείωσεν ἐξ ἀρχῆς μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐκτοτε ἀνεπτύχθη σημαντικῶς καὶ ἐδημιούργησε μίαν σπουδαίαν λειτουργικὴν κίνησιν πὸν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐξηγῇ εἰς τὸν λαὸν τὴν θρησκείαν καὶ τὰς βυζαντινὰς ἀκολουθίας. Ἰδρυσεν χριστιανικὰς ἐνώσεις σπουδαστῶν, αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦν εἰς τὰς κυριώτερας

πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδίδει πολλὰ ἔντυπα, ὅπως τὸ ἑβδομαδιαῖον φύλλον «Ζωή» πὸν κυκλοφορεῖ εἰς 150.000 ἀντίτυπα. Ὑπάρχουν ἐπίσης σύλλογοι χριστιανῶν ἐργατῶν, σύνδεσμοι γυναικῶν, ἄλλοι γυναικῶν νοσοκομῶν, πὸν ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ὄρφανά, λέσχαι καὶ θειραὶ κατασκηνώσεις διὰ παιδιὰ.

Ὁ ὄμιλος πὸν διευθίνει πραγματικῶς ὅλην αὐτὴν τὴν κίνησιν ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἑκατοντάδα μελῶν πὸν εἶναι ὅλοι ἄγαμοι καὶ ζοῦν ἀπὸ κοινοῦ. Ὑπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν 30 κληρικοὶ καὶ ἓνας καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

Παράλλῃως πρὸς τὴν κίνησιν αὐτὴν ἰδρύθη τὸ 1937 ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» πὸν ἀπετελέσθη κατ' ἀρχὴν ἀπὸ 20 μέλη καὶ σήμερον ἀριθμεῖ 1.600, ἡ ὁποία τείνει νὰ ἑναρμονίσῃ τὴν θρησκείαν μὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἡ Ἐνωσις αὐτὴ ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες» πὸν ἔχει μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ ἀποτελεῖ μίαν μαρτυρίαν τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων διανοουμένων καὶ ἐπιστημόνων ἐνώπιον τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἡ Ἐνωσις ἐκτείνει τὴν δραστηριότητά της εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ περιοδικοῦ της, διὰ διαλέξεων καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως χριστιανικῶν βιβλίων μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκει κανεὶς μεταφράσεις τοῦ Πασκάλ, τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Κλωντέλ.

Διὰ τὴν ἐννοήσῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐνώσεως αὐτῆς πρέπει νὰ διαβάσῃ τὴν διακήρυξιν πὸν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων τὸ 1946:

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐργάται τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, θεωροῦμεν ὑποχρεώσιν μας νὰ διακηρύξωμεν καὶ δημοσιάσῃ τὴν πεποιθήσιν μας ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπὶ τῶν μεγάλων βασικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πνευματικὴν ἀλλάξιν καὶ τὴν ὕλικὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀμερόληπτον ἐρευναν τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὁποίας ἕκαστος ἡμῶν ἔχει ἀφιερῶσει τὰς δυνάμεις του, ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ζωὴν τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης, τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς γενικῆς

ἀνθρωπίνης πείρας καὶ μάλιστα τῶν τελευταίων χρόνων, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι:

1. Τὸ μέλλον καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας μας εἰδικώτερον, ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκλόνητον πνευματικὴν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀληθινὸς πολιτισμὸς.

2. Τοιαύτη θεμελίωσις δὲν εἶναι δυνατὴ, ἂν ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος δὲν χρησιμοποίησῃ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χριστιανικὴ Πίστις, ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἀξίας αὐτὰς εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπὸ κάθε βάσιμον ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ δυνηθῇ νὰ οἰκοδομήσῃ μέλλον καλύτερον ἀπὸ τὸ παρῶν.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν, νὰ μὴ βασίζεται πλέον εἰς ἀπρηχαιωμένους ἀντιλήψεις περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει συνυφανθῆ τοῦ Ἐθνους μας ἡ ὑπόστασις καὶ εἴκοσιν αἰῶνων ἱστορία, ὄχι μόνον ἑναρμονίζεται πλήρως πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς προόδου τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν τεραστίων προβλημάτων τὰ ὁποία θέτου ἐνώπιόν μας οἱ σημερινοὶ καιροί, τὴν ἐπιτακτικώτερον προσταγὴν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ μέλλον μας.

Τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες» ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δεκάτης ἐπετείου του ἐδημοσίευσεν τὸν Ἰανουάριον 1948 μίαν δῆλωσιν τῶν διανοουμένων λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν τῆς Ἑλλάδος, ὑπογεγραμμένην ἀπὸ 222 ἐπιστήμονας, καθηγητὰς καὶ διανοουμένους τὴν ὁποίαν προσυπέγραψαν ἐξέχουσαι προσωπικότητες ἀπὸ ὅλων τῶν κόσμων ὅπως ὁ René Biot, ὁ Augustin Boutaric, ὁ Paul Claudel, ὁ Daniel-Rops, ὁ Leconte du Noüy, ὁ Eric Martin, ὁ Daniel Ross, ὁ Stromberg, ἡ Sigfried Undset κ. ἄ.

Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τῆς πάλιν πλευρᾶς, ἡ Ἐκκλησία ἤρξισε μίαν κίνησιν ἀναγεννήσεως καὶ ἀποστολικῆς δρασεως. Τὸ 1934 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος μὲ τὴν συμπαραστάσιν ἐνὸς κληρικοῦ καὶ δύο λαϊκῶν, ἐδημιούργησε τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν», πὸν ἔχει ὡς προορισμὸν νὰ ἀνανεώσῃ τὸ ἱερατικὸν πνεῦμα καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνώσιν τῆς θρησκείας.

Ἡ ὀργάνωσις αὐτῆ, ἂν καὶ ἀνεγνωρίθη διὰ νόμου καὶ ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὴν Ι. Σύνοδον, συνήντησε δυσκολίας εἰς τὴν ἰσχὴν τῆς δράσεώς της. Ὁ διάδοχος τοῦ χρυσοστόμου Λαμασκηνὸς ἀφωσιώθη εἰς τὸ ἔργον αὐτό. ἤρξατο μὲ τὴν παροχήν πληροτέρας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν κλήρον, ἐμόρφωσεν ἱεροκλήρικας καὶ κατηχητὰς ποὺ διατρέχουν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, ὀργάνωσε ραδιοφωνικὰς ὁμιλίας καὶ καθήρτισε θρησκευτικὰς βιβλιοθήκας. ἔχει πίσις προβλεφθῆ ἢ ἰδρῶσις ἐνὸς μεγάλου κέντρου διὰ τὴν μόρφωσιν νέων ἱερέων εἰς ἃ περιέχωρα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἑλληνικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ μᾶς ἐζήτησαν ὑποτροφίας διὰ νὰ στείλωμεν ἀρχιμανδρίτας νὰ σπουδάσουν εἰς γαλλικὰ σεμινάρια. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς Ἡνωμένους Πολιτείας. Αἱ ἑπταφαὶ ποὺ ἰδημοιουργήθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ιεταξὺ ἱερέων, καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων, πῆρξαν ἰδιαιτέρως εὐτυχεῖς. ἔχρησιμεύσαν καὶ χρησιμεύουν ἀκόμη διὰ νὰ διαλύσιν ὀροισμένας παρεξηγήσεις καὶ ἀπὸ τὰς ὑποπλευράς. Διακόνισσαι, ἐπιφορτισμέναί μὲ τὴν συμπαραστάσιν τῶν ἱερέων εἰς κοινωφελῆ ἔργα κατὰ συνοικίας ἤλθαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ γνωρίσιν ἐπὶ τόπου τὰς πραγματοποιηθείσας τροόδους εἰς τὸ πεδῖον αὐτό.

Οἱ δύο ἐμφύλιοι πόλεμοι (1944, 1946-1948) ποὺ ἐδημιούργησάν τόσα ἔρειπια

εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόσας σφαγὰς καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τῶν παιδιῶν, συνετέλεσαν ἐπίσης εἰς τὴν ἀνανέωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος. Κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ τοῦ φοβεροῦ πολέμου, ἐφρονεῦθησαν 402 Ἑλληνες κληρικοὶ ἱερεῖς, διάκονοι καὶ μοναχοὶ ἐξ αἰτίας τοῦ μίσους πρὸς τὴν θρησκείαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐβασανίσθησαν φρικωδῶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐσταυρώθησαν. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι μάρτυρες τῆς πίστεώς των, ὁ ἡρωϊσμός των ὁποῖον δὲν μᾶς εἶναι ἀκόμη ἀρετὰ γνωστός. Τὸ παράδειγμά των δὲν ἐπῆγε χαμένον. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις ποὺ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω.

Ὀλίγοι λαοὶ ἐξ ἄλλου εἶναι τόσον πιστοὶ καὶ εὐσεβεῖς, ὅπως ὁ ἑλληνικός, καθὼς μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσω κατὰ τὴν μακρὰν εἰς Ἑλλάδα διαμονήν μου.

Ἐμνηχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, ποὺ ἀποτελοῦν τὰς δύο μεγάλας ἑλληνικὰς ἀρετὰς, ὁ ἑλληνικός λαὸς εἶναι ἄξιος νὰ συνεχίσῃ τὴν λαμπρὰν καὶ μακραίωνα ἱστορίαν του.

Μὲ τὴν παράδοσιν τῆς πίστεώς της, μὲ τοὺς πολυπληθεῖς μάρτυράς της, μὲ τὴν θέλησίν της νὰ ἀνανεωθῆ χωρὶς νὰ προδώσῃ τὸν ἑαυτὸν της, ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποκαλύπτεται σήμερον, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Μελετίου, ὡς ἓνα μέλος πραγματικῶς ζωντανὸν τῆς Χριστιανώσυνης.

De Vaux St Cyr

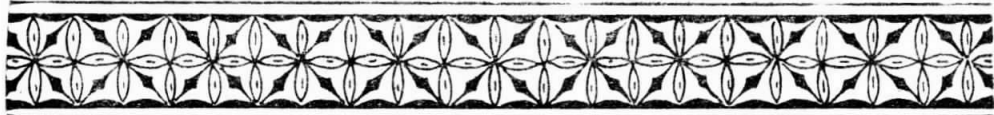
ΠΡΟΣΕΥΧΗΣΟΥ

Σήκωσε τὰ μάτια σου στὸν Οὐρανό,
δὲς
τελαγίζουσαν μυριάδες κόσμων... Προσευχήσου.
Μικροὺν ἀνθρώπων,
ὅπως εἶπες τὴν ἑπαρσί σου.
Προσευχήσου.
Τές:
ὁ ἴμαί ἐγώ;

Μέσ' τὸ Ἐκεῖ... καὶ τὸ ἐδῶ ἄπειρο κάλλος,
Θεέ μου τί ἴμαί ἐγώ
ποὺ τὴν ἀγάπην Σου μοῦ ἴχεις δοσμένη.
Τὶ δὲ ἴμαί ἐγώ;

Ἐνας ἀμαρτωλός, ποὺ ἐπιμένει...
Βέβηλος
καὶ βεβηλωτὴς κάθε καλοῦ, σ' ὅποιοι καιροί.

Κι' ὅμως, Πατέρα,
πάντα περιμένεις
πρὸς Σὲ νὰ βρῶ τὸ δρόμο τὸν ἱερό.

Η ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Ἐπειδὴ φαίνεται, ὅτι σήμερον εἶναι λίαν διαδεδομένη ἀνά τὴν οἰκουμένην πρωτοφανῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς ἀγωνία, ὠφέλιμον κρίνομεν νὰ εἴπωμέν τινα περὶ αὐτῆς:

Ἐν τῇ γλώσσει τοῦ λαοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φόβος καὶ ἀγωνία ἔχουν τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διακρίνεται ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ μὲν φόβος δηλαδὴ εἶναι συναίσθημα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς ὄρισμένον ἀντικείμενον, ἡ δὲ ἀγωνία δὲν ἀναφέρεται πρὸς τι ὄρισμένον, ἀλλ' εἶναι διαρκῆς, ἀσαφῆς, κατὰ μέγα μέρος μὴ συνειδητὴ ψυχικὴ διάθεσις. Κατὰ τὸν φόβον προβλέπεται κίνδυνος ἀντικειμενικός· ἂν π. χ. ἔχη τις τραυματισθῆ, φοβεῖται, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μολυνθῆ τὸ τραῦμα, φοβεῖται τις, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ πάθῃ οἰκονομικὴν καταστροφὴν, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μειωθῆ ἡ ὑπόληψις του κλπ. Ὁ φόβος ἐπιτεινόμενος εἶναι δυνατόν νὰ ἄγῃ εἰς ἀγωνίαν. Πᾶς δὲ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἐτοιμότητα εἰς αὐτήν. Διότι ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ παντὸς ἀνθρώπου κατοικεῖ π ρ ω τ α ρ χ ι κ ῆ ἢ ἀγωνία, ἥτις προέρχεται ἐκ τῶν ἀνεκαθεν κατατροχόντων τὸν ἄνθρωπον παθημάτων, τρόμων, ὀδυνῶν, φοικαλεσότητων, ἅτινα εἶναι πλησίον εὐθύμων βιωμάτων ἔντινι βαθμῷ ἀνατόφρευκτα. Ἐπιτείνεται δὲ ἡ ἀγωνία αὕτη, ἂν τις κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἔχη ὑποστῆ δεινά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν λυθῆ ἐντελῶς.

Ἡ κρατοῦσα σήμερον ἀγωνία εἶναι ἄλλοτε μὲν ἐπιπολαία καὶ λησιμονεῖται ταχέως, ἄλλοτε δὲ βαθεῖα καὶ βασανιστικὴ, ἄλλοτε ἐκδηλὸς καὶ ἄλλοτε ἀνομολόγητος.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ ὠφέλιμον εἶναι σήμερον, ὅτε ἡ ἀγωνία ἔχει γίνεαι καθολικὸν φαινόμενον ἐν τῇ οἰκουμένῃ, νὰ γινώσκῃ τις, ὅτι αὕτη κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι νοσηρὰ. Εἶναι μὲν δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἀγωνία, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶναι αὕτη σύμπτωμα νόσου. Οὔτε φόβος μέτριος, οὔ-

τε μετρία ἀγωνία σημαίνουν κακόν τι. Ἀμφότερα ἀνήκουν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἔλλογα, ἂν βοηθοῦν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς ἡμῶν ὡς προειδοποιούντα διὰ τῆς αἰφνιδίως γενέσεως καταλλήλων ψυχικῶν διαθέσεων καὶ εἰκότων, ὁσάκις εἰσερχόμεθα εἰς ἐπικίνδυνα πράγματα, ὁσάκις δηλ. κάτι, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπέρομετρον δύναναι, εὐρίσκειται εἰς τὸ ἐγγὺς ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικὸν περιβάλλον καὶ πρέπει νὰ προληφθῆ ὁ ἐξ αὐτοῦ κίνδυνος. Εἶναι δυνατόν πολλάκις ἡ ἀγωνία νὰ παραλύῃ τὰς δυνάμεις ἢ ἀπλῶς νὰ παρακωλύῃ τὴν ἀνοδὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀνέλθῃ ἡ φροσικὴ αὐτοῦ καταβολή· ἀλλ' εἶναι ὁσαύτως δυνατόν πολλάκις νὰ ἔχη αὐτὴ λίαν θετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον. Διότι ἡ ἀγωνία εἶναι δυνατόν νὰ προάγῃ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἐνοχῆς, τῆς ἀμαρτωλότητος, ἡτις πηγάζει ἐκ τῆς θεοποιήσεως πραγμάτων, ἅτινα ἔχουν ἀξίαν σχετικὴν, δηλαδὴ ἐξ εἰδωλολατρείας. «Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα, λέγει ὁ Γιούγκ (Jung) ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, «Aufsätze zur Zeitgeschichte», νὰ γινώσκῃ τις περὶ τῆς ἰδικῆς του ἐνοχῆς, περὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του... Ἡ ἐπίγνωσις δηλαδὴ τῆς ἐνοχῆς ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι τις κατ' αὐτὴν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μεταβάλλῃ κάτι τι καὶ νὰ βελτιώσῃ αὐτό. Ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἐνοχῆς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβαίῃ ἡ κραταιοτάτη ἠθικὴ παρόρμησις» διότι μόνον ἐν τῇ συνειδήσει εἶναι δυνατόν νὰ συντελοῦνται ψυχικαὶ διορθώσεις... Ἄνευ συνειδήσεως (ἐπίγνωσεως), συνεχίζων λέγει ὁ Γιούγκ, ἐνοχῆς δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατὴ ψυχικὴ ὀρίμανσις καὶ διεύρυνσις τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος. Τί ἄρα γε ἔλεγεν ὁ (Γερμανὸς μυστικὸς φιλόσοφος) Meister Eckhart; Διὰ τοῦτο λοιπόν—ἔλεγεν οὗτος—καὶ ὁ Θεὸς συχνά-

τατα ἔχει ἐπιβάλλει τὴν πιερίαν τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἠθέλησε νὰ ἐπιλέξῃ διὰ μεγάλα πράγματα. Κύτταξε ναυλοῦν! Τίς ἦτο εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν προσφιλέστερος καὶ ἐμπιστοτέρος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους; Οὐδὲ εἷς μένει, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἔχη ὑποστῆ δοκιμασίας. Πάντες ἐθανατώθησαν ὡς ἐὰν ἦσαν ἀμαρτωλοὶ! (1). Ὅπου δὲ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἐνο-

(1) Τὴν ἰσχὺν αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ λαμβάνουν αἱ ὕψισται ἠθικαὶ ἀπαιτήσεις ἐξ ἀντιλήψεως περὶ τῆς ζωῆς καὶ περὶ τοῦ κόσμου, ὅστις ὑπάρχει πέραν τῆς ἐμπειρίας. Οἱ μέγιστοι τῶν φορέων τῶν ἀπαιτήσεων τούτων, καταδεικνύουν τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ἀξίαν τηρούντες αὐτὰς ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἀπαρεγκλίτως. Τοῦτο δὲ πολλάκις φέρει διωγμούς, συμφοράς, μαρτυρικὴν ζωὴν καὶ θανάτωσιν. Οὕτω δὲ πρὸ πάντων, δηλαδὴ διὰ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν μεγάλων ἐκπροσώπων τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀπαιτήσεων, ἐδραιοῦνται καὶ παρά τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἡ πίστις εἰς αὐτάς. Τούναντιον τὸ σύνηθες εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἐφ' ὅσον ζοῦν, νὰ ἀποφεύγουν τὴν τήρησιν τῶν ἀπαιτήσεων, αἵτινες ἔχουν ἀπόλυτον ἀξίαν, διὰ συμβίθασμῶν, οἵτινες κάμνουν μὲν αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ ζοῦν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο φέρουν ἔλλειψιν ἱκανοποιήσεως ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἣτις πολλάκις γίνεται καὶ ὅλως ἀνυπόφορος.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος παρατηρεῖται, ὅτι δύναμιν μεγάλην προσέλαβον αἱ ἀπαιτήσεις, περὶ ὧν ὁ λόγος, διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ἦρε τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου, διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλων μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ τῆς θανατώσεως τοῦ Σωκράτους καὶ ἄλλων. Παρομοίαν ἰσχὺν προσδίδουν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας καὶ μεγάλα τῆς τραγικῆς ποιήσεως ἔργα π. χ. ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους.

Ταῦτα ἀναλογιζόμενος τις, εὐλόγως, ὡς νομίζομεν, ἐπιτρέπεται νὰ ἀσπάζεται τὴν γνώμην, ὅτι ἀναγέννησις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις διέρχεται σήμερον κρίσιν, εἶναι δυνατόν νὰ προέλθῃ πρὸ πάντων ἐκ Ρωσίας. Ἐκεῖ δι' ἀπηνῶν διωγμῶν δοκιμάζονται ἀληθινοὶ χριστιανοί. Ἐκεῖ ὄψιν ἀνθρώπων, οἵτινες τῷ ὄντι ἀκολουθοῦν πιστῶς τὴν ἐντολήν τοῦ Ἰησοῦ: «Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι». Ἐκεῖ κυρίως διεξάγεται ἀπροκάλυπτος ὁ ἀγὼν μεταξὺ θρησκείας καὶ ἀθησκείας, εἰδικώτερον μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχριστοῦ. Ἐκεῖ ἄρα παρὰ τοῖς διωκσμένοις καταδεικνύεται γνησία ἡ δύναμις τῶν ἠθικοθρησκευτικῶν ἀπαιτήσεων. Ἐκεῖθεν εἶναι δυνατόν νὰ λαμβάνονται ζωντανὰ παραδείγματα περὶ τῆς δυνάμεως τῆς θρησκείας. Πρόκειται πε-

ρὴς εἶναι μεγάλη, ἐκεῖ εἶναι δυνατόν νὰ συντροφεύῃ μὲ αὐτὴν μεγαλυτέρα χάρις (2). Τοιοῦτον γεγονὸς ἐπάγεται ἐσωτερικὴν μεταβολήν, ἣτις εἶναι ἀείρωσις σπουδαιότερα παρὰ πολιτικά καὶ κοινωνικά μεταρρυθμίσεις, αἵτινες πᾶσαι ὁμοῦ οὐδεμίαν ἔχουν ἀξίαν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καλὰς σχέσεις μὲ τὸν ἑαυτὸν των. Τοῦτο λησμονεῖται πολλάκις, ἐπειδὴ μαγευμένοι καρφώνομεν τὰ ἡμᾶς εἰς τὰς πέριξ ἡμῶν καταστάσεις ἀντὶ νὰ ἐξετάζομεν τὴν καρδίαν καὶ τὴν ἠθικὴν μας συνείδησιν. Πᾶς δημιουργὸς ἐκμεταλλεύομενος τὴν ἀνθρωπίνην αὐτὴν ἀδυναμίαν ὑποδεικνύει μὲ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας κραυγὰς ἐξωτερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα διόλου δὲν ταιριάζουν. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον λόγον καὶ κατὰ τρόπον ἀπολύτως διοριστικὸν εἶναι ἀνάρμοστον, εἶναι ὁ ἀνθρώπος».

Ὁ Kierkegaard, ὁ Nietzsche, ὁ Jaspers διέγνωσαν, ὅτι ἡ ἀγωνία εἶναι ἀκρότατον ἐκ τῶν μέσων ἀφρυνίσεως τῆς ὑπάρξεως. Ἄλλ' ἡ ἀξία αὕτη τῆς ὑπάρξεως ἀγωνίας ἴσεται ὀρθῆ μετὰ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐγὼ νὰ νικᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ συντρίβον τοὺς φραγμούς, τοὺς ὁποίους θέτει εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δι' ἀγάπης (3) πρὸς τὸν

πρὶ γεγονότων ὁμοίον πρὸς τὰ γεγονότα τῶν πρῶτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, δι' ὧν οὗτος ἐστερεώθη. Εἰς ἄλλας χώρας ὁ ἀγὼν οὗτος δὲν εἶναι οὕτως εἰλικρινῆς ὡς ἐν Ρωσίᾳ σήμερον. Εἰς αὐτὰς τὰ πράγματα εἶναι δυνατόν νὰ νοθεύωνται δι' ὑποκρισίας.

(2) Παραστατικώτατα ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «οὐ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (Ρωμ. ε' 20).

(3) Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἐξαρτᾶται ἐκ προϋποθέσεως ἡ πληρώσεως τῆς ὁποίας δὲν εἶναι εὐκόλος. Ἴνα δηλαδὴ ἀγαπᾷ τις τὸν πλησίον, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἀγαπᾷ πρότερον τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Συνήθως δὲ ἀγαπᾶμεν, μᾶλλον δὲ εἴμεθα ἐρωτευμένοι μὲ τινὰς ὁμοίον ἰδιότητάς μας πρὸς ἀγνωρίζοντες ἄλλας, μάλιστα δὲ τὰ ἐλαττώματά μας, τὴν σκιάν μας. Ἄλλ' ἡ γνησία ἀγάπη εἶναι ψυχικὴ διάθεσις, ἣτις προϋποθέτει τὸν ὅλον ἀνθρώπον μὲ ὅλην τὴν καρδίαν, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς διανοίας. Μόνον ἐκεῖνος, ὅστις βλέπει καλῶς καὶ τὴν σκιάν του, ἀναγνωρίζει δὲ αὐτὴν ὡς ἰδικήν του, χωρὶς καὶ νὰ τὴν δικαιολογῇ, καὶ αἰσθάνεται ἔλεος πρὸς αὐτὴν, μόνον οὗτος εἶναι δυ-

πλησίον, ἥτις ὑπερητῆδᾶ τὰ ὄρια τοῦ ἐγώ. Εἶναι ἀδιάφορον, ἐκ τίνων συγκεκριμένον κοσμοθεωρητικῶν λόγων ἀφορμᾶται ἡ αὐθιγενὴς αὐτῆς ἐγώ.

Διὰ ταῦτα ὀφείλει τὸ νὰ καταφάσκη τὴν ἀγωνίαν. Ὁ Kierkegaard σκώπτει τοὺς δειλοὺς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ λησιμονοῦν τὴν ἀγωνίαν, ἐγείρει δὲ τοῦναντίον τὴν ἀξίωσιν «νὰ δίδῃ τις εἰς τὴν ἠθικὴν συνείδησιν τὸν καιρὸν νὰ ἐξερευνᾷ ἐν ἀκαταγωνίστῳ αὐπνία πᾶσαν μυστικωτάτην σκέψιν» νὰ παραδίδεται εἰς τὴν ἀγωνίαν, ἥτις ἐλκύει εἰς τὸ φῶς τὸ ἐν ἡμῖν φρικαλέον»⁽⁴⁾.

Δὲν εἶναι ἀνάξιον λόγου, ἀλλὰ τοῦναντίον πολλῆς προσοχῆς ἄξιον, ὅτι ὁ Γιάσπερς, ἐξαίρων τὴν μεγάλην σημασίαν, ἣν ἔχουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἐποχῆς, ἐν ἧ ζῶμεν, ὁ Kierkegaard καὶ ὁ Nietzsche, λέγει περὶ αὐτῶν τὰ ἀκόλουθα⁽⁵⁾: «Ἀνάλογόν τι πρὸς προφήτας ὑπῆρξε κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα. Ὁ Kierkegaard καὶ ὁ Nietzsche... εἶναι σήμερον ἀπαραίτητοι διὰ τὰς θεμελιώδεις ἐμπειρίας ἡμῶν. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον δὲν ἐπέτυχον τὸν σκοπὸν των,

νατὸν νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀνεπίγνωστον προβολὴν τῆς σκιάς του εἰς τὸν ἕτερον. Μόνον οὗτος, καθὼς αἰσθάνεται ἕλεος, ἐπιείκειαν πρὸς τὰ ἐλαττώματά του, πρὸς τοὺς πειρασμούς του, εἶναι δυνατὸν νὰ δεικνύῃ τὰ αὐτὰ συναισθήματα καὶ πρὸς τὰ ἐλαττώματα τοῦ πλησίον καὶ οὕτω νὰ ἀγαπᾷ αὐτὸν ὡς ὅλον ἀποτελούμενον ἀπὸ φωτεινοῦ μέρους καὶ σκιάς. Μόνον οὗτος εἶναι δυνατὸν πρὸ πάσης κατὰ τοῦ πλησίον ἐπιθέσεως νὰ ἀναλογίζεται τὸ τοῦ Εὐαγγελίου «ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω». (Πλείονα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἴδε τεύχος Ἀπριλίου 1957 τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες»).

(4) G. Pfahler, «Der Mensch und seine Vergangenheit», τρίτη ἔκδοσις 1953, σελ. 370.

(5) K. Jaspers, «Der Philosophische Glaube», σελ. 149.

δηλαδή νὰ ἐγείρουν τῷ ὄντι ἐκ τοῦ ὕπνου τοὺς ἄλλους... Ἀμφοτέρωθεν ὑπῆρξαν συγχρόνως θύματα καὶ προφῆται τῆς ἐποχῆς... Οὐδεμία δὲ θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ μέλλον ἀληθινῆ τῆς φιλοσοφίας ἀνάπτυξις, ἥτις δὲν θὰ εἶχεν ἐπιτύχει κατανόησιν τῶν δύο τούτων μεγάλων, ἥτις νὰ προχωρῇ μέχρι τῆς πρώτης πηγῆς. Διότι οὗτοι ἐν τῇ ἀποσυνθέσει τοῦ ἔργου αὐτῶν καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς ἰδικῆς τῶν ζωῆς ἀπεκάλυψαν εἰς ἡμᾶς κάτι τι ἀναντικατάστατον. Οὗτοι παραμένουν οἱ ἀπαραίτητοι δημιουργοὶ ἀνησυχίας, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἔχομεν ψευδῆ ἡσυχίαν».

Τὴν ἀγωνίαν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερικήσῃ ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτογνωσίας, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον μεγάλην παρέχει βοήθειαν ἡ ἐκ τῆς ψυχιατρικῆς προεληθοῦσα ψυχολογία τοῦ βάθους.

Ἡ ἀγωνία, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν λεχθέντων, εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί ἀφετηρία ἐλπίδος καὶ ἐπιγνώσεως ἐλευθερίας, κρητὶς τῆς ὁποίας εἶναι πίστις εἰς τὸ τῷ ὄντι ἀπόλυτον, εἰς τὸν Θεόν. Ἀγωνία, ἥτις ἐν τέλει ὑπερικήσεται, φέρει βεβαίαν τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ. «Μόνον ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀγωνιώδει προσπαθεῖα πρὸς αὐτογνωσίαν ἔχει ὑποστῆ τὸ ναυάγιον τῆς βουλήσεως αὐτοῦ νὰ εἶναι αὐτάρκης ἐν τῇ ὑπάρξει καὶ τὸ ναυάγιον πλήρως ἱκανοποιήσεως γνώσεως, ἀναφαίνεται εἰς αὐτὸν ἡ οὐσία τῆς ὑπερβατικότητος. Τὸ κρυπτογράφημα τῆς διαιωνίσεως διαφωτίζεται, ἀποκαλύπτεται, μόνον ἐν τῷ ναυαγεῖν, ἂν δὲν θέλω μὲν νὰ ναυαγῶ, ἀλλὰ τολμῶ νὰ ναυαγῶ». (Jaspers ἐν τῷ οἰκείῳ ἄρθρῳ τοῦ Philosophen—Lexikon).

Σ ΠΥΡ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΟΝΤΑ ΣΤΗ ΧΗΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΦΑΝΟ

Τὰ μαθητολόγια τῶν σχολείων πού στεγάζουν 13 ἀπ' τοὺς «Φάρονες», γύρω ἀπ' τὴν Ἀθήνα, τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός»⁽¹⁾ ἔχουν γραμμένη τὴν σημείωσι, τραγικὸ τίτλο πῆς, «ὄρφανὸ πατρός» πλάι σὲ 805 ὀνόματα μικρῶν μαθητῶν, πού προέρχονται ἀπὸ ἑπτακόσιες, περίπου, οἰκογένειες, μιά πού πρὸς τὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀδέλφια.

Ὁ ἀριθμὸς αὐτός, ἀφίνοντας ἔξω τοὺς μαθητὰς τῶν ἄλλων σχολείων τῶν ἰδίων περιφερειῶν, ὅπως καὶ τὰ ὄρφανὰ παιδιὰ προσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς ἡλικίας, δὲν μᾶς δίνει παρὰ μέρος μόνον τῆς ὀρφάνειας τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἐνῶ, ἀντίθετα, μᾶς δίνει τὴν πιθανολόγησι πὼς τὸ ποσοστὸ τῶν ὄρφανῶν παιδιῶν καὶ ἡ ἔντασις τοῦ ὄρφανικοῦ προβλήματος στὴ χώρα μᾶς δὲν ἔχει μεταβληθῆ πρὸς τὸ καλύτερο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τελευταίας ἐπίσημης ἀπογραφῆς καὶ μελέτης τοῦ ζητήματος, ἡ ὁποία μᾶς ἔδωσε τὸν ἀριθμὸ τῶν 350.000 ὄρφανῶν γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα⁽²⁾.

Τὰ 700 αὐτὰ ὄρφανεμένα σπίτια στάθηκαν ἕνας σταθμὸς πάνω στὸ χάρτη τῆς δυστυχίας, στὸ ἀπέραντο πεδίο πάνω στὸ ὁποῖο δίνεται κάθε μέρα μονομαχία μετὰ τὴν ἀρρώστια, σωματικὴ ἢ ψυχικὴ, τὴν οικονομικὴ φτώχεια ἢ τὴν πνευματικὴ ἀβιταμίνωσι, τὴν πτώσι καὶ τὸν θάνατο καὶ ἔδωσαν τὸν δείκτη κατευθύνσεως στὸ σύνθημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φωτός γιὰ τὸ 1956-1957 «πὶὸ κοντὰ στὸ διπλανό μας».

Καὶ ὁ διπλανός μας αὐτός, πού ἄρρωστος στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, χειρουργημένος στὸ τραυματιζόμενος, δέχθηκε τοὺς καρπὸς αὐτοῦ τοῦ συνθήματος, τὴν μετὰ γγισι τῆς ἀγάτης μέσα στὰ 150 κιλά αἷμα, συγκομιδὴ ἐργασίας καὶ προσφορᾶς δύο

μηνῶν, Ὀκτωβρίου-Νοεμβρίου 1956⁽³⁾, δέχεται τώρα, ἀπ' τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου μέχρι τέλους Μαΐου 1957, χήρα καὶ ὄρφανὸ πιά αὐτὸς ὁ διπλανός μας, σὲ νέα μορφή τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδρασι τοῦ συνθήματος αὐτοῦ.

Ἀπ' τὰ σπίτια αὐτὰ πολλὰ εἶναι ἤδη γνώριμα στὶς κυρίες καὶ ἔχουν δεχθῆ πολλές φορὲς μαζί με ἄλλα σπίτια τοῦ συνουρισμοῦ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάτης των. Μὰ τώρα γιὰ τὴν περίοδο αὐτὴ θὰ ἔχουν προτεραιότητα, μᾶλλον ἀποκλειστικότητα πάνω σ' αὐτὴν τὴν ἀγάτη. Ὅλες οἱ προσπάθειες, ἐνέργειες, δυνάμεις, ἱκανότητες τῆς κάθε κυρίας, ἡ ἀγάτη καὶ ἡ προσεσχί της τὸ ὄρφανεμένο σπίτι κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο θὰ ἀγκαλιάζουν. Ἔτσι συγκεντρωμένες στὶς 14 Μαρτίου στὴ μηνιαία συνάντησί τους στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσού» αἱ συνεργάτιδες τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» ἔδωσαν τὴν σιωπηλὴ ὑπόσχεσι σ' Ἐκεῖνον, πού τις καλοῦσε στὸ φτωχό, θλιμμένο καὶ σκοτεινὸ ὄρφανεμένο σπίτι Του, πὼς θὰ σταθοῦν πλάι στὴ χήρα καὶ τὸ ὄρφανὸ καὶ θὰ τοὺς παρασταθοῦν, ἐλαφραίνοντας ὅσο γίνεται τὸν βαρὺ Στανὸ καὶ διαλύοντας τὴν καταθλιπτικὴ ἀτμόσφαιρα πού προκαλεῖ ἡ ἀπουσία τοῦ πατέρα-προστάτη καὶ οἱ μαῦρες ἀναμνήσεις τοῦ πρόωρου χωρισμοῦ του. Ἡ ὑπόσχεσις εὐλογήθηκε καὶ ἡ ἀγάτη μετὰ χίλιες δυὸ μορφές καὶ τρόπους διαβαίνοντας τὸ κατῶφλι τοῦ ὄρφανεμένου σπιτιοῦ, ξεχύθηκε «στὸ πεδίο, ὅπου ἔπρεπε νὰ διεξαχθῆ ὁ ἀγὼν ὁ χριστιανικός»⁽⁴⁾.

Μέσα σὲ εἴκοσι ἡμέρες εἶχαν γίνει κι' ὅλας 1378 ἐπισκέψεις. Καὶ ἐπισκέψεις στὸ ὄρφανεμένο σπίτι θὰ πῆ κατὰ διαφοροτικὸ, τὸ πὶὸ δύσκολο, τὸ πὶὸ λεπτὸ ἀπ' τὴν ἐ-

(1) Κ. Κωνσταντοπούλου: «Κοινωνικά-Μορφωτικά Κέντρα, Φάροι», «Ἀκτίνες» 1954, σ. 53 ἑπ.

(2) Τ. Παρμενᾶ: «Ὀρφανεμένα Ἑλληνόπουλα», «Ἀκτίνες» 1949, σελ. 401 ἑπ.

(3) Κ. Κωνσταντοπούλου: «Ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς αἰμοδοσίας», «Κόσμος Ἑλληνίδος», Μάρτιος 1957, σελ. 122 ἑπ.

(4) Π. Μελίτη: «Γιὰ ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος», Ἀθήναι 1957, σελ. 182.

πίσκειρι στο όποιοδήποτε άλλο σπίτι, τόσο γιατί ή ειδική κατάσταση που βρίσκεται ή χήρα-ηρωίδα, κατά κανόνα μάνα, επιβάλλει μεγάλη προσοχή και απόδοσι όλου του σεβασμού προς την προσωπικότητά της, όσο και γιατί απογοητευμένη ή χήρα απ' τη στάσι και αδιαφορία της κοινωνίας απέναντί της, έχει, και με το δικίο της, κάποια δυσπιστία προς τους επισκέπτας, που πολλές φορές δέχεται, και της μένουν αμφιβολίες κάθε φορά αν ήταν καθαρή αγάπη προς αυτήν και τα παιδιά της το κίνητρο των επισκέψεων που δέχθηκε. Ο θάνατος ενός νέου ανθρώπου που αφήνει μικρά όρφανά, συγγινει κατά κανόνα και ξεσηκώνει, καμιά φορά, την κοινωνία και την κάνει να άμιλλάται τον πρώτο καιρό σε εκδηλώσεις συμπαθείας προς το όρφανεμένο σπίτι και μάλιστα όταν τύχη και υπάρχει κάποιο κτυπητό σημείο, είτε στον τρόπο του θανάτου είτε στη σύνθεσι της οικογενείας που μένει άπροστάτευτη, σαν της μικρομάνας που βγαίνοντας απ' το μαιευτήριο με το νεοφερμένο μωρό στην αγκαλιά βρήκε τα άλλα τρία μικρά της μόνα και θλιμμένα στην κάμαρη, μια και ο πατέρας κτυπημένος έξω απ' το μαιευτήριο από μοτοσυκλέττα, έφρευε απ' τη ζωή ακριβώς την ώρα που γεννιούνταν μέσα το τελευταίο του παιδί, ή σαν του υδραυλικού πατέρα εξε παιδιών που διαμελίσθηκε απ' την ανάφλεξι της βενζίνης στο ντεπόζιτο που προσπαθούσε να συνολλήσει. Τότερα όμως αφήνεται μόνη και άβοήθητη ή χήρα στη δύσκολη αποστολή της. Έτσι και ή χήρα με τα δέκα παιδιά ηλικίας από 15 ετών έως τα δύο τελευταία δίδυμα των πέντε μηνών, τον Γιωργάκη και τον Σπύρο που πήρε το όνομα του πατέρα του, απ' ου εκείνος έφρυγε απ' τη ζωή, δέκα ημέρες πριν αυτά έλθουν, δέχθηκε για δέκα-δεκαπέντε ημέρες μετά τον κεραυνό που τη κτύπησε, άφθονες επισκέψεις γνωστών φίλων και άγνωστων που, συγγινημένοι από την περιγραφή της δυστυχίας της σε κάποιαν έφημερίδα, έσπευδαν να της εκδηλώσουν την συμπάθειά τους και να την βοηθήσουν κατά την κρίσι τους. Οι μέρες όμως γρήγορα περνούν και ή τυπογραφική μελάνη γρήγορα στεγνώνει μαζί με τα δά-

κρυα των τρίτων που, καταπιασμένοι με τις δικές τους έγνοιες και φροντίδες, ξεχάσαν πιά μια και είχαν, άλλως τε, εκπληρώσει το κατά συνθήκη καθήκον τους, που ίκανοποίησε πρώτα τον ίδιο τους τόν συναισθηματισμό, την έρημη μητέρα, βουτηγμένη στη θλίφι και το δάκρυ. Έτσι την βρήκαν κάποιες απ' τις κυρίες που της συμπαραστέκονται στα προβλήματά της. «Τώρα, απ' τον καιρό πουρχεστε σεις άδελφοϋλες μου, τους έλεγε, αισθάνομαι πως δεν είμαι μόνη στη ζωή. Δεν έχω άνάγκη μεγάλη από χρήματα, περνάμε με τη σύνταξι και το επίδομα, όσο για ρούχα μούφερε ο κόσμος πολλά τις πρώτες μέρες, μα τώρα έχω κάποιον να συμβουλευθώ, να συζητήσω τα βάσανά μου και να στηριχθώ σε ώρα άνάγκης», δίνοντας έτσι την πιο ζωντανή έπαλήθευσι του «ουκ επ' αἰτω μόνον ζήσεται άνθρωπος».

Και είναι ευχάριστο σημείο το ότι τα όρφανεμένα σπίτια δεν είναι, κατά κανόνα φυσικά, και σε σύγκρισι με πολλά άλλα του συνουισμού, τα φτωχότερα. Μα το «έπισκέψασθαι όρφανούς και χήρας εν τη θλίφι αυτών» σημαίνει για την παραπάνω περίπτωση τρεχάλες για να εξασφαλισθι το γάλα των δύο μωρών, να σταλι στο πρεθαντόριο ο άδενικός Γιαννάκης, να γραφούν τάλλα στίς καταστάσεις για να πάνε είκοσι μέρες στην έξοχή, μακρὰ από την κατάθλιψι που αφήνει τόσα μαύρα ίχνη στην παιδική ψυχούλα, να βοεθι κάλος εργοστασιάρχης να πάρη στην προστασία του για να μάθη τέχνη το μεγάλο άγόρι, να βγη το όρφανικό επίδομα, μα πρό παντός να σταθι κοντά στη χήρα, να της παρασταθι και να συζητήσι μαζί της κρατώντας της θερμά το χέρι και, μεταδιδοντας της πίστι και δύναμι, να της δώσι κουράγιο για την εκπλήρωσι της μητρικής της αποστολής, που τόσο την τρομάζει, όπως είναι ζαλισμένη απ' τον πόνο και πνιγμένη στο δάκρυ και τα βάσανα.

Το «έπισκέψασθαι...» σημαίνει για την άλλη μάνα που, μη μπορώντας να άτενισι τον δύσκολο άνηφορικό δρόμο των γεμάτω άγώνα, άγωνία, ιδρώτα και θυσίες, κλείνεται στον έαυτόν της, μήνες μετά τον θάνατο του πατέρα των πέντε μικρών παι-

διῶν της, χωρὶς πολὺ ἐνδιαφέρον γι' αὐτά, βρίσκοντες διέξοδο στοὺς κύκλους τοῦ καπνοῦ πού ξεφουσαί κόνοντας ἔτσι ἀκόμη περισσότερο τὸ λίγο, μετρημένο ἀπ' τὴ μικρὴ σύνταξι, ψωμί καὶ γαλατάκι τῶν παιδιῶν της, νὰ σταθῆς κοντά της μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ καὶ νὰ μπορέσης, ὕστερα ἀπὸ πολλὴ προσευχὴ καὶ μεγάλη προσπάθεια, ἀνοίγοντας τὰ παράθυρα καὶ διαλύοντας τὰ σύννεφα τοῦ καπνοῦ, νὰ τὴν κάμῃς νὰ πάρῃ στὴ ζωὴ τὴν θέσι, πού πέντε ζευγάρια ὀλιμμένα ματάκια τῆς ζητοῦν μὲ τόσο παράπονο.

Βέβαια, δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθῆ πὼς, πολλὲς φορές, ἡ φύσις τῶν προβλημάτων τοῦ ὄρφανεμένου σπιτιοῦ εἶναι τέτοια, πού χρειάζεσαι μῆνες καὶ μῆνες καὶ χρόνια, καμμιὰ φορὰ, γιὰ νὰ δῆς τοὺς καρποὺς τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς ἀγάπης σου καὶ νὰ βεβαιωθῆς, κατὰ τὸ δυνατόν, γιὰ τὴν σταθερότητα τῆς καταστάσεως πού ἐδημιούργησες. Ὅπως στὴν περὶπτωσι τῆς εἰκοσιπεντάχρονης Ἀλεξάνδρας μὲ τὰ τρία μικρὰ παιδιά, πού χρειάσθηκε τρία δλόκληρα χρόνια συνεχοῦς παρακολουθήσεως καὶ ὀλοκληρωτικῆς συμπαραστάσεως γιὰ νὰ γίνῃ τώρα, χωρὶς νάχη καμμιὰ πλεον ἀνάγκη ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὶς κυρίες πού τῆς παραστάθηκαν, ὑπόδειγμα συνετῆς μητέρας, ἀφωσιωμένης στὴ μητρικὴ της ἀποστολὴ καὶ πραγματικῆ κατ' οἶκον ἐκκλησία ἢ ζωὴ καὶ τὸ καμαράκι της, πού μὲ ἐνέργειες αὐτῶν τῶν κυριῶν τῆς ἐξασφαλίσθηκε, γιὰ νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπ' τὴν κάμαρη μὲ τὸ σπασμένο μαδέρσι, πού γιὰ καιρὸ ἔμεινε σὰν μακάβριον ἀπομεινάδι τοῦ πατέρα τῶν παιδιῶν της, πού κρεμάσθηκε ἀπ' ἐκεῖ τὴ νύκτα τῆς Μ. Πέμπτης, πρὶν τρία χρόνια.

Σὰν ὅμως ἡ ἀγάπη φλέγεται στὴν καρδιά σου καὶ δὲν σ' ἀφίνει ἡ ἔγνοια τοῦ ὄρφανεμένου σπιτιοῦ σὲ ἡσυχία, τί δὲν μπορεῖς νὰ ἐπιτύχῃς μέσα σὲ δύομισιν μῆνες συστηματικῆς καὶ ὀργανωμένης δουλειᾶς καὶ μάλιστα σὰν οἱ μῆνες αὐτοὶ εἶναι μῆνες τῆς ἐτοιμασίας καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Μεγάλου Γεγονότος;

Κυρηναῖοι καὶ Μυροφόρες οἱ κυρίες φρόντισαν νὰ μὴ λείψῃ τὶς ἅγιες αὐτὲς ἡμέρες ἀπ' τὸ ὄρφανεμένο σπίτι τίποτα πού

ἢ ἔλλειψίς του θὰ μπορούσε νὰ κάμῃ πὺ ἀισθητὴ τὴν ἀπουσία τοῦ προστάτη καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὴν κατάθλιψι τοῦ σπιτιοῦ. Ἔτσι ἀπ' τὰ 1.166 δέματα ρουζιμοῦ καὶ τροφίμων ἀξίας 150.000 δραχ. περίπου πού δόθηκαν ἀπ' τὶς συνεργάτιδες τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα στὶς οἰκογένειες πού ἐπισκέπτονται, τὰ 687 ἦσαν προωρισμένα γιὰ τὰ παραπάνω ὄρφανεμένα σπίτια. Καὶ εἶναι πολὺ συγκινητικὲς οἱ λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὰ δέματα αὐτά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς τρόπους πού «ἡ πολυμήχανη ἀγάπη» σοφίσθηκε γιὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα καὶ τὸν γεμᾶτο ἀγάπῃ καὶ σεβασμὸ πρὸς τὴν προσωπικότητα τῆς χήρας καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ὄρφανεμένου σπιτιοῦ τρόπο προσφορᾶς τοῦ κάθε δέματος, μέχρι τὸ φροντισμένο καὶ κατάλληλο γιὰ τὴν κάθε οἰκογένεια περιεχόμενον καὶ τὸ ὠραῖο τυλίγμα καὶ ἐμφάνισι τοῦ «δώρου» γιὰ τὶς ἅγιες μέρες.

Ἄν ὅμως τὰ παπουτσάκια καὶ τὰ ρούχα καὶ τὰ τρόφιμα γιὰ τὸ Πάσχα μποροῦν νὰ ἀποτιμηθοῦν κάπως σὲ χρῆμα, μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ καὶ γιὰ τὴ χαρὰ πού πῆρε τὸ ὄρφανὸ κρατῶντας κι' αὐτὸ μαζί μὲ ὅλα τὰ συνοικητικά του παιδάκια τὴν λαμπάδα τῆς «ἀγάπης»—καὶ κανένα ὄρφανό μας δὲν ἔμεινε δίχως τὴ δική του—καὶ μένει καμμιὰ ἀμφιβολία πὼς τὸ «Ἄγιον φῶς ποῦ φέρε στὸ σπίτι ἢ λαμπάδα αὐτὴ δὲν θὰ φώτισε μαζί μὲ τὸ δωμάτιο καὶ τὶς παιδικὲς ψυχούλες ἀνοίγοντας τὸ δρόμο πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό;

Οἱ γιατροὶ τῶν «Φάρων» σὲ στενὴν συνεργασία μὲ τὶς κυρίες, πού εἶναι κοντὰ στὸ ὄρφανεμένο σπίτι, προσέφεραν μεγάλη ὑπηρεσία στὴν προσπάθεια αὐτὴ τῆς ἀγάπης. Καὶ οἱ καταστάσεις τῶν παιδιῶν κατασκηνώσεων ἔχουν γραμμένο, μὲ ἐνέργειες τῶν κυριῶν, τὸ ὄνομα ὄλων σχεδὸν τῶν παιδιῶν τῶν παρὰ πάνω 700 ὄρφανεμένων οἰκογενειῶν, ἐνῶ τὰ προθαντόρια, μὲ ἐνέργειες πάλι τῶν κυριῶν, δέχθηκαν καὶ πρόκειται νὰ δεχθοῦν πολλὰ ἀπ' αὐτά, πού ἢ θλίψις καὶ οἱ στερήσεις τοὺς ἔχουν δημιουργήσει κάποια ἀδενσιπάθεια. Γιὰ προβλήματα, ἐξ ἄλλου, νομικῆς φύσεως πού εἰς ἀπασχολοῦσαν, βρῆκαν οἱ οἰκογένειες αὐ-

τὲς τὴν κατάλληλη καθοδήγησι καὶ χειρισμὸ ἀπὸ τοὺς νομικοὺς τῶν «Φάρων».

Καὶ ἀρξέσαν οἱ δύο αὐτοὶ μῆνες τῆς ἐξορμήσεώς μας, γιὰ νὰ φέρουν κοντὰ στὸ ὄρφανεμένο σπίτι συγγενεῖς πού χρόνια ἀδιαφοροῦσαν γι' αὐτό, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι τὸ συγγενικό στήριγμα, πού τόσα μπορεῖ νὰ προσφέρει σ' αὐτό⁽⁵⁾. Ἔτσι, κάποιες ἀπ' τὶς κυρίες πού παροστάθηκαν στὴν ἄρρωστη ἀπὸ ἀλλεπάλληλες κρίσεις καὶ πόνους στὸ στομάχι καὶ τρομερὸ ἄγχος μητέρα τριῶν τρομαγμένων παιδιῶν, πού εἶχαν παρακολουθήσει, μόλις λίγους μῆνες πρίν, τὸ χαμὸ τοῦ πατέρα τους ἀπὸ ὄγκο στὸ στομάχι, κατώρθωσαν νὰ γαληνέψουν καὶ αὐτὴν καὶ τὶς ἀναστατωμένες παιδικὲς ψυχούλες, ὄχι μόνον μὲ τὴν καθησυχαστικὴ ἰατρικὴ διάγνωσι καὶ τὴν ἀπαιτούμενὴ ζώνη γιὰ τὴν σπλαγχνόπτωσι, πού τῆς εἶχε δημιουργήσει τὸ καθημερινὸ σκύψιμο πάνω ἀπ' τὴ σκάφη μαζί μὲ τὴ θλίψη, ἀλλὰ φέροντας κοντὰ τῆς τὴν μονάκριβη καὶ οἰκονομικῶς εὐκατάστατη ἀδελφή τῆς, πού, ὅπως μὲ δάκρυα καὶ λυγμούς εἶχε διηγηθῆ ἡ χήρα, εἶχαν νὰ μιλήσουν πέντε δλόκληρα χρόνια, μιά πού τὸ πείσμα καὶ ἀσήμαντες διαφορῆς, τὴν κράτησαν ἀδιάφορη καὶ μακρυνὰ καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμη τῆς μέρες τῆς δυστυχίας τῆς ἀδελφῆς τῆς. Ἔτσι δέχοντας ἀγάπη, μιλῶντας γιὰ ἀγάπη, σπέρνοντας ἀγάπη γύρω ἀπ' τὸ ὄρφανεμένο σπίτι κατώρθωσαν ἄλλες κυρίες, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Ἀττικῆς, νὰ πείσουν τὸν ἰδιοκτῆτη ἐνὸς ὄρθωνα, πὼς εἶναι προτιμότερο καὶ πιὸ ἀποδοτικό στὴ ζωὴ νὰ στεγάζῃς μέσα σ' αὐτὸν τὴν φαμίλια τοῦ πεθαμένου σου ἀδελφοῦ παρὰ νὰ βγάξῃς κοτόπουλα, καὶ ἔτσι ἐξοικονομηθῆκε γιὰ λίγο καιρὸ ἀκόμη ἡ «στέγη» τῆς χήρας μὲ τὰ τρία μικρά, πού καιρὸ ζοῦσαν μὲ τὸν ἐφιέλτη νὰ πεταχθοῦν δλότελα στὸ δρόμο, μὰ πρὸ παντὸς μαλάκωσε ἡ ψυχὴ τοῦ θεοῦ πού ἦταν καὶ ὁ μόνος προστάτης τους.

Τὸ ὄρφανὸ παιδάκι δέχθηκε ὀλόθερμη καὶ ὀλοκληρωτικὴ τὴ συμπαράστασί μας στους δύο αὐτοὺς μῆνες καὶ πολλὰ ἀγέλαστα καὶ μελαγχολικὰ ἢ μὲ καταφανεῖς ἀνω-

μαλίες στὸν χαρακτήρα καὶ τὴν διανοητικὴ ἀνάπτυξι βοηθήθηκαν καὶ βοηθοῦνται μὲ τὴν πολύτιμη συμβολὴ τοῦ Ἰατροπαιδαγωγικοῦ Κέντρου τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Ἀλλοῦ ἡ γεμάτη ἀγάπη συμπαράστασις τῶν κυριῶν ξανάδωσε τὴ ζωηρότητα στὸ ὄρφανὸ παιδί, ὅπως στὸν δεκάχρονο Ἀντωνάκη, πού ὅπως γράφουν οἱ κυρίες πού στέκονται σὰν μητέρες πιά κοντὰ του «παρ' ὄλες τὶς φροντίδες τῆς γιαιγιάς ἦταν μελαγχολικός, ἀδύνατος στὸ σῶμα καὶ τὰ μαθήματα καὶ χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον». Μαραζώνει, φυσικά, ἡ παιδικὴ ψυχούλα ἀπ' τὸν βουβὸ πόνου καὶ παράπονο ἀφ' οὗ μάταια τὰ θλιμμένα ματάκια ἀναζητοῦνε συνεχῶς τὶς γιὰ πάντα σβυσμένες ἀγαπημένες μορφῆς τῆς μητέρας πού πλήρωσε τὸν ἐρχομὸ του στὴ ζωὴ μὲ τὴν δική της, τὴν ἴδια μέρα, καὶ τὸν πατέρα, πού λίγα χρόνια ἀργότερα ἔφυγε, κτυπημένος σὲ ἐργατικὸ ἀτύχημα, ἀφίνοντάς τον στὰ χέρια τῆς χαροκαμένης γιαιγιάς.

Καὶ ἂν τὰ μαθητολόγια τῶν σχολειῶν ἔχουν γραμμμένο τὸν τίτλο «ὄρφανὸ πατρός», πλάι στὰ δύο ἀδελφάκια τὸν Βασίλακη 9 ἐτῶν καὶ τὸ Νίκο 11, ὅμως ἡ κοινὴ φρόντιση νὰ προσθέσῃ καὶ τὸ δεύτερο «ἀλητάκια» ὅπως ἦταν γνωστὰ στὴ γειτονιά καὶ ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ δασκάλα τὰ ὠνόμασε στὶς κυρίες, συνιστώντας τους νὰ μὴ χάνουν τὸν καιρὸ τους ἄδικα μ' αὐτά, ἀφ' οὗ καὶ ἐκεῖνη δὲν κατώρθωσε νὰ τὰ πείσῃ νὰ φοιτοῦν τακτικὰ στὸ σχολεῖο. Καὶ «ἀλητάκια» αὐτά, παιδιὰ σὰν ὅλα τᾶλλα, ἔχουν δικαίωμα πάνω στὴ στοργή, τὸ χᾶδι καὶ τὴν ἀγάπη, πού ὅμως τᾶχουν στερηθῆ. Ἡ ἡρωίδα μᾶνα τους, βοηθὸς μαγειροῦ σὲ κάποια λέσχη στὴν Ἀθήνα, φεύγοντας κάθε μέρα, καὶ τὶς Κυριακὲς ἀκόμη, ξημερώματα ἀπ' τὸ προάστειο ποῦναι ὁ «Φάρος» καὶ γυρίζοντας ἀργὰ τὸ βράδυ, γιὰ νὰ φέρῃ στὸ κατσαρόλι τὸ φαί αὐτῶν τῶν παιδιῶν, δὲν ἔχει καιρὸ γιὰ τέτοιες πολυτέλειες, καὶ ἂν ποτὲ τὴ νύκτα ἀποκαμωμένη ἀπ' τὴ δουλειὰ ἔξω καὶ μέσα στὸ σπίτι γέρνει πάνω ἀπ' τὰ κοιμισμένα παιδικὰ προσώπια γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ τὸ μητρικὸ φιλὶ ἐκεῖνα δὲν τὸ νοιάθουν. Ἡ κάθε ρυτίδα πάνω στὸ αὐλακωμένον, νεανικὸ πρόσωπο εἶναι

(5) Τ. Παρμενᾶ: ἐνθ' ἄνωτ.

και ένας αλάθητος μάρτυρας του πόνου, του αγώνα και της αγωνίας που περνάει αυτή η γυναίκα μετά το αλλεπάλληλο πέρασμα του χάρου απ' το σπίτι της τα τελευταία 5 χρόνια, που της άρπαξε τον σύντροφο και το μικρό της κοριτσάκι. Ένας αλάθητος μάρτυρας, αλλά και ένα μεγάλο κατηγορώ κατά της γειτονιάς και της κοινωνίας εν γένει, που παρά τις παραλείψεις της αγάπης απέναντί της και απέναντι στα παιδιά της, όμως δεν έδειλισε να ρίξει κατάνουτρα στο δεκάχρονο παιδάκι, την ρετσινιά «αλητάκια». Κι' αυτά τα αλητάκια που δύομισιν μήνες τώρα δεν έχουν ούτε μισής ώρας καθυστέρηση στο σχολείο τους, τα βρήκε το Μ. Σάββατο το απόγευμα ή κυρία, που στέκεται πια κοντά τους σαν δεύτερη μητέρα, να κλαίνει, όχι γιατί ο μεγάλος τους αδελφός, 15 χρόνων, γυρίζοντας κουρασμένος απ' το μηχανουργείο, έφαγε τα τσουρέκια που τους είχε δώσει το πρωί μετά την εκκλησία, όπου είχαν κοινωνήσει, αλλά γιατί ο αδελφός τους «έφαγε» το Μ. Σάββατο και «δεν κράτησε τη νηστεία». Τα αλητάκια είχαν γίνει τηρητάι των κανόνων της νηστείας όπως θα γίνουν, ασφαλώς και των κανόνων της χρηστότης ζωής και της τιμιότητος.

«Μετρούσα τις ημέρες που θα έλθετε για να σάς αναγγείλω, την απόφασί μου. Τον έδιωξα πια να πάη στη γυναίκα του και τα παιδιά του. Θέλω να ζήσω τίμια, να είμαι και γώ σαν και σās, να ζώ χωρίς να ντρέπομαι τον κόσμο, και να κοινωνήσω και γώ ύστερα από 7 χρόνια. Σεις, καλές μου κυρίες, θα μου βρήτε μιὰ τίμια δουλειά για να μεγαλώσω το παιδί μου». Το παιδί της ήταν ή δεκάχρονη 'Αλίκα, που με το θλιμμένο της βλέμμα, σου δείχνει όλη την πίκρα που ή παράνομη αυτή αντικατάσταση του πατέρα της έχει αφήσει στη ψυχή της. Και ή μητέρα που 7 χρόνια δεν είχε καθήσει να αναμετρήσει τις συνέπειες αυτής της τακτικής, ύστερα από λίγες συναντήσεις με τις «καλές κυρίες», όπως τις λέει, βιάζεται πια να βγῆ από την άμαρτία, αισθάνεται να νη σφίγγη, να την πνίγη το παρελθόν της και ζητάει την λύτρωση και την εξιλέωσι.

Και ή Μαρία Μ. αισθάνθηκε την ανάγκη

να ευχαριστήση τις κυρίες του «Φάρου» που συνδεθήκανε μαζί της, στέλνοντάς του το Πάσχα τις ευχές της με μερικά πολύ χαρακτηριστικά λόγια για την απήχησι στην ψυχή της της εργασίας αυτής. «Νουιώθω μεγάλη και απεριόρατη χαρά που ο καλός Θεός φροντίζει για όλους μας. Δίνει στον καθένα τη λύτη του αλλά στέλνει και κάτι δικό του. Έμένα μου έστειλε σās για να μου δώσει λίγο φως, που μες στο σκοτάδι της γῆς δεν είχε βρεθῆ έως σήμερα να το φωτίση, να το γλυκάνη, να το παρηγορήση το σκοτεινό σπιτάκι μου και τις απεπισημένες καρδιές μας».

Η προθεσμία που είχε ταχθῆ για την εργασία αυτή ἔληξε στις 31 Μαΐου και ή δουλειά μόλις άρχισε, γιατί είναι βέβαιο και ασφαλώς δεν θα μένη καμιά άμφιβολία σέ κανένα, πώς δεν πρόκειται να μείνη δίχως συνέχεια. Έγινε ή άρχη μιās μακρῆς μελλοντικής έπαρῆς με το δρφανεμένο σπίτι. Οί δύομισιν όμως αυτοί μήνες της συντονισμένης εργασίας όλων των κυριών του «Έλληνικού Φωτός» γύρω απ' το δρφανεμένο σπίτι και της αφιερώσεως σ' αυτό όλων των δυνάμεων της αγάπης και της συνεχούς προσευχῆς γι' αυτό, έφεραν και ένα γενικότερο και ούσιαστικότερο αποτέλεσμα. Βοήθησαν ώστε να γίνη κάπως αισθητή στην κοινωνία ή ύποχρέωσις που ο καθ' ένας μας έχει να βοηθήση τη χήρα μάνα στη δύσκολη δημιουργική της πορεία. Μήπως όμως αυτό δεν ήταν ένα μέρος απ' τους σκοπούς της προσαθείας αυτής; Να πνεύση ένας άερας αγάπης και αλληλεγγύης γύρω στο δρφανεμένο σπίτι; Δόθηκε έτσι ή ευκαιρία καλλιεργείας συνειδήσεως προνοίας και κοινωνικής αλληλεγγύης προς το δρφανεμένο σπίτι. Ο άστυφύλακας σταματῆ την κυρία στο δρόμο για να της ανακοινώση πώς κάποια πολύ πλούσια κυρία, συγκινημένη απ' την εργασία της, θέλει να ἔλθη σέ έπαρῆ μαζί της για να αναλάβη τα έξοδα συντηρήσεως και μορφώσεως ενός δρφανού, και μιὰ πολύ δυστυχισμένη μητέρα δεν δέχεται το πακέτο του Πάσχα για να το δώσουν οί κυρίες στην γειτόνισσα χήρα για την οποία μίλησαν μαζί της οί κυρίες. «Έγώ τουλάχιστον είμαι γερή, ενῶ της άλλης της καυμένης που της έχουν κό-

ψει τόσα πλευρὰ ὅταν ἦταν στὸ σανατόριο, καὶ ἔχει καὶ πέντε ὄρφανά!»

Καὶ μήπως δὲν θάξιζε ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τὸ στόμα αὐτῆς τῆς δυστυχισμένης γυναίκας τοῦ συνοικισμοῦ ἢ ἐρμηνεῖα καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «ἐπισκέπασθαι ὄρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν» καὶ ἂν ἀκόμη ἦταν μόνη αὐτὴ; Δὲν εἶναι ὅμως ἡ μόνη καὶ οἱ πληροφοροῖες πού κάθε μέρα συλλέγονται γιὰ τὴν ἀπήχησι τῆς ἐργασίας αὐτῆς, τόσο στοὺς τρίτους ὅσο ὅμως πάνω στὴν ψυχὴ

τῶν ἴδιων τῶν ἐργατῶν πού καταλιόστηκαν μ' αὐτό, δείχνουν πὼς τὸ ξεσήκωμα αὐτὸ τῆς ἀγάπης γιὰ τὸ ὄρφανεμένο σπίτι ἔδωσε κάποια μικρὴ, ἔστω ἐλάχιστη, ἀπόδειξι πὼς εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ σήμερα τὸ Εὐαγγέλιο, «ὄχι σὰν κήρυγμα μόνο, οὔτε σὰν βιβλίον μόνο, ἀλλὰ σὰν πραγματικότητα πού νὰ τὴ ζοῦν σημερινοὶ ἄνθρωποι μὲ τοὺς σημερινούς ὄρους ζωῆς»⁽⁶⁾.

ΕΥΑ Ν. ΠΟΛΙΤΑΚΟΥ

(6) Π. Μελίτη: ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 287.

Ο ΒΡΕΧΩΝ ΕΠΙ ΔΙΚΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΥΣ

Ἄνοιξαν οἱ Οὐρανοὶ Σου, Παντοδύναμε,
κι' ἄμετρη ἡ ἀγαθωσύνη Σου
μύριους μέσ' ἀπ' τὰ σύννεφα κρουνοὺς
ρίχνει στὴ γῆ.

Ἐδίψασαν τὰ ὄρη, Κύριε,
στερέψαν τὰ φαράγγια, τὰ λαγκαδία, οἱ ρε-
ματιές,
κι' ἔθοσκε ὁ νόστος στὴν ψυχὴ
κι' εἴμαστε ἀνευλόγητοι
πάνω στὴ στέρφα γῆ.
Σκυφτός, δίχως φλογέρα, ὁ πιστικὸς
στὴν ἀχορτάριαστη πλαγιά·
βαρύνωμος στὸν κάμπο ὁ δουλευτῆς
ἀγνάτευε πᾶσαν αὐγὴ
κάποια μηνύματα
μὲς στὸν ὀρίζοντα νὰ βρῆ.
Ξέρα καὶ κάψα πᾶ στὴ γῆ!
κι' ἦταν τὸ βλέμμα μας σὲ Σὲ
κι' ὅλα προσμένανε, Θεέ,
τὴν εὐλογία τὴν ὑγρὴ.

Ναί, Κύριε, πού περπατᾶς
πᾶ στῶν ἀνέμων τὰ φτερὰ
κι' ἐστέγασες τὰ ὑπερῶα Σου
μέσα σὲ τούτα τὰ νερά!
Δίχως τὴν καλωσύνη Σου, σὰν τοὺς νεκρούς
οἱ ἐλπίδες οἱ σπαρμένες μας στὴ γῆ·
κι' ὁ δίκαιος δὲ θὰ μπορούσε πιά
νὰ ἐλεήσῃ τὸ φτωχό, νὰ θρέψῃ τ' ὄρφανό,
νὰ ζήσῃ τὸν ἀνήμπορο.
Μὰ κι' ἂν ὁ ἀδίκος ποθῇ τὰ πλοῦτη του
νὰ μεγαλώσουν νὰ φάῃ, νὰ πιῇ, νὰ κρύψῃ,
νὰ τοκίσῃ, δίχως νὰ σκέφτεται γιὰ Σὲ
μήτε τὴν ἐντολή Σου,
Ἐσύ, Μεγαλοδύναμε, Εὐσπλαγχνε, Πολυέλεε,
Καλέ,

πού ἀγαπᾶς καὶ τοὺς ἐχθρούς
καὶ εὐλογεῖς αὐτοὺς πού καταριῶνται,
βρέχεις... καὶ νὰ τὴν! τί χαρὰ
στὰ μάτια, στὶς αἰσθήσεις,
τί ἄμετρη παρηγοριά,
πόσο γλυκεῖα ἡ κτίσις!.

.....

Καὶ τώρα πού ἴρθε ἡ βροχὴ ἡ ἀδερφή,
πὼς νὰ τὸ πῶ! μιὰ δέηση, μιὰ προσευχή,
μέσα στὸν κόσμον Σου ἢ ψυχῇ
καὶ μὲ τοῦ σπίνου τὴ φωνὴ
πάνω ἀπὸ γυμνὸ δεντρί
ὑμῶ τὰ μεγαλεῖα Σου!

Ἄμμόχωστος Κύπρου

Κι' ἄκου ἡ καλωσύνη Σου
μὲς τῆς βροχῆς τοὺς ἤχους,
Ἄναρχε, Παντοδύναμε, πού βρέχεις
γιὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους.

Σ ΚΕΥΟΣ ΣΥΡΙΑΩΤΗΣ

ΜΙΑ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΚΥΠΡΟ

Τούτες τις δύσκολες ώρες, πού περνᾷ ἡ παιδεία στήν πολυκουρσεμένη μας Κύπρο, θά ἦταν χρήσιμη μιὰ ἀναδρομή σέ ὄχι καί πολὺ μακρυνὸ παρελθόν. Ἐνα φευγαλέο ταξεῖδι σὰ κυπριακὰ γράμματα τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας πολύτιμα διδάγματα θά μᾶς χαρίσῃ.

Ἐἰς τὸ ἸΣΤ' αἰῶν ὑπῆρξε αἰὼν πνευματικῆς ἀναγεννήσεως γιὰ τὴν Δυτικὴ Εὐρώπη. Ἡ ἐξάπλωσις τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας, ἡ καταφυγὴ πολλῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως στὴ Δύσι, συντέλεσαν στήν ἀφύπνισι τῶν λαῶν τῆς. Ἀντιθέτως ὅμως γιὰ τὴν Ἀνατολὴ ὑπῆρξε ἐποχὴ πνευματικῆς παρακμῆς. Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις μὲ ὅλες τὶς γνωστὲς τῆς συνέπειες ἔδωσε καιρὸ πλῆγμα στήν καλλιέργεια τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Μὲ πατριωτικὸ πόνον ἔγραφε τὸ 1550 ὁ Θεόδωρος ὁ Ζυγομαλᾶς στὸν Μαρτίνο Κρουῖσσο τούτα τὰ λόγια: «Ὅρθω δὲ νῦν μετοικήσαντα πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν τόπων καὶ οἰκήσαντα ἐν ὑμῖν (ἐν τῇ Δύσει) ἢ τε σοφία καὶ αἱ ἐπιστήμαι, αἱ τέχναι αἱ ἀρισται, ἢ εὐγένεια, ὁ πλοῦτος, ἢ παιδευσίς καὶ ὁ λοιπὸς τῶν χαρίτων χορὸς. Ἐλληνικῶν δὲ χαρίτων τὸ κλέος βαρὺς ὄλεσεν αἰὼν».

Στὴν Κύπρο ὅμως οὔτε ἡ τουρκοκρατία δὲν διέκοψε τελείως τὴν πνευματικὴ πορεία. Ἐκλείσει πολλὰ σχολεῖα ὁ βάρβαρος κατακτητὴς, ἀυξάνοντας τῆς ἀμάθειας τὸ σκοτάδι, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ δώσῃ τὸ καιρὸ κτύπημα στήν παιδεία. Ἐξώρισε λογίους, σκότωσε μορφωμένους, μὰ δὲν πέτυχε τὸν τελικὸ του σκοπὸ. Αὐτὸ διαπιστώνουν ὅσοι περιηγητὰί πέρασαν τοὺς αἰῶνες τῆς τουρκοκρατίας ἀπὸ τὸ νηοὶ καὶ ὅσοι ἔγραψαν «χρονικά» τῆς ἐποχῆς τους.

Πολλὲς ἀπὸ τὶς πολύτιμες αὐτὲς μαρτυρίες ἔχει συγκεντρώσει ὁ Λοῖζος Φιλίππου στὸ δίτομο ἔργο του: «Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περιόδον τῆς Τουρκοκρατίας» (1571-1878). Σ' αὐτὲς ὁμολογεῖται τόσο ἡ «βάρβαρος πίεσις τῶν Τούρκων», ὅσο καὶ ἡ διατήρησις τῆς φλόγας τῶν γραμμάτων στήν σκλαβωμένη γῆ τῶν Κυπρίων.

Πῶς ὅμως τὸ «πῦρ τῆς παιδείας» ἔμεινε ἄσβεστο τόσοις αἰῶνες στήν ταλαίπωρη γῆ τῶν Κυπρίων;

Πολλὲς φορὲς ἀναζητήθηκαν καὶ καθωρίσθηκαν οἱ συντελεσταὶ τούτου τοῦ θαύματος. Πολλὲς φορὲς καὶ ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς ἐρμηνεύθηκε πῶς οἱ «δούλοι» ἔγιναν οἱ πνευματικοὶ κατακτητὰί τῶν κατακτητῶν τους. Οἱ συντελεσταὶ αὐτοὶ εἶναι πολλοί. Μὰ ἀνάμεσα σ' ὅλους τὴν πρώτη θέσι κατέχει—ὅπως πολλοὶ ἀνεγνώρισαν καὶ ἀναγνωρίζουν—ὁ πνευματικὸς παράγων. Τὸ πνεῦμα στάθηκε ἀδούλωτο, ἀσκλάβωτο, πανελεύθερο. Καὶ ἐνσαρκωτὴς τοῦ πνεύματος αὐτοῦ παρουσιάσθηκε πολλὲς φορὲς ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου, ὅπως σημειώνει ἡ ἱστορία.

Πολλὲς δεκάδες κυπρίων λογίων, πού σπούδασαν καὶ ἔδρασαν στήν Δύσι ἔχει συγκεντρώσει ὁ Λ. Φιλίππου στὸ δεύτερο τόμο τοῦ βιβλίου, πού ἀνεφέραμε. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς εἶναι πολλοί, πού δόξασαν τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα στὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς Ἑσπερίας καὶ προσέφεραν μὲ τὰ ἔργα τους πολύτιμες ὑπηρεσίες καὶ στήν σκλαβωμένη πατρίδα τους. Μὰ δὲν θά σταματήσουμε σ' αὐτούς. Οἱ μορφῆς ἐκείνες, πού ἔδρασαν στὸν σκλαβωμένο τους τόπο ἐκλύουν πλιότερο τὴν προσοχὴ μας. Καὶ δὲν εἶναι λίγες. Πολλοὶ εἶναι οἱ πνευματικοὶ ἡγῆται τῆς Κύπρου, πού στάθηκαν ἄξιοι

τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τους. Πρόκριτοι καὶ δημογέροντες, δάσκαλοι καὶ λόγιοι προσέφεραν ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὴν παιδεία τοῦ νησιοῦ τότε «τ' ὄλα τ' ἄσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά». Μὰ ἴσως πιότερο βοήθησαν στὸν φωτισμὸ τοῦ δούλου γένους στὴν Κύπρο οἱ μορφωμένοι ἀνώτεροι κληρικοί.

Ὁ Ἰακώβος Κιγάλας (1674-78), Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ μορφωμένους Ἑλλήνας τῆς ἐποχῆς του καὶ ὁ πολυμαθέστερος ἱεράρχης τῆς τουρκοκρατίας. Ἡ δράσις του στὴν Ἀνατολή καὶ τὰ πολυποικίλα συγγράμματά του ἀπέσπασαν τὶς πιὸ εὐμενεῖς κρίσεις χρονογράφων καὶ ἱστορικών. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔζησε καὶ ὁ Κοσμάς Μαυρουδῆς, ἐπίσης μορφωμένος καὶ λόγιος ἱεράρχης.

Τὸν ἐπόμενον αἰῶνα οἱ μορφωμένοι ἱεράρχαι πληθύνονται. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἔξωψη θέσι κατέχουν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Σίλβεστρος (1718-1734), Φιλόθεος (1734-1759), Παΐσιος (1760-1767), Χρῦσανθος (1767-1810) καὶ οἱ Μητροπολίται Κιτίου Μακάριος καὶ Πάφου Πανάρετος. Ὁ χρονογράφος Κυπριανὸς χαρακτηρίζει τὸν Φιλόθεον «ὡς φιλεπιστήμονα διδάσκαλον ἄνδρα ἐφωδιασμένον διὰ τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως ἄριστα» (1) καὶ ὁ Καισάριος Λαπόντες τὸν θεωρεῖ «ἐπίσημον διὰ μάθειν» (2). Τὰ ἔργα του ἔξάπλωσαν τὴν φήμη του σ' ὄλο τὸν Ἑλληνισμό. «Ὁξυτάτου πνεύματος, ἐπινοητικόν, εὐμνήμονα, ἱκάνον ἀρτυμένον λόγου τοῦ ἑλληνικοῦ, δεξιότατον εἰς τὸ γράφειν» (3) χαρακτηρίζει ὁ χρονογράφος τὸν Παΐσιον. «Ἀρχιερεὺς καὶ φιλόσοφος» ὀνομάζεται σὲ ἕνα κώδικα τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, πού περιέχει «Συλλογὰς θεμάτων ἀπὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν» ὁ Μητροπολίτης Μακάριος (4).

(1) Κυπριανοῦ Ἀρχιμανδρίτου: Ἱστορία χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου, Λευκωσία 1901, σελ. 468.

(2) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμος Γ', σελ. 99.

(3) Κυπριανοῦ, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 484.

(4) Κατάλογος τῶν Κωδίκων τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου εἰς Ν. Ἑλληνομνήμονα, τόμ. ΙΑ', σελ. 171.

Ἀλλὰ ἡ χρυσοῦ ἀλυσίδα τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ σκλάβου νησιοῦ μας δὲν σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας διεκρίθησαν κυρίως σὰν προστάται καὶ φίλοι τῶν γραμμάτων ὁ Ἐθνομάρτυς Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς (1810-1821), ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πανάρετος (1827-1840) καὶ ἰδίως ὁ «φιλομουσώτατος» Μακάριος (1854-1865). Ἐπίσης μορφωμένοι ἦταν οἱ Μητροπολίται Κυρηνείας Μελέτιος, Πάφου Νεόφυτος, Κιτίου Κυπριανὸς καὶ Κύπρου Σωφρόνιος.

Θὰ ἦταν δυνατό γιὰ πολὺ ἀκόμη νὰ συνεχίσουμε ἀπαριθμῶντας τόσο κληρικούς, ὅσο καὶ ἄλλους λογίους, πού μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν γνώσι ἔζησαν καὶ ἔδρασαν στὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς. Μὰ σὲ τοῦτο τὸ σημείωμα δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ μάθουμε μόνον μερικὰ ὀνόματα ἀνθρώπων, πού ἔνωσαν τὴν Πίστι καὶ τὴν γνώσι στὴν προσωπικότητά τους. Τούτη μας ἡ ἀναδρομὴ ἔχει καὶ ἄλλο σκοπὸ: Νὰ τονίσουμε ὅτι ἀπ' τὶς πρώτες ὥρες τῆς Τουρκοκρατίας οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔγιναν οἱ θεματοφύλακες τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Διετήρησαν ἄσβεστο τὸ φῶς τῆς μαθήσεως στὸ λαὸ τους—ὄσο ἀμυδρὸ καὶ ἂν ἦταν αὐτό—ὄσο χρόνον ὁ ἄγριος τουρκικὸς βοριάς ἀπειλοῦσε νὰ σβύσῃ καὶ τὴν τελευταία ἀναλαμπὴ του.

Ἰδίως μάλιστα ὅταν ἄρχισε ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἄρχισε μεγάλη προσπάθεια ἀκόμη καὶ γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ μόρφωσι τῆς νεότητος. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς «διδασκάλους τοῦ γένους» ἔστρεψαν τότε τὴν προσοχὴ τους στὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ μάλιστα τῆς Ἀριστοτελικῆς. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἐνῶ στὴ Δύσι οἱ ἀριστοτελικὲς σπουδὲς παρημελοῦντο καὶ ὁ Spinoza διεκήρυττε ὅτι «οὐδὲν κοινὸν ἐπεθύμει νὰ ἔχη μὲ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον», στὴν ὑπόδουλη Κύπρον γινόταν φιλότιμη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναζωογόνησι τῶν κλασικῶν σπουδῶν. Εἶναι ἀληθινὰ μεγάλη τιμὴ γιὰ τὴν κυπριακὴ πνευματικὴ ἡγεσία ὅτι δύο φωτισμένοι ἱεράρχαι τῆς, ὁ Χρῦσανθος καὶ ὁ Πανάρετος, ἐξέδωσαν μὲ δική τους δαπάνη ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνηματιομένα ἀπὸ τὸν Κορυδα-

λέα «χάριν τῶν φιλομαθῶν καὶ φιλεπιστημῶν».

Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα δὲν ὀλοκληρῶνουν τὸ κεφάλαιο κυπριακὰ γράμματα στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ φανερώματα τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς πίστεως τῶν κυπρίων στὸν τομέα τῆς ἐκπαιδείσεως. Τὸ θέμα τῶν σχολείων π. χ. εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ πλούσια, πού μόνο οἱ ἐπιγραφές του χωροῦν—καὶ ἂν χωροῦν—στὶς λιγοστὲς γραμμὲς πού μᾶς μένουν.

Ἡ πρώτη σχολὴ στὴν Κύπρο ἄρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ Μάρτιο τοῦ 1733 μὲ δάσκαλο τὸν διάκονο Φιλόθεο. Λίγα χρόνια ἀργότερα ἔφθασε στὴν Κύπρο ὁ «μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους» Ἐφραίμ ὁ Ἀθηναῖος, πού ἔμεινε 19 χρόνια σχολάρχης τοῦ ἑλληνομουσείου αὐτοῦ. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀνέβασαν τὴ σχολὴ πολὺ ὑψηλὰ καὶ τῆς ἔδωσαν δόξα καὶ αἴγλη.

Πόσον καιρὸ μετὰ τὴν ἀποχώρησι τοῦ Ἐφραίμ λειτούργησε ἡ σχολὴ τῆς Λευκωσίας δὲν εἶναι ἐξασκωμένο. Πάντως εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος τὴν ἀνασυνέστησε. Ἄλλὰ καὶ πάλι σταμάτησε νὰ λειτουργῇ ὡς τὴν ὥρα πού ὁ Ἐθρομάρτυς Κυπριανὸς τὴν ξαναἰδρυσε γιὰ νὰ ξαναδιακόψῃ τὰ μαθήματά της στὶς τραγικὲς ἡμέρες τοῦ Ἰουλίου τοῦ Εἰκοσιένα⁽⁵⁾. Μετὰ τὰ τραγικὰ ἐκεῖνα γεγονότα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πανάρετος ἐφρόντισε ὥστε νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ λειτουργία της στὰ 1830, τονίζοντας στὴν ἔκκλησί του «ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ ἀναγκαιότερον καὶ ἐπωφελέστερον εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν κοινωνίαν». Τὴν ἴδια γραμμὴ συνέχισαν καὶ οἱ διάδοχοί του Ἰωαννίκιος καὶ Κύριλλος. Μὰ πιότερο βοήθησε καὶ ἐνίσχυσε τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Λευκωσίας ὁ «φιλομουσότης» Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Α'. Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Μακαρίου γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῆς Σχολῆς καὶ οἱ ἀπαντήσεις, τὸσον τῶν Μητροπολιτῶν, ὅσον καὶ πολλῶν προκρίτων καὶ δωρητῶν, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ εὐγλωττα πνευματικὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου. Στὶς γραμμὲς τους νοιώθει ὁ μελετητὴς ὅλο τους

τὸν πόνο γιὰ «τὴν θλιβερὰν τῆς Πατρίδος ἀθλίαν καὶ ἀξιοδάκρυτον ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν», ἄλλα συγχρόνως ἀκούει τοὺς παλμούς τῆς καρδιάς τους πού θέλουν «τὸ κεντρικὸν τοῦτο Γυμνάσιον νὰ ἐξάγῃ ἀρίστους κληρικούς καὶ καλοὺς πολίτας... ὅπως μετοχευθῇ παντοῦ δι' αὐτῶν ἡ παιδεία».

Συγχρόνως ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ περισσότερο τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς πρωτεύουσας ἔκανε μιὰ εὐγενῆ καὶ ἀνώτερη χειρονομία: παρεχώρησε τὰ δικαίωμά του ἀπὸ τὶς ἀδείες γάμων. «Ἡ Μετρίτης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος, ἔγραφε, δηλοποιεῖ ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐτησίου διὰ τὰ ἐν Λευκωσίᾳ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα συνδρομῆς ἡμῶν, οἰκειοθελῶς καὶ αὐθορμήτως παρεχωρήσαμεν εἰς ὄφελος αὐτῶν τὰ προκύπτοντα ἀπὸ τὰς ἀδείας τῶν ἐν Λευκωσίᾳ συνοικεσιῶν»⁽⁶⁾.

Δὲν ὑπῆρξε ὁμως μόνο ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ «ἐστία παιδείας». Καὶ στὶς ἄλλες πόλεις τοῦ νησιοῦ βρέθηκαν λόγιοι κληρικοὶ καὶ δάσκαλοι τοῦ γένους, πού κράτησαν γιὰ χρόνια ἄσβεστη τὴν φλόγα τῆς μαθήσεως ἰδρύοντας Ἀλληλοδιδασκτικὰ Σχολεῖα καὶ Σχολές. Ἀνάμεσα στὶς τελευταῖες ἔξεωρη θεοὶ ἐπῆραν ἡ σχολὴ τῆς Λεμεσοῦ, πού σύστησε ὁ Ἰαρίων ὁ Κύπριος, τὸ Παρθενωγαγεῖον τῆς Σκάλας κ. ἄ.

Ἰδιαίτερη τόνωσι στὴν ἐκπαίδευσιν πρόσφεραν, στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, τὰ μοναστήρια. Αὐτὰ ἦταν τότε τὰ «πανεθνικὰ κέντρα» τῆς σκλαβωμένης Κύπρου καὶ τὰ κρυφὰ σχολεῖα τους ἡ «ἀγκυρα τοῦ Γένους». Ἐκεῖ ὁ ἀπλοϊκός, μὰ ἐμπνευσμένος καλόγερος μάθαινε στὰ ἑλληνόπουλα τὸ ἀλφαβητάρι ἀπὸ τὸ Ὀκτωήχι καὶ τὸ Ψαλτήρι, ἐνῶ συγχρόνως μὲ «λόγια μαγικά» τοὺς ἀποκάλυπτε πὼς «ἡ λευτεριά σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρν τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ».

Ἄλλ' ἡ ἀποστολὴ τῶν κυπριακῶν μοναστηρίων δὲν περιοριζόταν ὡς ἐδῶ. Πολλὲς μονὲς ἴδρυσαν καὶ διατηροῦσαν σχολές, στὶς ὁποῖες ἐδιδάσκοντο ἀνώτερα μαθήματα. Μεγάλῃ φήμῃ ἀπέκτησαν δύο ἀπὸ τὶς σχολές αὐτές: Τῆς μονῆς Κύκκου καὶ

(5) «Ἀκτίνες», Ἰούλιος-Αὐγούστος 1956, σελ. 318.

(6) Λοῖζου Φιλίππου, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 108.

τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἡ πρώτη ἦταν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐκπαιδευτικὰ καὶ μορφωτικὰ κέντρα τὸν ΠΗ' αἰῶνα καὶ ἰδίως ὅταν εἶχε σχολάσῃ τὸν Ἑφραῖμ τὸν Ἀθηναῖο. Τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ ἡ σχολὴ τῆς μονῆς Μαχαιρᾶ φώτιζε τὴν παιδεία τοῦ νησιοῦ. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς ἀναφέρονται ὁ Ἱερομόναχος Γερμανός (7), ποὺ ἴδουσε κατόπιν Σχολὴ στὴν Καισάρεια, καὶ ὁ Ἐθνομάρτυς Κυπριανός.

Κανεὶς βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι σὲ τούτη τὴν σύντομη ἀναδρομὴ ἐξαντλήθηκε ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ πλούσια κεφάλαια τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου μας.

(7) Μ. Παρανίκα, Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης ἑκατομητῆτος, Ἀθήναι 1867, σελ. 162 ἔξ.

Ἐπάρχουν σημεῖα ποὺ οὔτε κἂν ἐθίξαμε καὶ ἄλλα, ποὺ μόνο μὲ ἐπιγραμματικὸ τρόπο παρουσιάσαμε. Πάντως ὅμως καὶ σὲ τούτη τὴν γρήγορη διαδρομὴ νοιώσαμε τὴν πνοὴ τοῦ πνεύματος, ποὺ ἐνέπνεε τοὺς ἄξιους ἡγέτας τοῦ νησιοῦ. Εἶδαμε ὅτι καὶ τὰ ἔργα τους, τὰ σχολεῖα τους, τῆς ἰδίας πνοῆς ἦσαν καρποί. Ἔτσι ὁμολογήσαμε ὅτι ἡ ζωογόνος πνοὴ τοῦ πνεύματος δημιούργησε τὸ θαῦμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀναγεννήσεως κάτω ἀπὸ τὸ σκληρὸ ζυγὸ. Θαῦμα ποὺ διαλαλεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε, πὼς ὅταν ὑπάρχῃ πνευματικὴ θεμελίωσις, καὶ μὴ ἀπειλή καὶ κανένα ξίφος δὲν μπορεῖ νὰ σβύσῃ τὴν φλόγα τῆς Παιδείας. Τούναντίον μάλιστα, τὴν ἀνάβει περισσότερο. Τὴν κάνει φωτιά, ποὺ ζεσταίνει καὶ φωτίζει τὰ σκότη τῆς πνευματικῆς σκλαβιάς!

I. ΕΡΜΩΝΙΚΟΣ

«ΚΑΙ ΥΠΟΜΕΙΝΟΝ»

Ἀπόψε δὲν θὰ κοιμηθῶ
κι' ἄς εἶμαι τόσο κουρασμένος
ἀπόψε δὲν θὰ κοιμηθῶ
θὰ μείνω ἐκεῖ γονατισμένος.

Θὰ μείνω νὰ σὲ καρτερῶ
τὸν πόνο τῆς καρδιάς νὰ γειάνῃς
θὰ μείνω νὰ σὲ καρτερῶ
τὸ θάμα νάρθης γιὰ νὰ κάνῃς.

Καρδιά μου μείνε, θὰ φανῇ,
γονατιστὴ σ' αὐτὴ τὴν ἄκρη.
Πρόσμενε σὺ καὶ θὰ φανῇ
σὰν δὴ τῆς συντριβῆς τὸ δάκρυ.

Π. ΣΙΛΑΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΗ ΚΑΜΠΑΝΑ

Γλυκεῖα καμπάνα ἑσπερινὸ
σιγοχτυπάει στὸ δειλινὸ
κι' ὡς τὴν ἀκῶ, στὸν οὐρανὸ
πάει κι' ἡ στερνὴ ἠλιαχτίδα.

Γλυκεῖα καμπάνα ἑσπερινὴ
σιγοχτυπάει ἀλαργινῇ
κι' ὡς τὴν ἀκῶ, μὴ φωτεινῇ
μέσα μου λάμπει ἀχτίδα.

Ἦρῃα καμπάνα ἑσπερινὴ
μὲ τὴν οὐράνια σου φωνῇ
κράτα μου πάντα, ζωντανῇ
βαθεῖά μου τὴν Ἐλπίδα!

Π. ΣΙΛΑΣ

ΕΝΑ ΒΛΕΜΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ

Ἡ Ἀμερικὴ μετέβαλε, ἐντὸς ὀλίγων γενεῶν, τὴν ὄψιν μιᾶς ἡπείρου καὶ ἐγένετο ἕνα μεγάλο ἔθνος. Εἶναι μεγάλη εἰς τὴν τεχνικὴν ἰδιοφυίαν της, εἰς τὴν παραγωγικὴν της δυνατότητα, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν της, εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας της, εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς πόλεις της.

Τώρα αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ παγκοσμίου ἡγέτου ὄχι τόσο ἐξ ἰδίας βουλήσεως, ἀλλὰ ἀναγκαστικῶς, λόγῳ τῶν περιστάσεων. Εἰς τὸν ρόλον αὐτὸν χρειάζονται ἐνίσχυσιν, ἐνθάρρυνσιν καὶ προσευχὰς ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Διότι εἰς τὸ βιαστικόν μας κτίσιμον μὲ λίθους καὶ πλίνθους, τὸ χριστιανικὸν κτίσιμα ποῦ θὰ παρήγῃ ἕνα ἰσχυρὸν καὶ ἀκλόνητον κτίριον πολὺ συχνὰ λησιμονεῖται.

Σήμερον ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἀναζητεῖ ἕνα νέον τρόπον οἰκοδομῆς τοῦ μέλλοντος. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ, ἐν τούτοις, χριστιανικὰς προοπτικάς, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων ὁ Χριστιανισμὸς συνδέεται ὄχι μόνον μὲ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ κλείνει μέσα του καὶ τὸν ὄρατισμὸν τοῦ μέλλοντος.

Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστὰς ἐνὸς ἄλλου ἔθνους, δὲν γίνεται ἐδῶ μὲ πνεῦμα κατακρίσεως, οὔτε καὶ ἔχει ὡς αἰτίαν τὴν ἄγνοιαν τῆς θετικῆς ἐργασίας ποῦ διεξάγεται εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτεῖας ὑπὸ πολλῶν πιστῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ γίνεται μὲ τὴν εὐλαβικὴν ἐλπίδα ὅτι, τόσοσιν ὁ συγγραφεὺς ὅσον καὶ οἱ ἀναγνώσται, θὰ ἀποκτήσουν μίαν καλύτεραν προοπτικὴν διὰ τὰ ἐργασθῶν διὰ τὴν ἐνότητά καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰς τὴν Εὐρώπῃν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρνήσεως φαίνονται εἰς τὰς ἐρειπωμένας καὶ κατεστραμμένας πόλεις· εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ἐξωτερικῶς ἰσχυρὰ καὶ πλουσία, πρέπει νὰ κυττάξῃ

κανεῖς μὲ διεσδυτικώτερον βλέμμα, διὰ νὰ τὰ διακρίνῃ. Πρέπει νὰ ἀκούσῃ κανεῖς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐγκληματικοῦ παιδιοῦ, νὰ ἐπισκεφθῇ μίαν φυλακὴν-ἀγρόκτημα δι' ἀλκοολικοὺς, νὰ περιοδεύσῃ ἕνα ἄσυλον ψυχοπαθῶν ἢ νὰ βαδίσῃ διὰ μέσου τῶν πτωχοσυνοικιῶν οἰασθήποτε μεγάλης ἀμερικανικῆς πόλεως.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγεγραμμένων μελῶν εἰς Ἐκκλησίας ἔχει φθάσει εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἰς ποσοτὸν ὑψηλότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν. Παραδόξως ὅμως καὶ οἱ ἀριθμοὶ διὰ τὰ διαζύγια καὶ τὰ ἐγκλήματα εἶναι ὑψηλότεροι παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, καὶ εἰς τὰς καρδίας πολλῶν ὑπάρχει βαθεῖα θλίψις καὶ ἀπελπισία, τὴν ὁποίαν οὔτε τὰ προγράμματα τῆς τηλεοράσεως οὔτε οἱ νέοι τύποι αὐτοκινήτων ἠμποροῦν νὰ ἀποκομίσουν.

Εἰς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα ἰδιαίτερος ὁ μέσος Ἀμερικανὸς εἶναι ἕνα μοναχικὸν πλάσμα, ἀπομακρυσμένον ψυχικῶς ἀπὸ τὴν γυναῖκα ἢ τὰ παιδιά του ἢ τὸν πάστορά του—ἐὰν ἀνήκῃ εἰς κάποιαν Ἐκκλησίαν⁽¹⁾. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἀμερικανὸς διάγει ἡσυχον ζωὴν. Ἀντιθέτως, ἔχει ἀδιακόπως τὴν προσοχὴν του ἐστραμμένην πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐντόνως ἐπηρεάζεται, εὐρίσκεται δὲ ὑπὸ τὴν μόνιμον πολιορκίαν τῶν διαφημίσεων πάσης μορφῆς.

Αἱ Ἐκκλησίαι ἔχουν γίνοι εἰς ἀρκετάς περιπτώσεις πηγαὶ ἀρνήσεως καὶ εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν «ἡ πίστις ἢ δοθεῖσα εἰς τοὺς ἁγίους» μόλις καὶ μετὰ κόπου ἀναγνωρίζεται. Ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἀκόμη χειρότερον εἶναι ὅτι ἡ ἄρνησις αὐτὴ δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀλλὰ εἶναι ἐνίοτε σκόπιμος καὶ μεθοδικῶς ἀποβλέπει εἰς τὴν

(1) Βλέπε «The Lonely Crowd» («Τὸ Μοναχικὸν Πλῆθος») ὑπὸ Davis Riesman, Yale University Press, 1950. Μία διεσδυτικὴ ἀνάλυσις τῆς ἀλλαγῆς ποῦ λαμβάνει χώραν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας.

ἀποπλάνησιν τοῦ κοινοῦ. Μία ἐξέτασις τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐκτυπουμένων κηρυγμάτων τοῦ ἐπιφανοῦς Οὐνιταριανοῦ πάστορος A. Powell Davis ἐξ Οὐασιγκτῶνος, ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ καθε ἀντικειμενικὸν παρατηρητήν.

Μολοντί ὁ Θεὸς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Σύνταγμα, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν κυριωτέρων δυνάμεων εἰς τὴν καθιέρωσιν τῶν ἀμερικανικῶν θεσμῶν. Τὸ μεγαλύτερον θρησκευτικὸν ρεῦμα εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ὑπῆρξεν ἡ συντηρητικὴ («Fundamentalism») προτεσταντικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν γερμανικὴν, τὴν ἐλβετικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν Μεταρρύθμισιν.

Οἱ ρωμαϊκοκαθολικοὶ, μολοντί ἀριθμοῦντες 30 ἑκατομμύρια, ἀντιμετωπίζουν τὴν δυσπιστίαν πολλῶν ἄλλων Ἀμερικανῶν, ὅλων τῶν τάξεων.

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία χαιρεῖ πολὺ καλυτέρας ἐκτιμήσεως, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετοὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὴν γνωρίζουν ἢ δὲν τὴν κατανοοῦν. Ἐν κύριον ἄρθρον δημοσιεύθεν τὴν 22αν Ἰουλίου 1956 ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ «Ζῶσα Ἐκκλησία» («Living Church») φανερώνει ὅτι οἱ Ἐπισκοπηλιανοὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν «ὑψηλὴν ἐκκλησίαν» προσβλέπουν πρὸς τὴν Ἀνατολήν διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ἡγεσίας. Τὸ ἄρθρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει ἤδη σχολιασθῆ ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ «Ζωή», καλεῖ τοὺς ἐδῶ ὀρθόδοξους νὰ σχηματίσουν μίαν ἐνιαίαν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ καταστήσουν τὴν πίστιν τῶν προσιτῆν εἰς τοὺς ἀνευ ἐκκλησίας Ἀμερικανούς.

ΤΟ ΚΥΡΙΟΝ ΠΡΕΥΜΑ

Ἡ προτεσταντικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὰς ἀποικίας τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ τῆς Πενσυλβανίας, ἴδρυσεν τὰς μεγάλας σχολὰς ὡς τὸ Harvard καὶ τὸ Princeton, ἔκτισεν νοσοκομεῖα, ἐκινήθη διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν σκλάβων, ἔστειλε ἱεραποστόλους εἰς τοὺς ἐρευθοδέρους τῶν δυτικῶν περιοχῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς καὶ παρουσίασε τὸ πείραμα τὸ γνωστὸν ὡς «ποτοπαγόρευσιν», τὴν κατάργησιν δηλαδὴ διὰ νόμου ὄλων τῶν οἰνοπνευματωδῶν πο-

τῶν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἐπὶ δεκατρία ἔτη μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον.

Ὁ «συντηρητισμὸς» («fundamentalism») εἶναι ἡ μερὶς ἐκείνη τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας ποὺ προσπαθεῖ νὰ παραμείνῃ πιστὴ εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ἀπὸ αὐτὸν προέρχονται πάντοτε οἱ μεγάλοι «εὐαγγελισταὶ» οἱ ὁποῖοι παρουσιάζονται ἀνά διαστήματα μίας ἢ δύο γενεῶν διὰ νὰ καλέσουν τὸ ἔθνος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἓνα ἐκ παραδόσεως Χριστιανισμῶν. Ὁ αἰδ. Billy Graham, ἓνας κοινὸς νοτιο-βαπτιστῆς πάστορ, εἶναι ὁ σύγχρονος ἡγέτης μιᾶς τοιαύτης προσπαθείας ἀναγεννήσεως.

Ὁ «συντηρητισμὸς» τονίζει τὸ ἱερατεῖον τοῦ πιστεύοντος ἀτόμου· ὁ πιστὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν Βίβλον αὐτοβούλως· ὑπάρχει μικρὰ μόνον διάφορις μετὰ τὴν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἡ ἀξία τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀπορρίπτεται. Δὲν ὑπάρχει μυστηριακὴ ἀντίληψις ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γάμον καί, εἰς μερικὰς περιπτώσεις, ὅπως εἰς τοὺς λουθηρανούς, ἀπὸ τὸ βάπτισμα. Δὲν ὑπάρχει, κατ' ἀρχὴν, καμμία ἀναγνώσις τῆς ἀξίας τῆς παραδόσεως καὶ ἡ Βίβλος ἀποτελεῖ τὴν μόνην αὐθεντίαν. Μέλος τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, γίνεται κανεὶς διὰ τῆς πίστεως καὶ μόνον.

Μερικαὶ ἀπὸ τὰς πολυαριθμοτέρας προτεσταντικὰς ομάδας εἶναι οἱ πρεσβυτεριανοὶ μὲ 4 ἑκατομμύρια μελῶν, οἱ λουθηρανοὶ, μὲ 7 ἑκατομμύρια παιδιῶν καὶ ἐνηλίκων (ἰσχύει εἰς αὐτοὺς ὁ νηπιοβαπτισμὸς), οἱ μεθοδισταὶ, μὲ 11.7 ἑκατομμύρια καὶ οἱ βαπτισταὶ μὲ 18.5 ἑκατομμύρια ἐνηλίκων.

ΜΟΛΥΝΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΡΕΥΜΑΤΟΣ

Ἀλλὰ μολοντί τὸ προτεσταντικὸν ρεῦμα εἶναι τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, τὰ ὑδάτα του ἐδηλητηριάσθησαν ἐπανειλημμένως ἀπὸ τρεῖς πηγὰς: τὸν ρασιοναλιστικὸν φιλελευθερισμὸν, τὴν αὐταρέσκειαν ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν φαρισαϊσμὸν καὶ τὴν τάσιν, ἡ ὁποία διευκολύνει τὸν σχηματισμὸν δοξασιῶν καὶ σχισμάτων:

1. 'Η Φιλελευθέρα 'Εκκλησία.

Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι οἱ βαπτισταί, οἱ μεθουδισταί, οἱ πουριτανοὶ καὶ αἱ ἄλλαι προτεσταντικαὶ ὁμάδες, ἀρχικῶς τόσον ἀκαμπτοὶ εἰς ζητήματα πίστεως καὶ τρόπου ζωῆς, ἐδημιούργησαν τὸ ἔδαφος διὰ μίαν ἀνθρώπουσαν κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα φιλελευθέραν ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦ ὄρου φιλελευθέρα (liberal) ἐννοοῦμεν μίαν ἐκκλησίαν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ ρασιοναλισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἡ ὁποία ἀπορρίπτει μὲν τὰ ἱστορικὰ δόγματα τῆς Χριστιανισμοῦ, ταυτοχρόνως ὅμως διατηρεῖ κατὰ κάποιον τρόπον ἓνα ἐξωτερικὸν ἐπίπλασμα ὀρθοδοξίας.

Ἡ Βίβλος ὑπῆρξε ἡ μόνη αὐθεντία διὰ τοὺς μεταρρυθμιστὰς καὶ προτεσταντὰς οἱ ὅποιοι ἦλθον εἰς Ἀμερικὴν πρὸς ἀνεύρεσιν θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ἄλλ' ὅταν ἡ Βίβλος ἔπαυσε νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς ἀλάθητος, ἡ ὅλη οἰκοδομὴ ἤρχισε νὰ καταρρέη.

Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ γίνεται λίαν καταφανὴς διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς ζωῆς δύο κληρικῶν τῆς Νέας Ἀγγλίας, τοῦ Jonathan Edwards (1703-1758) καὶ τοῦ Ralph Waldo Emerson (1803-1882). Ἀμφότεροι ὑπῆρξαν μεγάλοι στοχασταὶ μὲ πολλὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἰκανότητας. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Edwards ἔγραφε καὶ ἐξεφώνει πύρινα κληρικτικὰ κηρύγματα περὶ τῆς κολάσεως καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τὰ ὅποια προεκάλεσαν θρησκευτικὴν ἀναγέννησιν κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ὁ Emerson παρητήθη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κατήρτισε τὸ φιλοσοφικὸν του σύστημα εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει χωρὸς διὰ θαύματα καὶ διὰ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

Τὸ διασημότερον κήρυγμα τοῦ Edwards «Ἄμαρτωλοὶ εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ὀργισμένου Θεοῦ» κυκλοφορεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον μεταξὺ ὁμάδων συντηρητικῶν προτεσταντῶν. Ὁ Edwards ἐπίστευσε ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ὄν ἀπολωλὸς καὶ ἐξηχρεωμένος, ἐνῶ ὁ Emerson ἔγραφε ὅτι «ὁ Θεὸς εὐρίσκειται ἐντὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων». «Δὲν λαμβάνομεν τὴν ἀλήθειαν ἐξ ἀποκαλύψεως» ἔγραφε ὁ Emerson «ἀλλὰ ἡ πίστις τοῦ καθενὸς εἰς τὴν διάνοιάν του, ἡ πίστις ὅτι ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἀληθὲς διὰ τὸν καθένα εἰς τὰ μύχια του εἶναι ἀληθινὸν δι' ὅλους τοὺς

ἀνθρώπους, αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλοφυΐα». «Φανέρωσε τὰς λανθανούσας πεποιθήσεις σου καὶ θὰ καταστοῦν παγκόσμιος συνειδησις· διότι πάντοτε τὸ βαθύτερον γίνεται τὸ ἐξωτερικότερον καὶ ἡ πρώτη μας σκέψις ἐπιστρέφει πάλιν εἰς ἡμᾶς μὲ τὰς σάλπιγγας τῆς ἐσχάτης κρίσεως».

Ὁ φιλελευθερισμὸς διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ μόνος κύριος τῆς μοίρας του. Οἱ θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες εἶναι ἀπλῶς δημιουργήματα τῶν ἀνωρίμων φυλῶν. Ἄλλὰ, ἐπειδὴ τὸ ἐνδεχόμενον ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκλεισθῇ, πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὰ παιδιὰ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς ἀγάπης καὶ ὄχι ὀργῆς.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοὶ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πατὴρ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἰσότης μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων συνεπάγεται καὶ ἰσότητα ὄλων τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου. (Ἴσως τὰ 4.000.000 τεκτόνων τῶν Ἦν. Πολιτικῶν μὲ παρομοίαν διδασχὰς νὰ ἐξασκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς φιλελευθέρας ἐκκλησίας. Μερικοὶ κληρικοὶ εἶναι μέλη τῆς Στοᾶς). Ὁ Norman Cousins, ἓνας ἐξέχων λογογράφος, ὑποστηρίζει ὅτι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀρμονικῆς συμβιώσεως μὲ τὰς ἄλλας θρησκείας οἱ χριστιανοὶ ὀφείλου νὰ μὴ παρουσιάζουν τὰς διαφορὰς ποῦ χωρίζουν τὴν πίστιν των, ἀπὸ τὴν πίστιν τῶν ἄλλων.

Ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον οἱ φιλελευθεροὶ συνήθως ἀποκαλοῦν «Διδάσκαλον» καὶ ποτὲ «Μεσσίαν», ἔδειξε τελείαν ἀγάπην πρὸς ὅσους τὸν ἠκολούθησαν καὶ ἔζησε μίαν ζωὴν ποῦ ὀφείλομεν νὰ μιμηθῶμεν. Ἀπέθανε διὰ τὰς ἀρχὰς του, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα του ἐπιζῆ. Διὰ τῆς ἀγάπης, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἐξελικτικῆς προόδου, ὑποστηρίζουν οἱ φιλελευθεροὶ, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ ἔλθῃ ἐπὶ γῆς καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ ζήσουν εὐτυχεῖς.

Ὁ Ἰησοῦς εἶπε «στρέψον τὴν ἄλλην παρειάν» αὐτὸ ἔδωσε εἰς τοὺς φιλελευθέρους τὴν ὄθησιν πρὸς εἰρημιστικὰς πεποιθήσεις. Εἶπε εἰς τοὺς πλουσίους νὰ δίδουν εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ εἶχον τὰ πάντα κοινά. Ὁ κομμουνισμὸς διδάσκει τὰς ἰδίας ἀρχὰς, ὥστε, κατὰ τοὺς φιλελευθέρους πάντοτε, οἱ χριστιανοὶ ὀφείλου νὰ τὸν ὑποστηρίζουν (μολονότι αὐτὴ ἡ λογικὴ εἰ-

ναι ἀκατανόητος, μερικοὶ ἀμερικανοὶ κληρικοί, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1930-1950 ἀνεμίχθησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν «κομμουνιστικῶν μετώπων»).

Ὁ αἰδ. Harry Emerson Fosdick, ἐπιφανὴς κήρυξ τοῦ θρησκευτικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἐπίτιμος πάστορ τῆς Riverside Church τῆς Νέας Ὑόρκης, ὑπῆρξε, μαζὺ μὲ τὸν Albert Schweitzer καὶ τὸν Ghandi, τὸ εἰδωλον δύο γενεῶν εἰς τὰς φιλελευθέρους ἐκκλησίας. Προσφάτως ἐξεδόθη ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Harry Emerson Fosdick ὑπὸ τὸν τίτλον «The Living of these Days».

Ἡ πάλη μεταξὺ φιλελευθέρων καὶ συντηρητικῶν στοιχείων ὠδήγησε εἰς ἀναρίθμητα σχίσματα εἰς ὅλας τὰς προτεστάντικὰς ὁμολογίας. Πότε μία τοπικὴ ἐκκλησία καὶ πότε περισσότεραι ἀπεσύροντο ἀπὸ τὸ κύριον σῶμα μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι οἱ ἡγέται ἦσαν φιλελεύθεροι. Οὕτω ἔχομεν ὄχι μόνον τὴν μεθοδιστικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐλευθέρους μεθοδιστὰς, καὶ τοὺς μεθοδιστὰς τοῦ Wesley ὄχι μόνον τοὺς βαπτιστὰς, ἀλλὰ καὶ τοὺς νοτίους βαπτιστὰς, τοὺς συντηρητικὸς βαπτιστὰς, τοὺς Ἀμερικανοὺς βαπτιστὰς καὶ τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν κανονικῶν βαπτιστῶν.

Ἐπισημῶς: Ἡ αὐθεντικὴ ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς θεμελιώσεως ἑνὸς νέου κινήματος, τοῦ χριστιανικοῦ ὑπαρξισμοῦ, ἀπαιτεῖ μακρὰν ἀνάπτυξιν καὶ συγκέντρωσιν ποικίλων στοιχείων. Ὁ γράφων εἶχεν ἐν τούτοις τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσῃ ἐκ τοῦ συνεγγυς εἰς τὴν Οὐάσιγκτων τὰς διδασκὰς καὶ τὴν δραστηριότητα ἀρετῶν ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ χριστιανικοῦ ὑπαρξισμοῦ, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

Οἱ φιλελεύθεροι, λέγουσιν οἱ ὑπαρξισταί, ἔχουν κάμει καλὴν προεργασίαν, (π. χ. διὰ τῆς κριτικῆς τῆς Βίβλου), ἀλλὰ ὑστεροῦν εἰς ρεαλισμὸν καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς αἰσιοδόξου ἀντιλήψεως πὺν ἔχουν περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ χριστιανοὶ ὑπαρξισταί θεωροῦν ἑαυτοὺς χαμένους, ἀθλίους, ἁμαρτωλοὺς, χωρὶς ἐλπίδα. Παραδεχόμενοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν κατάστασιν των, εὐορίζουσι, καθὼς ἰσχυρίζονται, ἀφοῦ δοκιμάσουσι μίαν «κρίσιν» (ἀνάλογον πρὸς τὴν

περιγραφομένην ὑπὸ τοῦ Kierkegaard), τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν σωτηρίαν. Μολοντί χρησιμοποιοῦν τοὺς παραδεγεμένους ὄρους καὶ τὰ σύμβολα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν τούτοις ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ θέτουσι ἀποφασιστικῶς εἰς ἐνέργειαν τὸ πρόγραμμα τῆς «ἀπομυθοποιήσεως» τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς ἕνα Χριστιανισμὸν βασιζόμενον ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ νατουραλισμοῦ.

2. Ὁ Φαρισαϊσμός: Μία συνήθης κατηγορία πὺν διατυπώνουν οἱ φιλελεύθεροι εἶναι ὅτι οἱ συντηρητικοὶ εἶναι «φαρισαῖοι». Δυστυχῶς τοῦτο συχνάκις ὑπῆρξε ἀληθές καὶ ἐγένετο πρόξενον πολλῶν θλιβερῶν περιστατικῶν. Θὰ ἠδύνατό τις, βεβαίως, νὰ ὀμιλήσῃ καὶ περὶ τῆς ἐλλείψεως ἀνεξιθρησκείας τῶν πουριτανῶν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα εἰς τὴν Νέαν Ἀγγλίαν ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Cromwell εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Θὰ εἶναι ὁμῶς ὠφελιμώτερον νὰ ἀναφερθῇ μίᾳ ἐκδήλωσις τοῦ προτεστάντικοῦ φαρισαϊσμοῦ κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα: ἡ κακὴ διαγωγὴ μερικῶν εὐαγγελικῶν ἱεραποστόλων εἰς τὰς ξένας χώρας. Ἄν καὶ ἡ αὐτὴ μέθοδος προσηλυτισμοῦ χρησιμοποιεῖται ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐν Ἀμερικῇ, γίνεται περισσότερον ἐμφανὴς εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

Διατί νὰ συμβαίῃ αὐτό; Ἡ δογματικὴ, ἀκλόνητος πεποίθησις τῶν συντηρητικῶν ὅτι ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι πλὴν τῆς ἰδικῆς των εἶναι πνευματικῶς νεκραὶ, ὀδηγεῖ εἰς ἕνα συνεχῆ, ἐξωτερικὸν ἐξαναγκασμὸν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπιστροφὴν ὄλων τῶν ἀπολωλότων, μὲ ὅλα τὰ μέσα, ἄνευ διακρίσεως, πρὶν νὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Ὁ ἱεραπόστολος πιστεύει ὅτι ἡ ψυχικὴ του σωτηρία ἐξησφαλίσθη διαπαντός, εὐθὺς ὡς ἠσπάσθη τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Τώρα ὀφείλει νὰ πλησιάσῃ τοὺς ἀπολωλότας, εἰς τὴν χώραν του καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ὁ προσηλυτισμὸς ἐκτιμᾶται περισσότερον ἀπὸ τὸν ἀγῶνα διὰ μίαν ἁγίαν ζωὴν.

Ἡ ροπὴ πρὸς προσηλυτισμὸν εἶναι πολὺ ἰσχυρὰ καὶ, καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις, εἰλικρινής. Προκαλεῖ μεγάλας θυσίας καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις αὐτὸ τοῦτο τὸ μαρτύριον, ὅπως συνέβη εἰς μερικοὺς νεαροὺς εὐαγγελικοὺς ἱεραποστόλους οἱ ὁποῖοι ἐ-

σπάγησαν ὑπὸ ἀγρίων Ἰνδῶν εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν κατὰ τὸ 1956.

Βεβαίως ὑπάρχουν εὐαγγελικοὶ οἱ ὁποῖοι σκοπίμως ἐπιδιώκουν νὰ δημιουργοῦν ταραχὴν καὶ νὰ διαλύουν αὐτόχθονας ἐκκλησίας. Πολλοὶ ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις των ἐν τούτοις θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀπληροφόρητον καὶ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ εὐρισκομένην ἀλλὰ κατὰ βάθος εἰλικρινῆ διάθεσίν των.

3. Σχηματισμὸς δοξασιῶν καὶ κινήματων. Ὁ ἀμεριστὸς ἀτομισμὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ θεωρεῖται ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς κυρίους παράγοντας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους τούτου. Ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἀτομισμὸς παίζει ἓνα σοβαρὸν ρόλον καὶ εἰς τὴν θρησκείαν: Κάθε πρόσωπον ποὺ δυσαρεστεῖται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν του ἰδρύει μίαν νέαν, ἰδικήν του.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἓνα συνονθύλευμα ἀπὸ κινήματα ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων. Ὅλα αὐτὰ τὰ κινήματα ἔχουν συνήθως δόγματα προτεσταντικά. Ἀλλὰ οἱ ἡγέται των εἶναι συνήθως ἄκρως ἀτομισταί, προσελκύνοντες ὁπαδοὺς καὶ συλλέγοντες χρηματικὰ ποσὰ διὰ νὰ κάμουν ἔργα τὰ ὁποῖα, ὡς λέγουν, ἡ ἐκκλησία των δὲν ἐπιτελεῖ, ὅπως, παραδείγματος χάριν, τὴν ἀπὸ ραδιοφώνου ἐκπομὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Αἱ ἀποστολαὶ τῶν εὐαγγελικῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἶναι συνήθως αὐτῆς τῆς φύσεως ὁργανώσεις καὶ δὲν ἀνήκουν εἰς μίαν ὀρισμένην Ἐκκλησίαν.

Διὰ τῆς λέξεως «δοξασία» ἐννοοῦμεν μίαν ὁμολογίαν ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον δίδει μίαν νέαν ἐρμηνείαν εἰς τὴν Βίβλον, ἀλλ' ἐπίσης παρουσιάζει μίαν ριζικῶς νέαν «ἀποκάλυψιν». Οὕτω ὁ Jozeph Smith διετείνετο ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ἐχορήγησε τὰ δόγματα τοῦ μορμονισμοῦ. Αἱ παραδόξοι διδασκαί τῆς χριστιανικῆς ἐπιστήμης ὑποτίθεται ὅτι ἀπεκαλύφθησαν κατὰ θεϊαν παραχώρησιν εἰς τὴν Mary Baker Eddy. Αἱ ποικίλαι ὁμάδες τῶν ἀνθρῶπων θεοροῦν τὸν William Miller (1781-1849) ὡς ἰδρυτὴν των. Οὗτος προσεῖλκεν ἀρχικῶς ὁπαδοὺς ὅταν προσέβλεπε τὸ τέλος τοῦ κόσμου διὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1843. Μολονότι τὸ τέλος τοῦ κόσμου δὲν ἐπῆλθε, οἱ ὁπαδοί

τοῦ τοῦ ἔμειναν πιστοί, νομίζοντες ὅτι ὁ Miller ἔκαμε σφάλμα εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς του.

Διὰ τῆς ὑπερμέτρου καὶ ἀντιχριστιανικῆς συμπεριφορᾶς των οἱ ὁπαδοὶ τῶν δοξασιῶν ὑποσκάπτουν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κόσμου ἐναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ, δημιουργοῦντες σύγχυσιν καὶ παραπλανῶντες ὄσους ἐνδιαφέρονται διὰ μίαν ὑγιᾶ χριστιανικὴν ζωὴν.

Οἱ ἀκόλουθοι ἀριθμοὶ δίδουν μίαν ἐντύπωσιν διὰ τὴν δύναμιν τῶν ὁμάδων αὐτῶν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας: Μορμόνοι (ἐπίσημος «Ἐκκλησία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἁγίων τῆς ἐσχάτης ἡμέρας») 1.300.000 ἐνήλικοι καὶ παιδιὰ, Ἀνθρῶπινοι τῆς ἐβδόμης ἡμέρας 300.000, Ἐκκλησία τοῦ ἐπιστήμονος Χριστοῦ, 3.100 παραρτήματα (εἰς ὅλον τὸν κόσμον), μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά 187.000, ἐργαζόμενοι ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ὁργάνωσιν.

Ὅλαι αἱ ἐνδείξεις μαρτυροῦν ὅτι ἡ πνευματικὴ πείνα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ συνεχῶς αὐξάνει. Αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι πλήρεις, τὰ θρησκευτικὰ βιβλία παρουσιάζουν ὄλονεν καὶ μεγαλυτέραν ζήτησιν, χιλιάδες «ἀποφασίζον νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Χριστόν» εἰς κάθε πόλιν ὅπου ὁ Billy Graham πραγματοποιεῖ ἐξορμήσεις.

Ἡ κοινωνικὴ ἀποσύνθεσις ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ, ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, αἱ ἐκκλησίαι εἶναι διηρημέναι, ἡ ἀνάπτυξις τῶν δοξασιῶν εἶναι ἀνησυχαστικὴ. Μολονότι ὁ φιλελευθερισμὸς χάνει κάπως τὴν ἐπιρροήν του, οἱ ὑπαρξισταὶ γεμίζουν τὸ κενὸν μετὰ τὴν ψευδο-ὀρθοδοξίαν των καὶ «πλανοῦν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς».

Ποία ἄλλη ἐλπίς ἀπομένει εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰμὴ νὰ σημειωθῇ μία ἀνανεωμένη ἀφιέρωσις ἀπὸ ζηλωτὰς πιστοὺς, μία βαθεῖα καὶ ἀποφασιστικὴ κίνησις διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ μίαν συνεπῆς ἐφαρμογὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς;

LESLIE J. NEWVILLE

ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

Ἐνῶ ἡ πρωτοπορία τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς σκέψεως ἔχει πλέον κατακτήσει τὰς περιοχὰς ὅπου ὁ πνευματικὸς ρόλος τοῦ θεραπευτοῦ ἀναζητεῖται εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἀνωτέρας ζωῆς, μία σημαντικὴ μερὶς τοῦ ἰατρικοῦ κόσμου ἀναζητεῖ ἀκόμη ἐπαρκεῖς λόγους διὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν στοιχειωδῶν «ἀνθρωπολογικῶν» κανόνων ψυχικῆς ὑγείας καὶ ἰσορροπίας καὶ τὴν σημασίαν των διὰ τὴν καθ' ἡμέραν ἰατρικὴν πράξιν⁽¹⁾.

Τὰ πορίσματα τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἀνασθησιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Παρward τῆς Βοστώνης Henry K. Beecher, ἀποτελέσματα ἐργαστηριακῆς καὶ κλινικῆς ἐρεῦνης πολλῶν ἐτῶν, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὀδηγήσουν ἐκείνους πρὸς ἐμπιστευόμενα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν αὐστηρῶς ἠλεγμένην ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ὅπως ἀναγνωρίσουν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ψυχικοῦ παραγῶτος εἰς τὴν θεραπευτικὴν πράξιν.

ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ

Ἐργαζόμενος ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος εἰς τὴν ὁποίαν πλὴν τῶν ἀνασθησιολόγων συγκαταλέγονται ψυχολόγοι, φυσιολόγοι καὶ στατιστικολόγοι, ὁ Beecher ἐπεδόθη εἰς τὴν αὐστηρῶς πειραματικὴν μελέτην ἐνὸς προβλήματος πρὸς ἀντεμετωπίσθη μέχρι σήμερον μόνον μὲ εἰκασίας ἢ μὲ ὑποτυπώδεις μόνον ἐρευνητικὰς μεθόδους: τὴν στατιστικῶς ἀκριβῆ καταμέτρησην τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκ τῆς χορηγήσεως φαρμάκων πρὸς ἀποβλέπον νὰ ἐπηρεάσουν καταστάσεις (ὅπως ὁ πόνος, ὁ κνησμός, ἡ ἀνησυχία) διὰ τὰς ὁποίας μόνον ὑποκειμενικὴν περιγραφὴν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὸν ἄρρωστον⁽²⁾ ἐνῶ τὰ ἀντικειμενικὰ των σημεία (ἀντανακλαστικαὶ κινήσεις κλπ.) εἶναι ἀσαφῆ καὶ ἀκατάλληλα δι' αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξε ἡ μελέτη ἐπὶ τῆς μεταβολῆς πρὸς ἐπιφέρουσαν εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν ὠρισμένα φάρμακα χρησιμοποιούμενα εὐρέως εἰς τὴν κλινικὴν⁽³⁾: Εἴκοσι ὑγιεῖς ἄρρενες, ἡλικίας ἀπὸ 21 ἕως 27 ἐτῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον φοιτηταὶ προσφερθέντες ὡς ἐθελονταί, ἐχορηγήθησαν εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην. Ἐκαστὸν ἄτομον εἶχεν ἀρχικῶς μίαν μακρὰν συνέντευξιν μὲ τὸν ψυχολόγον καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὴν κατὰ Rorschach ἐξέτασιν, πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς προσωπικότητός του. Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἐκ τῆς συνεντεύξεως, διατυπωμένη δι' ἁπλῶν ψυχολογικῶν ὄρων ὅπως: «ἔλλειψις δυναμισμού πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ», «τάσις πρὸς στενοχωρίαν», «λαμπρός, δημοσιογραφικός, εὐφάνταστος» κλπ.—διεσταυρῶντο μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατὰ Rorschach ἐξετάσεως (ὑπολογιζόμενα ὑπὸ ἄλλου ψυχολόγου) πρὸς τελικὴν ἐκτίμησιν τῆς προσωπικότητος ἐκάστου τῶν ἐθελοντῶν. Οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἕτερος τῶν ψυχολόγων ἐγνώριζον τὰς ἀντιδράσεις ἐκάστου ἀτόμου εἰς τὰ διάφορα φάρμακα μέχρι τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἀνωτέρω στοιχείων.

Τὰ φάρμακα ἐχορηγήθησαν (μὲ δόσεις τοῦλάχιστον 24 ὥρων ἀπ' ἀλλήλων) ὑπὸ ἰατροῦ μὴ λαμβάνοντος μέρος εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ὅλην μελέτην τῶν ἀποτελεσμάτων. Τὰ χορηγηθέντα φάρμακα ἦσαν: ἀμφεταιμίνη, πεντοβαρβιτάλη, ἠρωϊνὴ, μορφίνη καὶ διάλυμα γλωριούχου νατρίου (placebo). Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν ἐκάστου πειράματος τὰ ὑπὸ παρατήρησιν ἄτομα παρηκολουθοῦντο ἀπὸ εἰδικῶν παραθύρου, χωρὶς ὁ παρατηρητὴς νὰ γίνεταί ἀντιληπτός.

Ἡ ψυχικὴ διάθεσις προσδιωρίζετο, πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν ἐκ τοῦ φαρμάκου

μεταβολῶν αὐτῆς, πρὸ τῆς χορηγήσεως καὶ 30 λεπτά, μίαν ὥραν καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν χορήγησιν τοῦ φαρμάκου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχρησιμοποιήθη ἐρωτηματολόγιον ὅπου τὰ ὑπὸ παρατήρησιν ἄτομα εἶχον νὰ ἐκλέξουν εἰς 54 θέματα τὴν πλέον προσαρμοζομένην πρὸς τὴν ἐκάστοτε διάθεσιν τῶν διαβάθμισιν μεταξὺ δύο ἀντιθέτων καταστάσεων, ὅπως π. χ. «αἰσθάνομαι χαρούμενος, εὐθυμῶς, αἰσθάνομαι δυστυχῆς, θλιμμένος». Μία κλίμαξ μὲ ἑπτὰ βαθμοὺς προσεφέρετο πρὸς ἐκλογὴν εἰς ἕκαστον θέμα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

Θλιμμένος Εὐθυμῶς
 3 2 1 0 1 2 3

Ἄλλα ζεύγη ἀντιθέσεων ἦσαν: «αἰσθάνομαι ἀσυνήθη διαύγειαν-αἰσθάνομαι ὑπνηλίαν καὶ ἐλαφρὰν σύγχυσιν», «αἰσθάνομαι αὐτοπεποίθησιν καὶ ἄνεσιν-αἰσθάνομαι ἐλαφρὰν συστολὴν καὶ ἀδεξιότητα», «ὄλα φαίνονται φανταστικά, ὡς εἰς ὄνειρον-ὄλα γύρω μου φαίνονται πραγματικά», «ἐπιθυμῶ νὰ μείνω μόνος-θὰ ἤθελα νὰ εὐρίσκωμαι εἰς συναναστροφὴν» κλπ. Εἰς τὸ τέλος ἕκαστου πειράματος κάθε ἄτομον περιέγραφε μὲ ἰδικὰς τῶν ἐκφράσεις τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκ παραδόσεως ἀντιλήψεις ἅπαντες οἱ φοιτηταὶ ἔπρεπε νὰ παρουσιάσουν εὐφορίαν καὶ ὑπνωσιν μετὰ τὴν λήψιν τῆς μορφίνης καὶ τῆς ἠρωΐνης, ὑπνωσιν μετὰ τὴν λήψιν πεντοβαρβιτάλης, διέγερσιν μετὰ τὴν λήψιν ἀμφεταμίνης καὶ οὐδεμίαν ψυχικὴν ἀντίδρασιν μετὰ τὴν λήψιν φυσιολογικοῦ διαλύματος χλωριούχου νατρίου. Τὰ ἀποτελέσματα ἀπέδειξαν ὅτι ὄχι μόνον ὑπῆρξαν ἀντιθέσεις εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς ψυχικῆς καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπάρχει κατάδηλος συσχετισμὸς μεταξὺ τῆς προσωπικότητος τοῦ λαμβάνοντος τὸ φάρμακον ἄτομον καὶ τῆς ἀντιδράσεώς του.

Αἱ συχνότερον παρατηρηθεῖσαι εἰς ἕκαστον φάρμακον μεταβολαὶ ὠνομάσθησαν «τυπικαί» καὶ αἱ παρῴσιασθεῖσαι εἰς τὴν μειονότητα τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ἀτόμων «ἀτυποί». Αἱ «τυπικαί» συμπίπτουν μὲ τὰς περιγραφόμενας εἰς τὰ ἐγγχειρίδια Φαρμακολογίας, μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τῆς μορφίνης καὶ τῆς ἠρωΐνης, ὅπου ἡ «τυπικὴ» ἀντί-

δρασις—εἰς τοὺς μὴ μορφινομανεῖς—εἶναι ἡ δυσφορία καὶ ὄχι ἡ εὐφορία(*) (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10).

Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν 20 ἐθελοντῶν ἦσαν τὰ ἑξῆς: Ἀμφεταμίνη: Εὐφορία, δεκαπέντε· δυσφορία, τέσσαρες, διανοητικὴ διαύγεια, δώδεκα· ὑπνωσις καὶ ἀδυναμία πρὸς συγκέντρωσιν ἢ ἀνάγκωνσιν, πέντε.—Μορφίνη: Δυσφορία, δεκαπέντε· εὐφορία, τρεῖς· οὐδεμία ἀντίδρασις, δύο.—Ἡρωΐνη: Δυσφορία δέκα, εὐφορία πέντε· οὐδεμία ἀντίδρασις, πέντε.—Πεντοβαρβιτάλη: Ὑπνωσις, δεκαοκτώ· διέγερσις, δύο· εὐφορία, ἑννέα· δυσφορία, πέντε. Διάλυμα χλωριούχου νατρίου: Οὐδεμία ἀντίδρασις, πέντε· μεταβολαὶ ἀσήμαντοι, ἑννέα· ἔντονος εὐφορία, πέντε· ἔντονος δυσφορία, εἴς.

Ἄξισημεῖωτον ὑπῆρξε ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων ἐφάνη ὅτι οἱ «τυπικῶς» καὶ «ἀτύπως» ἀντιδράσαντες εἰς ἕκαστον φάρμακον ἀνῆκον εἰς ἰδίας ψυχολογικὰς ὁμάδας, συμφώνως πρὸς τὰς ἐκ τῶν προτέρων γενομένας ἐκτιμήσεις προσωπικότητος.

«ΤΥΠΙΚΟΙ» ΚΑΙ «ΑΤΥΠΟΙ»

Οἱ τέσσαρες παρουσιάσαντες δυσφορίαν μετὰ τὴν λήψιν ἀμφεταμίνης ἐξακριβήζοντο ὑπὸ ἐντόνου τάσεως πρὸς ἀποφυγὴν εὐθινοῶν, ἐλλείψεως κατευθύνσεων, προγραμματισμοῦ καὶ ἐπιθυμίας πρὸς ἐπιτυχίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γενικῶς παρατηρηθεῖσαν διάθεσιν πρὸς πρόοδον εἰς τὴν ἐκ φοιτητῶν ἀποτελουμένην ὁμάδα ταύτην. Αἱ πανεπιστημιακαὶ τῶν ἐπιδόσεις ἦσαν πενιχραὶ καὶ αἱ σχέσεις πρὸς τοὺς πατέρας τῶν ὄχι ὀμαλαί. Κατηνάλωναν εἰς μεγαλύτερα ποσότητα ἀλκοολικὰ ποτὰ, ἦσαν ἀδέξιοι καὶ παθητικοὶ ἐνώπιον τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς. Ἡ ἔμφυτος ἀμφίβο-

(*) Εἶναι ἀξισημεῖωτον ὅτι σχεδὸν ὅλα αἱ παρατηρήσεις διὰ τὴν εὐφορίαν τὴν προκαλουμένην ὑπὸ τῆς μορφίνης καὶ τῆς ἠρωΐνης ἐγένοντο ἐπὶ μορφινομανῶν, ἐπεκυρώθησαν δὲ ἀπὸ τὰς μακρὰς ἀναλύσεις καὶ περιγραφὰς συγγραφέων ὡς ὁ Baudelaire, ὁ Poe, ὁ De Guincy, ὁ Coleridge, ὁ Cocteau—οἱ ὁποῖοι ὅμως ἦσαν ἐπίσης μορφινομανεῖς! Οὕτως ἡ φήμη τῶν φαρμάκων τούτων ὡς προκαλούντων πάντοτε εὐφορίαν εἶναι δύσκολον νὰ κλονισθῇ.

λία των ὡς πρὸς τὰς δυνατότητάς των, πρὸς τὴν ἀντίδρασίν των εἰς κάθε γεγονός, καὶ ὁ φόβος των μῆπως χάσουν τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκδηλώσεών των ἦσαν χαρακτηριστικὰ κοινὰ εἰς ὅλους.

Οἱ ἐμφανίσαντες ὑπνηλίαν μετὰ τὴν λήψιν ἀμφεταμίνης, παρουσίασαν ἐπίσης ψυχικὰ χαρακτηριστικὰ ἀνεπιθύμητα, ὅπως ἔντονον τάσιν πρὸς κατάθλιψιν συνδυαζομένην με ἀμέτρους καὶ ἀσαφεῖς ἐπιδιώξεις καὶ φιλοδοξίας, ἀνωριμότητα, ἀστάθειαν καὶ ἑλλιπῆ εὐθυκροΐαν.

Οἱ χαρακτηρίσαντες τὰ ὀπιούχα ὡς εὐχάριστα παρουσίαζον ἐπίσης πολλὰ κοινὰ σημεῖα: Μολονότι ἦσαν ὅλοι ἐνήλικοι, αἱ ἰκανότητές των πρὸς προσαρμογὴν εἶχον παραμένει εἰς ἐπίπεδον ἀνωριμότητος, με συνέπειαν νὰ ἐκδηλοῦνται κατὰ τρόπον ἀπαιτητικόν, ἐγωκεντρικόν καὶ ἀνυπόμονον, εἰς καθυστερήσεις τῆς ἀμέσου ἰκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν των. Τὰ μέλη τῆς ὁμάδος αὐτῆς συχνάκις ἐχρησιμοποίησαν τὴν λέξιν «ἐγωΐστικῆς» με τόνον ἰκανοποιήσεως, περιγράφοντα τὸν χαρακτήρα των. Ὁ ναρκισσισμὸς καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐκτίμησις πρὸς τὸν ἑαυτὸν των ἐνεφανίζοντο λίαν ἐντόνως, ἦσαν δὲ μᾶλλον ἀμυντικῶν χαρακτήρου. Ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος τῆς μορφομανίας εἶναι ἡ ἔντονος χρησιμοποίησις τῆς φαντασίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων καὶ ἰκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεών των. Οὕτω εἰς ἕξ αὐτῶν, φοιτητῆς τῆς νομικῆς, ἔχων τὴν χειροτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὴν τάξιν του, ὠμίλει διὰ μακρῶν καὶ σοβαρῶς περὶ σχηματισμοῦ μεγάλης περιουσίας εἰς τὴν Ἀλάσκαν, ἐντὸς δύο ἐτῶν, καὶ ἐπιστροφῆς, κατόπιν, εἰς μίαν ζωὴν μοιρασμένην μεταξὺ τῶν νυκτερινῶν κέντρων καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἑξοχῶν.

Οἱ ἐμφανίσαντες διέγερσιν μετὰ τὴν λήψιν πεντοβαρβιτάλης εἶχον τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ με τοὺς ἐμφανίσαντας εὐφορίαν κατόπιν λήψεως ναρκωτικῶν. Οἱ χαρακτηρίσαντες τὴν πεντοβαρβιτάλην ὡς δυσάρεστον ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ σχετικὴν ἑλλειψιν αὐτοπεποιθήσεως.

Διὰ τοὺς παρουσιάσαντας μεταβολὰς μετὰ τὴν λήψιν placebo θὰ γίνῃ λόγος εὐρύτερος κατωτέρω, ἀξίζει ὅμως νὰ σημειωθῇ

ὅτι ὅλοι ἀνήκον εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας τῶν ἀνωτέρω «ἀτύπων» ὁμάδων.

Ὅπως ἀντίθετος παρουσιάζεται ἡ ψυχικὴ εἰκὼν τῶν «τυπικῶς» ἀντιδρώντων εἰς τὰ διάφορα φάρμακα. Ἦσαν ἐκδηλωτικὰ καὶ εὐχάριστα άτομα, ἀντιμετωπίζοντα τὰς καταστάσεις ἀνέτως καὶ ὀμιλοῦντα ἐλευθέρως. Εἶχον σαφῆ καὶ ὑγιᾶ προγραμματισμὸν καὶ καλὴν σχολικὴν ἐπίδοσιν. Ἡ ψυχικὴ των ἀνάπτυξις ἦτο καλῶς ἰσορροπημένη καὶ ὄλαι αἱ ψυχικαὶ των λειτουργίαι ἠλέγχοντο κατὰ τρόπον ὄριμον.

Ἰδιαίτερος σημαντικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὑπῆρχε ἡ τάσις γενικῶς, αἱ ὁμάδες τῶν «ἀτύπων» ἀντιδρώντων νὰ ἀπαρτίζονται ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων, δασάκις δὲ πρόσωπα με «ἀτυπον» ἀντίδρασιν εἰς ἕν φάρμακον δὲν κατετάσσοντο εἰς τὴν «ἀτυπον» ὁμάδα ἄλλου φαρμάκου, τοῦτο ὠφελετο ὄχι εἰς τὸ ὅτι ἔδειξαν τυπικὴν ἀντίδρασιν, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἔδειξαν ἀσαφῆ ἢ ἀσήμαντον ἀντίδρασιν.

Πόθεν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ διαπίστωσις ὅτι οἱ «ἀτυποι» εἶχον κοινὰ, ἀνεπιθύμητα χαρακτηριστικὰ ἀτόμων ἐγωκεντρικῶν καὶ ἀνωμάλως προσηρμοσμένων; Ἡ μεταβολὴ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς πρέπει νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ὡς ἄμεσος ἐπίδρασις τοῦ φαρμάκου, ἀλλ' ὡς ἀντίδρασις πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου προκαλουμένην μεταβολὴν τῆς ἰκανότητος πρὸς ἀντίληψιν, αὐτοκυριαρχίαν, προσανατολισμὸν, διανοητικὴν ἐργασίαν. Ἡ μετ' εὐχαριστήσεως ἢ στενοχωρίας ὑποδοχὴ τῆς μεταβολῆς ταύτης προσδιορίζει καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως μετὰ τὴν λήψιν ἐκάστου φαρμάκου.

Διὰ πρόσωπα μετὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν «ἀτύπων» αἱ ἀντιδράσεις αὐταὶ συνιστοῦν ἐπανορθωτικὰς προσπαθείας ἐκ μέρους τῆς ἀπειλουμένης προσωπικότητος διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἀκεραιότητος αὐτῆς καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας τῆς. Πᾶσα μεταβολὴ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ἰσορροπίας δύναται νὰ προκαλέσῃ φόβον ἢ πανικὸν καὶ μέγας ἀγὼν δύναται νὰ διεξαχθῇ διὰ τὴν λάβη ἡ μεταβολὴ μίαν μορφήν συναισθηματικῶς ἀνεκτήν.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ φαρμακολογικὴ μελέτη τῆς κατηγορίας αὐτῆς τῶν φαρ-

μάκων παρουσιάζει προβλήματα διάφορα τῶν συνήθως ἐμφανιζομένων εἰς τὴν φαρμακολογίαν. Τὰ πορίσματα ἐν τούτοις τῶν ἀνωτέρω ἐρευνῶν (αἰτίνες, σημειωτέον, δὲν προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν καμμίαν α ριγοῖι ὑπόθεσιν) ὀδηγοῦν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι, ὅπως κάθε ἀνωμάλως λειτουργοῦν ὄργανον παρουσιάζει διάφορον τῆς τυπικῆς ἀντίδρασιν εἰς φάρμακον ἐνεργοῦν ἐπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ μία προσωπικότης μὲ ὁπλισμὸν ἀνεπαρκῆ διὰ νὰ ἀντιμετωπίζη τὰς καθημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, πλήρης ἀνησυχιῶν, ἄνευ εἰρήνης καὶ ἰσορροπίας, ταράσσεται ἕνεκα τῆς περισσείας διεγέρσεως καὶ ἐνεργητικότητος ποὺ φέρει ἡ ἀμφρεταμίνη καὶ οὕτω αὐξάνει ἡ τάσις καὶ ἡ σύγχυσις αὐτῆς. Ἡ ὑπνωσις ἢ ἐμφανισθεῖσα κατόπιν λήψεως ἀμφρεταμίνης εἰς ὀλίγα ἄτομα, πιθανῶς ὀφείλεται εἰς ἀμυντικήν ἀντίδρασιν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀπειλητικῆς ταύτης διεγέρσεως.

Διὰ τὰ αὐτὰ πρόσωπα ἢ ἐλάττωσις τῆς ἐπιθυμίας πρὸς δρᾶσιν ποὺ προκαλοῦν τὰ ὀπιούχα γίνεται δεκτὴ μὲ εὐχαρίστησιν, ἐνῶ ἡ ὑπνωσις τῶν βαρβιτουρικῶν, συνοδευομένη μὲ ἀπειλὴν ἀπολείας τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου αὐξάνει τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὸν φόβον.

PLACEBO, ΤΟ ΙΣΧΥΡΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΝ

Ἐπάσχει ἐν φάρμακον χρησιμοποιούμενον παλαιόθεν εἰς ποικιλίαν περιπτώσεων, τὸ ὅποιον οὐδὲν σύγγραμμα φαρμακολογίας ἀναφέρει: τὸ placebo. Μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν περιγράφονται εἰς τὴν διεθνή ὀρολογίαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ σκευάσματα τὰ ἔχοντα τὴν μορφήν τῶν ἐν χρήσει φαρμάκων (δισκίων, ἐνέσεων κλπ.) μὴ περιέχοντα ὅμως εἰ μὴ ἀσημάντους ποσότητας γαλακτοσακχάρου, ἀμύλου, χλωριούχου νατρίου ἢ ἄλλων τοιούτων οὐσιῶν.

Μολοντί ἢ ἀποτελεσματικότης τῶν διαφόρων placebos ἀναφέρεται συχνάκις εἰς κατ' ἴδιαν συζητήσεις τῶν ἰατρῶν καὶ εἰς τόνον οὐχὶ πάντοτε σοβαρόν, μόνον ἐσχάτως (11, 12, 13) ἐγένετο συστηματικὴ προσπάθεια διὰ νὰ ὑπολογισθῇ ἡ συχνότης τῆς, νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ λόγοι ποὺ τὴν προκαλοῦν καὶ νὰ ἐξαχθοῦν γενικότερα συμπεράσματα ἐξ αὐτῆς.

Τὸ placebo χρησιμοποιεῖται σήμερον εἴτε πρὸς θεραπείαν ψυχογενῶν σωματικῶν ἀνωμαλιῶν εἴτε ἐπὶ νευρώσεων ἐπιπλεκουσῶν προϋπαρχούσας σωματικὰς νόσους, εἴτε πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς πραγματικῆς ἐνεργείας τῶν φαρμάκων εἰς πειραματικὰς ἐρεῦνας (ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ἐξ ὑποβολῆς τοιαύτην ἣτις παρουσιάζεται καὶ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ placebo). Ἐπίσης εἰς πειραματικὴν χορηγήσιν φαρμάκων δίδεται τὸ placebo μὲ τὴν αὐτὴν μορφήν ὡς καὶ τὰ πρὸς ἐξέτασιν φάρμακα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς προκαταλήψεως ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τοῦ παρατηρητοῦ ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φαρμάκου ἣτις ἐπηρεάζει σοβαρῶς τὰς παρατηρήσεις.

Μία ἀνασκόπησις ἐγκύρων στοιχείων ληφθέντων ἀπὸ 15 ἀνακοινώσεως γνωστῶν ἐρευνητῶν χορηγησάντων placebo εἰς 1082 συνολικῶς ἀσθενεῖς⁽¹¹⁾ παρουσιάζοντας διάφορα συμπτώματα (ἔντονον μετεγχειρητικὸν πόνον, χρόνιον βῆχα, πόνον ἀπὸ στηθάγχην, πονοκέφαλον, ναυτίαν κλπ.) ἔδειξε μίαν σταθερὰν ἀποτελεσματικότητα (35,2 + 2.2%).

Παραλλήλως καὶ ἀντικειμενικὰ σημεῖα ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὴν λήψιν placebo. Οἱ Keats καὶ Beecher ἀνέφερον στένωσιν τῆς κόρης εἰς τὰ 47% τῶν λαβόντων placebo ἀντὶ βαρβιτουρικῶν⁽¹⁴⁾. Ὁ Cleghorn καὶ οἱ συνεργάται του ἀνεκοίνωσαν καὶ ἐργαστηριακῶς ἀποδειχθεῖσαν (δι' αὐξήσεως τῶν οὐδετεροφίλων, ἐλαττώσεως τῶν λεμφοκυττάρων, ἐλαττώσεως τῶν ἡκονοφίλων, αὐξήσεως τῆς σχέσεως οὐρικοῦ ὀξέος πρὸς τὴν κρεατινίνην, καθὼς καὶ διὰ μεταβολῶν τοῦ καλίου, τοῦ νατρίου τῶν 17 κετοστεροειδῶν κλπ.) διαταραχὴν τῆς λειτουργίας τοῦ φλοιοῦ τῶν ἐπινεφριδίων κατόπιν χορηγήσεως placebo⁽¹⁵⁾.

Τέλος καὶ παρενέργειαι ἀναμφισβητήτως συνδεδεμέναι μὲ τὸ placebo ἔχουν παρουσιασθῆ⁽¹⁶⁾: Διάχυτον κνησιμῶδες κηλιδοβλατιδῶδες ἐξάνθημα ἐμφανισθὲν εἰς ἓνα ἀσθενῆ μετὰ τὴν λήψιν placebo, ἐξαφανισθὲν ἀμέσως μετὰ τὴν διακοπὴν καὶ ἐπανεμφανισθὲν μετὰ νέαν λήψιν. Ἐπιγαστρικὸς πόνος, συνοδευόμενος ἀπὸ διάρροϊαν, ἀλλεργικὴν δερματίτιδα καὶ ἀγγειονευρωτικὸν οἴδημα τῶν χειλέων εἰς ἕτερον,

Ἔντονος ἀδυναμία, ταχυπαλμία καὶ ναυτία εἰς τρίτον. Τὰ αὐτὰ συμπτώματα ἐνεφανίσθησαν δύο ἀκόμη φορὰς εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ὁμοιόμορφως κατόπιν νέων χορηγήσεων placebo.

Ἔλα τὰ ἀνωτέρω δεδομένα ὠθοῦν τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν νὰ μὴ ἀρκῆται πλέον εἰς τὴν ἀπλὴν ἐντύπωσιν ὅτι πᾶν σύμπτωμα θεραπευόμενον ὑπὸ τοῦ placebo εἶναι φανταστικόν. Ὁ ψυχολογικὸς μηχανισμὸς τῆς ἐνεργείας τοῦ placebo πρὸς ὕφαισιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ πόνου περιεγράφη τελευταίως μὲ ἀρκετὴν ἀκριβείαν δι' ἐργασίας τοῦ τμήματος Ἀναισθησιολογίας τοῦ Massachusetts General Hospital⁽¹²⁾: Εἰς 168 ἀρρώστους μὲ μετεγχειρητικὸν πόνον ἐχορηγήθη ἐναλλάξ μορφίνη καὶ placebo. Οἱ ἀρῶστοι οὗτοι ἐμελέτηθησαν πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως καὶ μετ' αὐτὴν διὰ τῆς ψυχολογικῆς μεθόδου πού ἀνεφέρθη ἀνωτέρω⁽³⁾ καὶ τὰ συμπεράσματα ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τῆς ἀποτελεσματικότητος, ἢ μὴ τοῦ placebo ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ψυχολογικῶν διαπιστώσεων ἀφ' ἑτέρου, ὑπῆρξαν διαφωτιστικά. Ἡ ὁμὰς τῶν ἀρῶστων τῶν παρουσιασάντων ἀνακούφισιν κατόπιν ὄλων τῶν χορηγήσεων placebo καὶ ἡ ὁμὰς τῶν οὐδέποτε ἐμφανισάντων βελτίωσιν ἀπρητίζοντο ἀπὸ ἄτομα μὲ ἄφθονα κοινὰ εἰς ἐκάστην χαρακτηριστικά. Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῆ δι' ἐκείνους οἵτινες ἀνέφερον μὲν βελτίωσιν ἐκ τοῦ placebo ἀλλὰ ὄχι κατόπιν ὄλων τῶν χορηγήσεων.

Οἱ παρουσιάσαντες σταθερῶς βελτίωσιν περιγράφονται ὡς περισσότερον διαχυτικοί, περισσότερον ἀνήσυχτοι, ἀπρηχολημένοι μὲ τὸν ἑαυτῶν τῶν καὶ εὐμετάβολοι. Ἐξηρητῶντο περισσότερον ἀπὸ ἐξωτερικὰς παρωθήσεις ἢ ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν σκέψεις καὶ ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀνορίμου χαρακτῆρος. Γενικῶς ἂν καὶ περισσότερον τεταραγμένοι ἦσαν περισσότερον ἐξωστρεφεῖς. Τοῦτο τοὺς ἐπέτρπε νὰ ἀνακουφίζοντο πρὸς στιγμὴν τὴν ἀνησυχίαν τῶν, νὰ «διοχετεύουν τὴν ὑπερέντασιν» τῶν. Διόλου δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ κανεῖς διατὶ τοιοῦτοι ἀρῶστοι εὐκόλως ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν «γοητείαν τοῦ φαρμάκου» πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐμπιστοσύνην.

Ἐξ ἀντιθέτου οἱ οὐδέποτε ἀναφέροντες ἐλάττωσιν τοῦ πόνου διὰ τοῦ placebo ἦσαν ὅλοι χαρακτῆρες ἀκαμπτοὶ καὶ συναισθηματικῶς περισσότερον αὐτοκυριαρχημένοι τοῦ συνήθους. Ἐπειδὴ ἡ ὑπερέντασις τῆς εἰς τὸ νοσοκομεῖον ζωῆς διεγείρει, ὡς εἶναι φυσικόν, τὸν προστατευτικὸν καὶ ἀμυντικὸν μηχανισμόν τῆς προσωπικότητος, οἱ ἀρῶστοι αὐτοὶ καταφεύγουν μετ' ἐπιμονῆς εἰς στάσιν κριτικὴν πρὸς τὸ προσωπικόν καὶ τὸ περιβάλλον ἐν γένει, ὠφελοῦνται ὀλιγότερον ἀπὸ τὴν προσφερομένην εἰς αὐτοὺς φροντίδα καὶ ἔχουν περισσότερας ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν χορηγουμένων φαρμάκων.

Ἡ ΔΙΣΥΠΟΣΤΑΤΟΣ Αἰσθησις

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φυσικῶν εἶναι νὰ προκύψῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀποτελεσματικότης κάθε φαρμάκου ἐπιδρῶντος εἰς ἐν ὑποκειμενικόν σύμπτωμα εἶναι ἄθροισμα τῆς ἰδίας φαρμακολογικῆς ἐνεργείας του καὶ τῆς ὑποβολῆς τὴν ὁποῖαν ἡ χορήγησις κάθε φαρμάκου δημιουργεῖ.

Τὰ ἀποτελέσματα τὰ παρατηρούμενα κατόπιν τῆς χορηγήσεως «ἀνεργῶν» φαρμάκων ἀποκαλύπτουν καὶ μίαν ἄλλην, λίαν σημαντικὴν καὶ ἀρκετὰ παρεγνωρισμένην, ἀλήθειαν. Ἐκαστον σύμπτωμα περὶ τοῦ ὁποῖου ὑποκειμενικὴν μόνον πληροφορίαν λαμβάνομεν ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ (πόνος, κνησμός, κλπ.), ὀφείλει τὴν μορφήν του εἰς δύο αἰτιολογικοὺς παράγοντας: τὴν «ἀρχικὴν αἰσθησιν» καὶ τὴν ψυχικὴν τῆς ἐπεξεργασίας, ἡ ὁποία θὰ δώσῃ εἰς τὸ σύμπτωμα τὴν τελικὴν του ἐμφάνισιν. Ἡ ἐπεξεργασία αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ἐκαστον ἀρχικοῦ αἰσθήματος, τὴν ταύτισιν ἢ σύγκρισίν του πρὸς ἄλλα προηγηθέντα κατὰ τὸ παρελθόν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τὸ ἄτομον. Οὕτως ἡ μνήμη, ἡ κρίσις καὶ ἄλλοι ψυχικοὶ παράγοντες ὑπηρετοῦνται πρὸς τῆς συνειδητοποιήσεως καὶ τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τοῦ αἰσθήματος⁽¹⁷⁾.

Ἡ χορήγησις placebo, αἱ ἰσχυροὶ συγκινήσεις, ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς εἰς ἄλλο γεγονός δύναται νὰ ἀναστρίψῃ τὸν πόνον διὰ τῆς ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τοῦ δευτέρου παράγοντος κατὰ τὴν παραγωγὴν

τοῦ συμπτώματος τούτου: ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἀρχικοῦ αἰσθήματος.

Εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω ἔρχεται καὶ ἡ μελέτη τοῦ πόνου ἐκ πολεμικῶν τραυμάτων^(18, 19). Μεγάλα πολεμικὰ τραύματα δὲν ἐφαίνοντο κατὰ κανόνα νὰ προκαλοῦν τὸν ἀναμενόμενον ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ σοβαρότητος αὐτῶν πόνον, καὶ σπανίως ἀπήτησαν τὴν χορήγησιν ναρκωτικῶν. Ἀντιθέτως μετεγχειρητικοὶ ἄρρωστοι ἐν καιρῷ εἰρήνης μὲ μικρότερα τραύματα ἐχειρίσθησαν πολλαπλασιασὶς δόσεις μορφίνης⁽²⁰⁾. Διὰ τοὺς πρώτους ὁ τραυματισμὸς ἐσήμαινε μεταφορὰν μακρὰν τοῦ κινδύνου καὶ τῶν κακουχιῶν τῆς πρώτης γραμμῆς· διὰ τοὺς δευτέρους καταστρεπτικὴν ἀνατροπὴν τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ οἰκονομικῆς τῶν προσπαθείας, διασάλευσιν τῆς οἰκογενειακῆς τῶν εὐτυχίας, πιθανὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων καὶ τῶν ἐπιδιώξεόν των.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ὁμοίως καὶ ἡ παρατηρηθεῖσα μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς πανσιπόνου ἐνεργείας τῆς μορφίνης ἐπὶ πόνου πειραματικοῦ εἰς ἐθελοντὰς καὶ ἐπὶ πόνου εἰς μετεγχειρητικοὺς ἀσθενεῖς^(21, 22). Εἰς τοὺς πρώτους δὲν ὑπῆρξε δυνατὴ ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς πανσιπόνου ἐνεργείας placebo καὶ μορφίνης. Οἱ δεῦτεροι ἀντιθέτως παρουσίασαν εἰς μεγάλην ποσοστὰ ὑποχώρησιν ἢ ἐξαφάνισιν τοῦ πόνου διὰ τῆς μορφίνης.

Ἄν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διαφορὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ψυχικὴ ἀντίδρασις τοῦ ἀलगούντος ἀσθενοῦς εἰς ἓνα πόνον μυστηριώδη, παρατεταμένον, ἀγνώστου προελεύσεως καὶ ἀπροσδιορίστου ἐξελίξεως, καὶ ἡ εἰδικὴ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἐνεργεία τῆς μορφίνης, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀντιληφθῇ καιεῖς τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐπὶ τοῦ ψυχικῶς «σημαντικοῦ» πόνου τοῦ νοσηλευομένου ἀρρώστου, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν σχετικὴν ἀποτυχίαν τῆς ὀπως ἀνακουφίσῃ τὸν ψυχικῶς «ἀσήμαντον» πειραματικὸν πόνον.

★

Ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ χορήγησις τῶν φαρμάκων τῶν ἐπιηρεαζόντων τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, θὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἀσθενοῦς δὲν ἔχει, βεβαίως, φθα-

σει εἰσέτι, ἔνεκα, κυρίως, τῆς δυσκολίας ποῦ παρουσιάζει ἡ ἀκριβὴς ψυχολογικὴ ἐκτίμησις ἐκάστου ἀτόμου. Τὸ θετικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν εἶναι, πρὸς τὸ παρόν, ἡ ἀναμφισβήτητος διαπίστωσις ὅτι ὁ ψυχικὸς παράγων—ἡ ὑγεία του ἢ ἡ ἀνωμαλία του—ἐπιηρεάζει κατὰ καιρὸν τρόπον τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἔντασιν πλείστον ὄσων συμπτωμάτων καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς θεραπευτικῆς ἐπ' αὐτὸν προσπαθείας. Τὸ γεγονός τοῦτο, τὸ ἀποδειχθὲν καὶ διὰ τόσων ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, δημιουργεῖ ἀπεράντους προοπτικάς, εὐκαιρίας ἀλλὰ καὶ εὐθύνας διὰ τὸν εὐσυνείδητον θεραπευτὴν καὶ διὰ κάθε σύγχρονον σκεπτόμενον ἄνθρωπον.

Σ. Π. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

(1) Paul Tournier: Ἡ Ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος καὶ αἱ Σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ψυχοσωματικὴν Ἱατρικὴν. Ἐν «Ἀρρώστεια καὶ Ψυχῇ». Ἐκδόσεις «Δαμιασοῦ» σελ. 227-244.

(2) Beecher, H. K.: «Experimental Pharmacology and Measurement of the Subjective Response». Science 116: 157-162, 1952.

(3) Louis Lasagna, John M. von Felsinger, Henry K. Beecher: Drug-induced Mood Changes in Man. J. A. M. A. 157: 1006-1020, 1113-1119, 1955.

(4) Krueger, H. Eddy, N. B., and Lumwalt, M.: The Pharmacology of the Opium Alkaloids. Public Health Rep. Supp. 165, 1941.

(5) Kolb, L.: Pleasure and Deterioration from Narcotic Addiction. Ment. Hyg. 9: 699-724, 1925.

(6) Fraser, H. F.; Isbell, H.: Comparative Effects of 20 Mgm. of Morphine Sulfate on Non-Addicts and Former Morphine Addicts; J. Pharmacol. and Exper. Therap. 105: 498-502, 1952.

(7) Brown, R. R.: Order of Certain Psycho-Physiological Events Following Intravenous Injections of Morphine. J. Gen. Psychol. 22: 321-340, 1940.

(8) Reichard, J. D.: Can the Euphoric, Analgetic and Physical Dependence Effects of Drugs be Separated? I. With Reference to Euphoria. Fed. Proc. 2: 188-191, 1943.

(9) Kuhn, R. A., Bromiley, R. B.: Human Pain Thresholds Determined by the Radiant Heat Technique and the Effect

Upon Them of Acetylsalicylic Acid, Morphine Sulfate and Sodium Phenobarbital. *J. Pharmacol and Exper. Therap.* 101: 47-51, 1951.

(10) Rescott, F.; Ransom, S. G.; Thorp, R.H., Wilson, A.: Effect of Analgesics on Respiratory Response to Carbon Dioxide in Man. *Lancet* 1: 340-344, 1949.

(11) Beecher, H. K. The Powerful Placebo. *J. A. M. A* 1602-1606, 1955.

(12) Lasagna L., Masteller F., von Felsing, J., Beecher H. K. A Study of the Placebo Response. *Amer J. of Med.* 16: 77-79, 1954.

(13) Wolf S.: Effects of Suggestion and Conditioning on the Action of Chemical Agents in Human Subjects-the Pharmacology of Placebos. *J. Clin. Inert.* 29: 100-109, 1950.

(14) Keats, A. S., Beecher, H. K.: Pain Relief with Hypnotic Doses of Barbiturates and a Hypothesis. *J. Pharmac. and Exp. Ther.* 100: 1-13, 1950.

(15) Cleghorn, R. A. Graham, B. F., Campbell, R. B., Rublee, N. K., Elliott, F. H. and Saffran, M.: Anxiety States: Their Response to ACTH and to Isotonic Saline.

Proceedings First Clinical ACTH Conference 561-565, 1950.

(16) Nolf, S. and Pinsky, R. H.: Effects of Placebo Administration and Occurrence of Toxic Reactions. *J.A.M.A.* 155: 339-341, 1954.

(17) Beecher, H. K. The Subjective Response and Reaction to Sensation. (The Reaction Phase as the Effective Site for Drug Action) *Amer. J. of Med.*: 20: 107-113, 1956.

(18) Beecher, H. K. Pain in Men Wounded in Battle *Annals of Surgery.* 123: 96-105, 1946.

(19) Beecher, H. K. Resuscitation and Anesthesia for Wounded Men. Charles C. Thomas, ed., 1949.

(20) Beecher, H. K.: Relationship of Significance of Wounds to Pain Experienced. In Preparation.

(21) Denton, J. H., Beecher H. K.: Methods in the Clinical Evaluation of New Analgesics. *J.A.M.A.* 141: 1051-1057, 1949.

(22) Keats, A. S., Beecher H. K. and Mosteller, F. C.: Measurement of Pathological Pain in Distinction to Experimental Pain *J. Appl. Physiol.* 1: 35-44, 1950.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Είναι βεβαίως κατ' αρχήν όρθή ή ενέργεια τής Κυβερνήσεως να συγκροτήσει δύο Έπιτροπές, από τις όποιες ή μιá να μελετήσει τά βασικά προβλήματα τής Παιδείας και ή άλλη τά θέματα που σχετίζονται με τά Γράμματα και τις Τέχνες. Οί Έπιτροπές αυτές, μολονότι φαίνονται να έχουν καταρτισθή κάπως μονόπλευρα (χωρίς μιάν ευρύτερη εκπροσώπηση τών πνευματικών δυνάμεων του Έθνους), δίδουν πάντως, με τήν συνολική τους σύνθεση, τήν εντύπωση ότι μπορούν ν' ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην ύψηλή και ύπευθυνη άποστολή, που τους έχει ανατεθή. Φτάνει βέβαια να τους δώση τó Κράτος τήν αναγκαίαν εξουσιοδότηση, τήν ευχέρεια και τά μέσα, για να συγκεντρώσουν τά άπαιτούμενα στοιχεία, να έμβραθύνουν στις συνθήκες που επικρατούν, να αντιμειωπίσουν στην πραγματική της μορφή τήν κατάσταση, ώστε να μπορέσουν να μελετήσουν πλατιά και βαθιά τά πράγματα. Τά συμπεράσματά τους και οι εισηγήσεις τους θά είναι τότε — όπως πιστεύουμε — βάσιμες, έγκυρες και γόνιμες.

Άλλ' εκείνο, που άποτελεί τó κυριότερο στήριγμα τής όλης έργασίας, είναι ή βασική πρόυπόθεση ότι τά συμπεράσματα και οι εισηγήσεις τών δύο Έπιτροπών θά ύποβληθούν σε ειδική διακομματική Έπιτροπή τής Βουλής, ή όποια θά μελετήσει τά πορίσματα τών δύο Έπιτροπών και θά καταλήξη σε όριστικές αποφάσεις. Και οι αποφάσεις αυτές θά συζητηθούν κατόπιν στη Βουλή, για να πάρουν τελικά, με τήν συμφωνία όλων τών κομμάτων, τή νομική τους ύπόσταση και μορφή.

Η διαδικασία αυτή δίδει τις μεγαλύτερες ελπίδες ότι ή όλη προσπάθεια θά εύδοκιμήσει και θά καρποφορήσει και ότι οι δύο βασικότεροι τομείς του πνευματικού πολιτισμού τής χώρας μας — οι τομείς τής παιδείας και τής τέχνης — θά βρούν τήν πρέπουσαν όργάνωση, καλλιέργεια και ανάπτυξη.

ΤΟ « ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ »

Παρακολουθούμε με ζωηρό και εύλογο ένδιαφέρον τις προετοιμασίες για τó εφετεινό « Φεστιβάλ Αθηνών ». Και νομίζουμε ότι έχουμε καθήκον να εκφράσουμε τις άνησυχίες μας.

Άπό τó πρόγραμμα που καταρτίζεται, από τά καλλιτεχνικά συγκροτήματα και τά πρόσωπα που θά λάβουν μέρος, από τις διάφορες (πλου-

τοκρατικές κατά τó πλείστον) προσωπικότητες που έχουν προσκληθή, σχηματίζουμε τήν εντύπωση ότι επικρατεί πολύ περισσότερο τó τουριστικό πνεύμα παρά ή βαθύτερη αντίληψη του ούσιαστικού σκοπού του « φεστιβάλ ».

ΕΎχαμε έπισημάνει και πέρσι τήν περιορισμένη ελληνική συμβολή, που έπίστευε και ένόθευε τόν ελληνικό χαρακτήρα του φεστιβάλ, αλλά εΎχαμε εκφράσει τήν έλπίδα ότι ή άνωμαλία αυτή, μοιραία στά πρώτα δύσκολα βήματα, θά περιοριζόταν και θά έφευγε με τόν καιρό και με τήν πείρα. Άντι όμως να περιορισθή, βλέπουμε με λύπη, όχι μόνο να διατηρήται, αλλά και να μεγαλώνει και να ένισχύεται.

Μπορεί να είναι άριστα τά ξένα έργα και τά ξένα συγκροτήματα και καλλιτέχνες, που θά συνθέσουν και θά έντελέσουν κατά τó πλείστον τó πρόγραμμα του φεστιβάλ. Άλλά τά ίδια αυτά έργα, τά ίδια συγκροτήματα και οι ίδιοι καλλιτέχνες παρουσιάζονται τακτικά σε όλα τά καλλιτεχνικά κέντρα του έξωτερικού, σε όλα τά φεστιβάλ. Ποιά ή ανάγκη, ποιός ό λόγος να τά μεταφέρουμε και να τά μεταφυτεύσουμε, αυτούσια σχεδόν, στην Έλλάδα ;

Δέν έχουμε τάχα δικές μας αξιόλογες δυνατότητες, πνευματικές και καλλιτεχνικές, για να τις αξιοποιήσουμε και να τις παρουσιάσουμε σ' ένα ελληνικό φεστιβάλ; Δέν έχουμε κατάλληλες και άξιες πραγματοποιήσεις και εκδηλώσεις ελληνικής τέχνης, που να μπορούν να σταθούν ίκανοποιητικά δίπλα στις ξένες και να ταιριάζουν στο κάτω-κάτω καλύτερα με τόν ελληνικό χώρο και τó ελληνικό περιβάλλον ;

Άδίστακτα πιστεύουμε ότι έχουμε. Και μουσικά συγκροτήματα αξιόλογα, που τους άρχιμουσικούς τους τους καλούν συχνά στο έξωτερικό, για να διευθίνουν ξένες όρχήστρες, και καλλιτέχνες πρώτης γραμμής, έδώ και στο έξωτερικό, όπου μάλιστα και διατρέπουν. Έχουμε επίσης πολύ καλά θεατρικά συγκροτήματα και χορευτικούς όμίλους, και πάνω άπ' όλα διαθέτουμε τó έθνικό μας θέατρο, που και στο έξωτερικό επροκάλεσε τόν θαυμασμό για τις γόνιμες πραγματοποιήσεις του στον τομέα τής αρχαίας ελληνικής τραγωδίας.

Με τά πολύτιμα αυτά καλλιτεχνικά κεφάλαια και στοιχεία δέν θά μπορούσαμε άρά γε να συγκροτήσουμε, με τήν έν μέτρον συμμετοχήν και έξαιρετικών ξένων, ένα ελληνικό κυρίως « φεστιβάλ », που, ένώ από τή μιá θ' ανταποκρινόταν στον κύριο και ούσιαστικό σκοπό του, που είναι ή προβολή και ή ένθάρρυνση τών ελληνικών καλλιτεχνικών έπιτευγμάτων, θά έξυ-

πρæτοῦσε ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀποτελεσματικώτερα καὶ τὴν τουριστικὴ πλευρὰ μὲ τὸ ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέρον τῶν ξένων ποῦ θὰ προκαλοῦσε ;

« ΒΩΜΟΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ »

Τὸ σπῆτι τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ στὴν Κέρκυρα, ὅπου ἔζησε τριάντα χρόνια καὶ ἄφησε τὴν τελευταία πνοή του ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς καὶ τὸ ὅποιον εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς τοῦ πολέμου, πρόκειται νὰ ξανακτισθῆ μὲ πανελληνιον ἔρανο καὶ νὰ γίνῃ « Μουσεῖον Σολωμικῶν ἐνθυμῶν ». Ἐπιδοκιμαζόμε μ' ἐνθουσιασμὸ τὴν ἰδέαν σκέψη καὶ χαίρετιζομε μὲ χαρὰ τὴν ἰδρυση τῆς « Ἐρανικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς οἰκίας Σολωμοῦ », ἡ ὁποία ἀνάλαβε τὴν σχετικὴ φροντίδα.

Πραγματικὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀναστρώσεως τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς μετατροπῆς του σὲ μουσεῖο ἐνθυμῶν τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ — σὲ « βομῶν ἀναμνήσεων » του, ὅπως εἰστοχα γράφει στὴν σχετικὴ προκήρυξή της ἡ Ἐπιτροπὴ — εἶναι αἷτημα ἔθνικό. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος θ' ἀνταποκριθῆ πρόθυμα καὶ γενναῖα στὸ αἷτημα αὐτό, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῆ ὅσο τὸ δυνατὸν πύ γρήγορα.

Παρ' ὅλον ὅμως τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν χαρὰ μας, δὲν μπορούμε νὰ κρύψουμε κ' ἓνα μικρὸ συναίσθημα : Γιατὶ τάχα νὰ μὴ γίνῃ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ ἓνα ἄλλο σεβαστὸ καὶ πολῦτιμο σπῆτι, τὸ σεμνὸ καὶ ταπεινὸ σπιτάκι τοῦ Ἄλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, στὴν Σκιάθου ; Τὸ Ἰ-πουργεῖο Παιδείας ἔχει ἀπαλλοτριώσει τὸ σπῆτι τοῦ Σολωμοῦ. Γιατὶ νὰ μὴ γίνῃ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ σπῆτι τοῦ Παπαδιαμάντη ; Καὶ ὅπως εὐρέθησαν φιλότιμοι καὶ φιλότεχνοι ἄνθρωποι, γιὰ ν' ἀποτελέσουν τὴν « Ἐρανικὴν Ἐπιτροπὴν ἀνοικοδομήσεως τῆς οἰκίας Σολωμοῦ », εἶναι τάχα τόσο δύσκολο νὰ βρεθοῦν καὶ λίγοι ἄνθρωποι ἀνάμεσα στοὺς μεγαλόσχημους καὶ πολυδύναμους πνευματικούς μας ἀνθρώπους, « ἀρμόδιους » καὶ μὴ, ἐπίσημους καὶ ἀνεπίσημους, ποῦ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὸ τὸ καθῆκον, αὐτὸ τὸ ἱερὸ καὶ ἐπιτακτικὸ καθῆκον, στὴν σεπτὴ καὶ ἀθάνατη μνήμη τοῦ ἔθνικοῦ μας πεζογράφου ;

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπιβλητικὴ καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ Ἐ Πανελληνίος Ἐκθεσις, ποῦ ἐγκαινιάσθηκε στὸ μέγαρο τοῦ Ζαπτείου. Συμμετέχουν διακόσιοι ζωγράφοι μὲ 370 ἔργα, τριανταεπτὰ γλύπται μὲ 67 ἔργα, τριανταεφτεὶς χαράκται μὲ 93 ἔργα καὶ δώδεκα διακοσμητὰ μὲ 40 ἔργα. Συμμετέχουν δηλαδὴ 282 Ἑλληνες καλλιτέχνηαι μὲ 570 ἔργα.

Καὶ πρέπει νὰ προστεθῆ ὅτι ὅλα τὰ ἔργα, ποῦ εἶχαν ὑποβληθῆ στὴν κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς ἐκθέσεως, ἦσαν περισσότερα ἀπὸ 3.500, καθὼς καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα ἀποτελοῦν νεώτερη παραγωγὴ τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ἔπειτα

δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1952, ὅποτε εἶχε γίνεαι ἡ Δ' Πανελληνίος Ἐκθεσις.

Πρέπει ὅμως ἀκόμη νὰ προστεθῆ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὀρισμένοι καλλιτέχνης, ποῦ γιὰ προσωπικούς λόγους δὲν ἔλαβαν μέρος στὴν ἐφετεινὴ ἔκθεση, καθὼς καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι, ποῦ ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν τοὺς ἐθεώρησε ἀκόμη ὀρισμούς γιὰ νὰ παρουσιασθοῦν στὴν ἔκθεση.

Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ ἓναν ἀξιόλογο δημιουργικὸν ὄργασμὸ, ποῦ δείχνει ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ ζωὴ στὴν Ἑλλάδα, παρ' ὅλες τῖς δυσκολίες καὶ τὰ ἐμπόδια (ἔλλειψις ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐνίσχυσεως ἀπὸ τὸ Κράτος, φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, περιορισμοὶ τῆς ἀγοραστικῆς κινήσεως) παρουσιάζει πολλὴν δραστηριότητα καὶ παραγωγικότητα, ποῦ, μὲ τὴν κατάλληλη ἐνθάρρυνση καὶ ἐνίσχυση καὶ μὲ τὴ φιλότιμη ἔμψυξη τῶν καλλιτεχνῶν, ἔχει τῖς δυνατότητες γιὰ μεγαλύτερη ἀνάπτυξή καὶ ἀκμῆ.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καθαρῶς καλλιτεχνικὴ ἀποψη ἡ ἐφετεινὴ ἔκθεση παρουσιάζει εὐχάριστες ἐκδηλώσεις καὶ εὐοίωνες διαπιστώσεις. Ἄν ἐξαιρέση κανεῖς μερικῆς — λίγες εὐτυχῶς, διότι τὸ μεγάλο καὶ παρφάλλον κύμα τῆς εὐωφρενικῆς « μοντέρνας » τέχνης ἔχει πιά κοπάσει, τσακισμένο στοὺς βράχους τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας τέχνης — ἐπιβιώσεις τῶν ξεπερασμένων πιά τεχνοτροπιῶν αὐτῶν, τὸ ὅλο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκθέσεως εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλό, μὲ πολλὰ μάλιστα ἔργα, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, ἰδιαίτερώς ἐκλεκτὰ.

Γενικὰ μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς ὅτι ἡ ἔκθεσις ἰκανοποιεῖ καὶ προσφέρει σοβαρῆς καὶ βράσιμες ἐπιπέδες γιὰ τὸ μέλλον τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς τέχνης.

ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΝΝΑΙΑ ΔΩΡΕΑ

Εὐγενικὴ καὶ γενναῖα δωρεὰ ἔγινε τῖς τελευταῖες μέρες στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο ἀπὸ μιὰ σεβαστὴν Ἀθηναῖα δέσποινα, τὴν κ. Ἐλένην Σταθάτου. Πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια ἡ κ. Ἐλ. Σταθάτου, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὴν τέχνη καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία της νὰ ἐμποδίσῃ τὸν πολῦτιμο θησαυρὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κοσμημάτων νὰ φυγαδευθῆ στὸ ἐξωτερικὸ, ἄρχισε νὰ καταρτίξῃ, μὲ σημαντικῆς οικονομικῆς θυσιῆς, μιὰν ἀξιόλογη καὶ σπάνια συλλογὴ χρυσῶν κυρίως καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων ἀπὸ ὅλες τῖς ἐποχῆς τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τῆς συλλογῆς, μυκηναϊκὰ, ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ, Ἑλληνιστικὰ καὶ Βυζαντινὰ, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ ἔργα ἐξαιρετικῆς τέχνης, εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερό τους μέρος μοναδικὰ στὸ εἶδος τους καὶ δίδουν μὴν ἀληθινὰ ἐθαμβωτικὴν εἰκόνα τῆς προγονικῆς μας τέχνης.

Ἰσάξια ἀπὸ τεχνικῆ ἀποψη εἶναι καὶ τὰ γάλικα ἀντικείμενα, καθὼς καὶ τὰ ἔργα κεραμικῆς, ποῦ περιέχει ἡ συλλογὴ.

Καὶ τὴ σπάνια, τὴν μοναδικὴ μᾶλλον σ' ὅλο-

κληρο τὸν κόσμον, καλλιτεχνικὴν αὐτὴν συλλογὴν — ἔργο ἀγάπης, καλαισθησίας καὶ θυσίας μᾶς δολοκλήρης ζωῆς — ἡ εὐγενικὴ δέσποινα τὴν ἐπρόσφερε στὸ Ἀρχαιολογικὸ μας Μουσεῖο, ἀλλὰ καὶ ἀνέλαβε συγχρόνως νὰ τὴν ἐγκαταστήσῃ μὲ τὴν ἴδια καλαισθητὴ καὶ γενναϊδωρῆ διάθεσιν, στὴν εἰδικὴν αἴθουσα ποῦ διέθεσε τὸ Μουσεῖο.

Χαιρετίζουμε μὲ ἰδιαιτέρη χαρὰ καὶ τιμὴ τὴν ὠραία καὶ πολυτίμη προσφορά τῆς σεβαστῆς, μὲ τὴν γνήσια Ἑλληνικὴ ψυχῇ, κυρίας.

ΤΑ ΜΩΣΑ·Ι·ΚΑ ΤΗΣ ΡΑΒΕΝΝΑΣ

Μὲ ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον καὶ χαρὰ εἶδαμε στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν τὴν ἔκθεσιν ἀντιγράφων ἀπὸ Βυζαντινὰ μωσαϊκὰ τῆς Ραβέννας. Τὴν εἶδαμε σὰν κάτι δικό μας, κάτι γνωστό καὶ οικεῖο, ποῦ μᾶς ἤλθε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς δικῆς μας ἱστορίας καὶ ἀπὸ δικούς μας σεπτούς καλλιτεχνικούς χώρους.

Καθὼς ἔβλεπε κανεὶς τὰ ἐβδομήντα περίπου ἀντίγραφα τῆς λεπτῆς καὶ λαμπερῆς αὐτῆς τέχνης, ποῦ συνδυάζει τὴν ἐμπνευσίμην μὲ τὴν τεχνικὴν, τὴν ποίησιν μὲ τὴν δεξιότητα, ξεχνούσε ὅτι τὰ καλλιτεχνικὰ αὐτὰ ἐπιτεύγματα εἶχαν γίνῃ ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Σχολῆς Μωσαϊκῶν τῆς Ραβέννας, μεταφερμένα ἀπὸ τὰ περίφημα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἰταλικῆς πόλεως. Ἡ σκέψις τοῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐπήγγαιναν στὶς ὠραίας καὶ σεμνὲς ἐκκλησίες τῶν πρώτων αἰώνων ἀκμῆς καὶ δημιουργίας τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας καὶ γέμιζαν ἀπὸ συγκίνησιν καὶ θαυμασμό γιὰ τοὺς ἐμπνευσμένους καὶ ἀξιότους ἐκείνους Ἕλληνας τεχνίτες, οἱ ὅποιοι, παίρνοντας τὴν τέχνην τῶν μωσαϊκῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἐποχὴν, τῆς ἔδωσαν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν πνοὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπλούτισαν, τὴν ἀνύψωσαν καὶ τὴν ἐπλάτυναν μὲ τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς τους πίστεως καὶ τὴν μετέφεραν στὴν Κύπρον, στὴν Ἰταλίαν, στὴν Βαλκανικὴν, στὴν Ρωσσίαν.

Γι' αὐτὸ μποροῦσαμε νὰ χαροῦμε καὶ νὰ ἐκτιμήσουμε περισσότερο τὴν ἐξαιρετὴ τέχνη τῶν ψηφιδωτῶν τῆς Ραβέννας, ὅπως μὲ τὴν ἰκανότητα καὶ πιστότητα τὰ ἔκαμαν νὰ ξαναζήσουν οἱ σπουδαστὰς τῆς Σχολῆς. Καὶ νὰ ἐκφράσουμε συγχρόνως τὴν ἱκανοποίησιν καὶ τὴν χαρὰν μας, διότι παρόμοιες ἐκδηλώσεις (ἐκδόσεις προπάντων σχετικῆς μὲ τοὺς καλλιτεχνικούς θησαυροὺς τῆς χριστιανικῆς τέχνης) ἄρχισαν τὸν τελευταῖο καιρὸ νὰ πικνύνουν καὶ νὰ μᾶς χαρίζουν τὴν ὑψηλὴν καὶ γόνιμην συναίσθησιν τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς ψυχικῆς ἀνατάξεως τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ.

« ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ »

Δυσκολεύεται ἐκεῖνος ποῦ γράφει τὶς γραμμῆς αὐτῆς ν' ἀσχοληθῇ πλατύτερα μὲ τὸν τόμον « Κυπριακὴ λογοτεχνία », ποῦ ἔχει ἐκδοθῆ προσφάτως στὴν σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς « Βασικῆς

Βιβλιοθήκης ». Τοῦ εἶχε δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ συμβάλῃ καὶ ὁ ἴδιος στὴν συγκέντρωσιν καὶ ταξινομήσιν τῶν περιεχομένων του καὶ στὴν ἐν γένει ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως. Ἐμποδίζεται ἐπομένως νὰ πῆ ἐλεύθερα τὴ γνώμη του.

Δὲν ἐμποδίζεται ὅμως ἡ ψυχὴ του νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθύτατην χαρὰν τῆς, τὴν ἱκανοποίησίν τῆς καὶ τὴν περηφάνειαν τῆς γιὰ τὸν ἐξαιρετὸν καὶ πολυτίμον πνευματικὸν θησαυρὸν τοῦ ἀγαπημένου καὶ πολυπαθοῦ νησιοῦ του, ποῦ συγκεντρώνει καὶ παρουσιάζει ὁ τόμος αὐτός. Ἔτσι καθὼς εἶναι μαζεμένα καὶ τακτοποιημένα μέσα στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου τὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἐμπνευσμένα ἐπιτεύγματα τῆς Κυπριακῆς σκέψεως καὶ τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς, δίδουν μὲ τὸν παραστατικώτερον καὶ θετικώτερον τρόπο τὶς δύο κύριες ὕψεις τῆς σκέψεως καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς : τὴν πνευματικὸτητα καὶ τὴν ἑλληνικότητά της.

Φτάνει νὰ σημειώσῃ κανεὶς ἀπλῶς τὰ περιεχόμενα τοῦ τόμου, γιὰ νὰ δώσῃ σαφῆ εἰκόνα τῆς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς του ἀξίας : Τὸ πρῶτον μέρος περιέχει τὰ ἐπιτεύγματα τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως καὶ πεζογραφίας ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων μέχρι τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, τὸ δεύτερον Κυπριακά διίστιχα καὶ παραμύθια, καὶ τὸ τρίτον σύγχρονα ποιητικὰ καὶ πεζογραφικὰ ἔργα. Καὶ τὰ κείμενα αὐτὰ πλαισιώνονται ἀπὸ εἰστοχὰ καὶ ἐνθουσιώδη προλεγόμενα τοῦ παλαιαρχίου πνευματικοῦ καὶ ἐθνικοῦ αγωνιστῆ τῆς Κύπρου Νικ. Κλ. Λανίτη, ἀπὸ βιογραφικὰ σημεῖωματα τῶν Κυπρίων συγγραφέων καὶ ἀπὸ πλήρες Κυπριακὸ γλωσσάριον.

Διαβάζοντας κανεὶς τὸ βιβλίον αὐτὸ διαπιστώνει γιὰ μιάν ἀκόμη φορὰ πόσο ἐνωμένος, συνταυτισμένος καὶ ἀδιαχώριστος ὑπῆρξε καὶ εἶναι πάντοτε ὁ Κυπριακὸς πνευματικὸς πολιτισμὸς μὲ τὸν πολιτισμὸν τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς, καὶ πόσο κοινὴ καὶ ἐνιαία ὑπῆρξε καὶ εἶναι πάντοτε ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑ·Γ·ΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἡ ὑπὲρ τῶν λεπτῶν πρόνοια

Κύριε Διευθυντά,

Ἐν σχέσει πρὸς δημοσίευμα τῶν « Ἀκτιῶν » ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἐὶ πρόβλημα τῶν λεπτῶν μας » (Ἔτος Κ', τεῦχος 182, σελ. 278-279), ἐπίπλω ὅτι θὰ θελήσετε νὰ πληροφορησθε τὸ ἐκλεκτὸν ἀναγνωστικὸν σας κοινὸν ὅτι ἡ Πολιτεία δὲν ἐξήντησε τὸ ὑπὲρ τῶν λεπτῶν ἐνδιαφέρον τῆς μὴ μόνον τὰ εὐεργετικὰ δι' αὐτοὺς μέτρα τοῦ Νόμου 3369)55 καὶ τὸ νοσηλευτικὸν ἐπίδομα.

Ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν ἀναμένεται ἡ ἐκδοσις ἐιδικοῦ Βασ. Διατάγματος « περὶ συστάσεως τοῦ Ἰδρυματός ἢ Φοιτῆ Χάρης », τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἀποκλειστικὸς εἶναι ἡ προστασία

τῶν λεπτῶν εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς ζωῆς των καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ κοινωνικὴ τῶν ἀποκατάστασις. Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μέτρα, πού καθιερώνει τὸ ἐν λόγῳ Β. Διάταγμα, εἶναι ἡ ὀργάνωσις ἐργαστηρίων διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀπασχόλησιν καὶ μετεκπαίδευσιν τῶν νοσηλευομένων εἰς τὸ Εἰδικὸν Θεραπευτήριον καὶ ἡ ἐξασφάλισις ὅλων τῶν ἀναγκαίων τεχνικῶν καὶ υἱακῶν ἐφοδίων διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐργασίαν των μετὰ τὴν ἀποθεραπείαν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σὺς πληροφοροῦ ὅτι συνεχιζομένης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ν. 3369/55, ἡ Σπιναλόγκα ἐξεκινήθη ἤδη καὶ ὅτι αἱ ὑποδείξεις τοῦ ἐπιστολογράφου σας ἔχουν ἤδη πραγματοποιηθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον.

Μετ' ἐξαιρετικῆς τιμῆς
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου
Κοινωνικῆς Προνοίας
ΑΘ. ΜΑΝΤΕΛΛΟΣ

Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΑΣ

Ἀγαπηταί « Ἀκτίνες »,

Ἐπιτρέψατέ μου, νὰ σημειώσω κατατοπιστικῶς τὰ κάτωθι εἰς ὅσα γράφετε εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν « Ἀκτίνων » τοῦ Ἰουνίου, σχετικῶς μετὰ τὴν περιθάλψιν ἐκείνων τῶν Κυπρίων πού ὑποφέρουν ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου.

Εἰς τοὺς φοιτητὰς καὶ λοιποὺς Κυπρίους πού εὐρίσκονται εἰς Ἀθήνας παρέχεται πολλαπλῆ βοήθεια τόσον ὑπὸ τῆς ΠΕΑΚ ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἐθναρχίας. Ἐπιπροσθέτως λειτουργεῖ καὶ συσσίτιον εἰς τὸ ὅποιον μετέχουν ὅλοι οἱ Κύπριοι φοιτηταί, στερούμενοι καὶ μὴ.

Ἐκεῖ ὅπου ὑστεροῦμεν ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι εἶναι εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Κύπρῳ καὶ διὰ ἐκείνων τῶν ὁποίων ὁ ἐγγληματίας Χάρτινγκ, ἀνατινάσσει τὰ σπῖτια καὶ καταστρέφει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν περιουσίαν των, ὅπως τῶν Μηλικουριατῶν καὶ ἄλλων. Ἡ μὲν ΠΕΑΚ ἀπὸ τινος σιωπᾶ καὶ φαίνεται ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰ ὅσα ἀνείπωτα δεῖνὰ ὑφίσταται ὁ ἀγωνιζόμενος Κυπριὸς λαὸς παρὰ τὴν ἐντολήν του συστήσαντος καὶ τροφοδοτήσαντος αὐτὴν Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ μισθοδοτῇ τὸ προσωπικὸν τῶν γραφείων — τὸ ἐν πολλῇ ἀδρανεῖα διάγον — μετρίαντα καὶ πλεόν χιλιάδας δραχμάς μηνιαίως. Οἱ Δῆμοι πάλιν καὶ αἱ Κοινότητες ἢ ἄλλοι ὀργανισμοὶ παρὰ τὴν κάποιαν κίνησιν πού ἔκαναν πρὸ καιροῦ νὰ υἱοθετοῦν τὰ καταστρεφόμενα χωριά, ἔκτοτε δὲν ἐπροχώρησαν εἰς τίποτε τὸ θετικόν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἠκούσθη τοιοῦτόν τι. Θὰ ἦτο ἀσφαλὲς πολὺ τρωτικὸν διὰ τοὺς μαρτυρικοὺς Κυπρίους ἀν' ἐνοιωθῆν ἡμᾶς τοὺς ἀδελφούς των νὰ τοὺς συμπαριστάμεθα μετὰ μίαν « ἀγάπην ἔμπρακτον », ὅπως ὠραία σημειοῦντε εἰς τὰς ἀπόψεις σας.

Καὶ μία τοιαύτη ἐκδήλωσις τῆς μητρὸς Ἑλλάδος θὰ ἦτο συγχρόνως καὶ ὀδυνηρὸν ράπισμα κατὰ τῆς ἐλεεινῆς ἀποικιοκρατίας.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
ΚΥΠΡΙΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ

Ἀγαπητὲς « Ἀκτίνες »,

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστίες ὀφείλονται στὸν ἐπιστολογράφον μας κ. Δ. Χ. Παπαϊωάννου γιὰτὶ μετὰ τὴν ἐπιστολὴν του πού δημοσιεύτηκε στὸ τελευταῖο τεύχος σχετικὰ μετὰ τὸ ἄρθρον « Ὁ ἱερέας τοῦ λιμανιοῦ », δίνει τὴν εὐκαιρίαν στὸν γράφοντα νὰ ἐπανέλθῃ στὸ θέμα.

Πρὶν προχωρήσωμε ὅμως σ' αὐτὸ, θὰ πρέπη νὰ ἐκδηλωθῇ μὴ ἐντονώτατη ἀπορία: Πῶς ὁ κ. Δ.Χ.Π. μᾶς θεωρεῖ... ἐπιλήσμονες συγχρόνων κοινωνικῶν ἐργατῶν τῆς χώρας μας πού συμβαίνει νὰ εἶναι στρατεύμενα μέλη τοῦ Κινήματος στὸ ὅποιο εἶναι ἐντεταγμένες καὶ οἱ « Ἀκτίνες »; Νὰ παρουσιάζαμε τίς βιογραφίες τους ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στὶς στήλες μας; Πῶς θὰ μᾶς ἔκρινε ὁ ἴδιος; (« Ἄλλο τὸ ἀν' θὰ ἐπέτρεπαν ἔστω καὶ ἀκέψη ἀνάλογη ἐκεῖνοι! »)

Τὸ τί ἔχουν ἐπιτελέσει οἱ μορφῆς πού ἀναφέρει ὁ κ. Δ.Χ.Π. — κι' ἄλλες πολλὰς πού δὲν φαίνεται νὰ τις γνωρίζῃ — εἶναι α) πολὺ πῶ ἐκτεταμένο ἀπ' ὅ,τι γράφει καὶ β) γνωστὸτατο. Δὲν χωραεὶ καμμιὰ περαιτέρω δημοσιότητα γιὰτὶ εἶναι χειροπιαστὸ κομμάτι τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ δὴ ἐμπνέει! Ἄρα τὸ πρῶτον τοῦ ἐρώτημα « Γιὰτὶ νὰ μὴ μᾶς ἐμπνεύσουν ὅλους μας; » (αὐτὲς οἱ Μορφῆς) δὲν ἔχει καμμιὰ βάση.

Τὸ δευτέρον τοῦ ἐρώτημα: « Ἐως πότε θὰ θαυμάζουμε μόνον τὰ ξένα ὀνόματα; » δείχνει ὅτι δυστυχῶς δὲν προσπάθησε νὰ καταλάβῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ γράφοντος. Διότι τὸ ἄρθρον δὲν γράφτηκε φυσικὰ ἀπὸ λόγους... ξενομανίας. Γράφτηκε γιὰτὶ σήμερα εἶναι μὴ ἡ ὑποχρέωσις ὅλων τῶν χριστιανῶν: ἡ αὐτοκριτικὴ κι' ἡ ἐπανόρθωσις. Κι' ἂν εἴμασταν εὐκρινεῖς ἄνθρωποι θὰ ὀμολογῆσασιν ἀδίστακτα ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶπε σὺν ἐπίσημοις Ἐκκλησίαις, εἶτε σὺν χριστιανικῶν κινήματι, ἔστω κι' ἂν ἔκανε θαύματα στὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς προνοίας, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς φιλανθρωπίας (κι' ὁ γράφων ἔχει προσωπικὰ βιώματα ἀπὸ τέτοια θαύματα!) ὡστόσο ἀπουσίασε σὲ τελευταία ἀνάλυσιν ἀπ' τοὺς συγκεκριμένους ἀγῶνες γιὰ τὴν λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων (μὲ ἀτομικὰς καὶ μετρημένας περιπτώσεις ἐξαιρέσεων). Ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τῶν πεπραγμένων τοῦ Χριστιανισμοῦ δείχνει πῶς ἐξάκολουθεῖ νὰ ἐκδαπνᾷ τὴν ἀγάπην του σὲ πρόνοια, σ' ἀλληλεγγύην, σὲ φιλανθρωπία καὶ δὲν ἔχει συλλάβῃ τὸ ὅτι ἡ ἀγάπη μὲν οὐ τότε ὀλοκληρώνεται, ὅταν καταπιαστῇ (ἀνυστερόβουλη αὐτῇ καὶ χωρὶς « πο-

λιτικές σταυροφορίες») νὰ σπάσῃ μιὰ-μιὰ τίς αἰτίες πὸν συντηροῦν τὴν κοινωνικὴ ἐκμετάλλευσιν στὴν ἐποχὴ μας κι' ἐξευτελίζουσιν τὴν ἀξία "Ἀνθρώπος! Ἀντιμετώπισε τοὺς τελευταίους αἰῶνες, πελώρια πιὰ πυρκαϊά, τὰ κοινωνικά προβλήματα κι' ἀντὶ νὰ ριζῆ ὅλες του τίς δυναμείες στὸ σβῆσιμον τῆς ἴδιας τῆς φωτιᾶς, καταπιεστικῆ με πρόνοια κοινωνικῆ, μ' ἄλλη-λεγγυή, με φιλανθρωπία, νὰ περιθάλπῃ τ' ἀποκαΐδια.

Γιὰ νὰ φανῆ αὐτὴ ἡ παράλειψις καὶ γιὰ νὰ δευχτῆ χειροπιαστά τὸ τί θὰ μπορούσε νάχε ἤδη κάνει ὁ Χριστιανισμός, γι' αὐτὸ προσφέρθηκε ὁ «Ἰερέας τοῦ λυμανιοῦ». Ὁ Father Corridan συγκίνησε τὸν γράφοντα ὄχι με τὴν... ἀμερικανικὴν του ὑπηρεσίαν ἀλλὰ με τὸν ὀλοκληρωμένο χριστιανικὸ του ἀγῶνα πού χωρὶς νὰ πάψῃ ν' ἀπασχολῆται καὶ με τ' «ἀποκαΐδια», ἀνάγεται μέχρι τίς ρίζες τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ τίς χτυπάει με τὸν ἰδεώδη τρόπο πού τὸν εἶδαμε νὰ τὸ κάνει—χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν ἀγιότητα ἢ τὸ πνευματικὸ του βᾶθος, χωρὶς νὰ παραμορφῶνῃ ἢ νὰ ἐκθέτῃ τὸν Χριστιανισμὸ του καὶ χωρὶς νὰ κάνῃ πολιτικὴ!

Μ' ἐκτίμησιν
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΥΡΡΑΣ

ΔΡΑΣΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Ἄγαπηται «Ἀκτῖνες»,

Διάβασα στὸ περασμένο φύλλο (Ἰουνίου) ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δ.Χ. Παπαϊωάννου, ἀναφερομένη στὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν ὀρθοδόξων κληρικῶν «ἀνάλογα με τὴ θέσι του κοινωνικοῦ προβλήματος στὴ χώρα μας» καὶ ὅπου ἀναφέρονται πολλοὶ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι κληρικοὶ ὀνομαστικά.

Ἐγχομεν, ὅμως, ἀκούσει καὶ διὰ τὴν δρᾶσιν, κατὰ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς καὶ ὑστερώτερα, κάποιου κληρικοῦ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φαίνεται ὅτι ἐλησμόνησεν ὁ κ. ἐπιστολογράφος σας.

Δὲν εἶμαι «ὀπαδός» τοῦ κληρικοῦ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ γράφω. Πιστεύω, ὅμως, ὅτι θὰ ἔβριζε τὸν κόπο νὰ ἀναφερθῆ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κληρικός, ἔστω καὶ τελευταῖος. Ἄν ἀπὸ ἀγνοία ἢ λάθος ἔγινε αὐτὴ ἡ παράλειψις, μιὰ σχετικὴ διόρθωσις (ἢ μιὰ ἐπίσκεψις στὴν Κοζάνη) πολὺ θὰ ὠφελοῦσε. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἀναμνησκόμεν οὐχὶ ματαίως.

A. A. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἄγαπηται «Ἀκτῖνες»,

Διαβάζοντας εἰς τὸ τελευταῖο τεῦχος τὸ «Θέατρο τῆς ζωῆς», ζωντανεψέ στὴ σκέψι μου μιὰ ἱστορία, ἣ ὅποια βαθαίει με εἶχε συγκινήσει, ἔταν τὴν ἄκουσα γιὰ πρώτη φορά.

Γνωστοί κι' ἀπὸ ἄλλη τους ἐπίσκεψι, μπῆ-

καν, χωρὶς πολλὰς φιλοφρονήσεις κι' ἐκάθισαν στὸ γραφεῖο τοῦ νεαροῦ δικηγόρου. Ἦσαν τρεῖς. Οἱ δύο, ἄνθρωποι νέοι, πού ὅμως ἡ πνοὴ τοῦ ψυχροῦ βορρῆα τοῦ ἀτομισμοῦ εἶχε ἀφαιρέσει ἀπ' τὴν ὄψιν των τὴν ἀπάλη ἔκφρασι κι' εἶχε χαράξει πάνω ἀπ' τὰ μάτια τους τὰ ἀποκρουστικά ἀλλάνια τοῦ μίσους. Ὁ τρίτος ἄνθρωπος, μικροσκοπικός ἄνθρωπος, πιασμένος ἀπ' τὸ χέρι τοῦ ἑνός, τῆς μάνας του, στρέφει τοὺς δύο ἀθώους λαμπροὺς πρόβουλις τὸν πότε στὴν ἀγριεμένη μορφή τοῦ πατέρα καὶ πότε στὴ γαλήνια ὄψιν τοῦ νεαροῦ ἐπιστήμονος. Νᾶξερ, νὰ μπορούσε νὰ νοιώσῃ γιὰ ποῦ σκοπὸ μπῆχαν σ' αὐτὸ τὸ ὠραῖο γραφεῖο! Πόσο ἡ ὄψις θὰ ἄλλαζε, πόσο ἡ ἀγνή παιδικὴ καρδιά θὰ θρηνοῦσε!

Ναί, ἦρθαν οἱ γονεῖς του, κοινῇ συναινέσει, νὰ ἀπαιτήσουν ἀπ' τὸ δικηγόρο νὰ προχωρήσῃ τὴν ὑπόθεσι, νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ τοποθετήσουν ἀσφαλῶς κάτω ἀπ' τὸ σπιτικό τους μιὰ τορπίλλη, πού θὰ τὸ τινάζῃ στὸν ἀέρα.

Πάγωσε ὁ ἐπιστήμων σάν τὸ ἄκουσε. Ἄπ' τὰ χρόνια του τὰ φοιτητικά καὶ πιὸ πρὶν εἶχε θρέψει τὸν ἑαυτὸ του με τὴν εὐγενικὴ λαχτάρα, νὰ γίνῃ κάποτε ὁ λειτουργός τῆς πιὸ ἱερῆς κατ' ἄνθρωπον ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου. Καὶ τώρα νὰ γενῆ... ἐμπρηστής! Στὴ σκέψι του αὐτόματα ἐπρόβαλε ἡ ἱστορία τοῦ Ἡρακλῆ. Τὴ ζοῦσε αὐτὸς με μιὰ νέα μορφή. Μπροστά του στέκονταν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὸ συμφέρον, τὸ κινήγημα τῆς ὑποθέσεως, ἡ τορπίλλη (καὶ τὰ οικονομικά του τώρα στὸ ξεκίνημα δὲν ἦταν ἀνηθρά...), κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ λειτουργημα—πού ἦταν ἀπὸ τὰ νειάτα του τὸ ὄνειρό του—νὰ σώσῃ τὴν ἱερὴ ἔστια τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὸν ἐμπρησμό.

Νίκησε τὸ δεύτερο. Ὁ δικηγόρος ξέγασε πὼς ἦταν δικηγόρος—ἐπαγγελματίας. Ἐγινε ἀδελφός, ἔγινε πατέρας. Κάλεσε κοντά του τὸ παιδί. Τὸ ἀπέθεσε ἀπαλά στὸ γόνατό του. Ὑστερα ἄνοιξε τὸ συρτάρι, ἀνέσυρε μιὰ καραμέλλα καὶ τοῦ τὴν ἔδωσε.

— Πῶς σὲ λένε;

— Κω-τὰ-κι.

— Μπράβο, Κωστάκη. Φαίνεσαι πὼς εἶσαι παιδάκι καλὸ. Τὴν ἀγαπᾶς τὴ μαμά;

— Τὴν ἄ-α-πὼ.

— Πόσο τὴν ἀγαπᾶς;

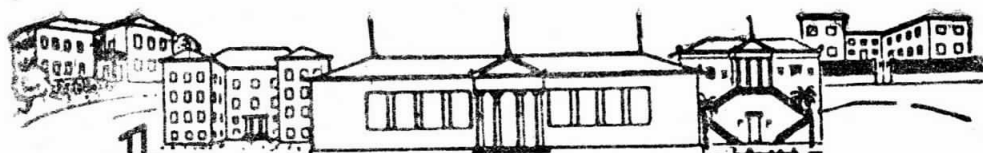
Στὸ ἄκουσμα τὸν λέξεν αὐτῶν, τὰ λευκὰ μικροσκοπικά χεράκια τεντώθηκαν ὅσο πιὸ πολλὸ μπορούσαν στὸ σχῆμα τῆς ἐκτάσεως καὶ τὰ παιδικὰ χεῖλη ἄφρασαν νὰ ξεχυθοῦν στὴν τεταμένη ἀτμόσφαιρα δύο ἀπαλοῦ τόνου: Τόσο-σο!

— Τὸν μπαμπᾶ πόσο τὸν ἀγαπᾶς, Κωστάκη;

Ὁ μικρὸς κύνταξε στὰ μάτια τὸν ξένο καὶ ἐπανελάβε με χάρι τίς ἴδιες κινήσεις καὶ τίς ἴδιες συσπάσεις στὰ χεῖλη.

— Ἄν ἡ μαμά ἢ ὁ μπαμπᾶς ταξιδεύσουν μακριὰ καὶ σ' ἀφήσουν μόνο τί θὰ κάνης;

Σύννεφα φάνηκαν μεμιάς στὸν παιδικὸ οὐρανό. Ἡ γελαστὴ ἄνοιξι ἔδωσε τὴ θέσι τῆς στὸ φθινόπωρο τὸ σκυθρωπὸ. Τὸ χαμῆλο ἔσβησε, τὰ μάτια χαμήλωναν κι' ἕνα λευκὸ διαμάντι πού

Φοιτητική Στήλη

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ

Τώρα με το καλοκαίρι οι περισσότεροι από μās τους φοιτητές, θά σκορπιστούν στα χωριά και στις πόλεις των επαρχιών.

Δέν θά πρέπει να ξεχούδν, πώς είναι ένας όλόκληρος κόσμος εκεί, που περιμένει. Περιμένει απ' αυτούς, που αύριο θά ταχθούν να γίνουν ήγέτες του, την αλληθινά πνευματική καθοδήγησι στα προβλήματά του, τή στοργική συμπαράστασι στον πόνο του.

Μπαίνοντας στο χωριό, άς αφήσουμε στην άκρη τόν κοσμοπολιτισμό μας κι' άς ανασκουμπούμε για τή βοήθεια, που μās ζητείται.

Θά χρειαστή ίσως να ξεπεράσουμε τή φυσική δυσκολία, που νοιώθουμε, για μιá δραστηριότητα, που θά ταραξή λίγο τήν άνεμελη και ήσυχη ζωή μας.

Θά χρειαστή να ήγηθούμε στο χωριό, έμεις, που μέχρι χθές ήμασταν γνωστοί εκεί, για τά παιδιάστικά καμώματά μας.

Γιατί να μήν τó κάνουμε όμωσ; Είναι πολύ σπουδαιότερο αυτό, που μās ζητείται, από τήν άσκοπη καθημερινή επίδειξι τών πρωτευουσιάνικων στοιχείων, που κατακτήσαμε.

Στά πρόσωπα τών ανθρώπων, τά σκαμμένα

κύλησε μήνυσε τής καταιγίδος τó ξεσπασμα.

— Μπαμπά μου, μαμά μου, φώναξε ό μικρός και πνήγχε σε λυμό.

Ό δικηγόρος τόν έσφιξε στην άγκαλιά του με στοργή. Τήν ώρα τούτη ήταν ό πατέρας. Προσπάθησε με λόγια τρυφερά να τόν καθησυχάση. Κι' όταν τó παιδικό πρόσωπο και πάλι ζώηρεψε, τότε μόνον είδε πώς τά πρόσωπα, τά πριν εξαγριωμένα, τών συζύγων - αντίδικων ήταν και αυτά μουσικμένα. Κάποια χορδή λεπτή είχε θιγή και στη δική τους καρδιά. Η χορδή που λέγεται φίλτρο, πατρική και μητρική στοργή.

Τότε ό κοινωνικός λειτουργός έβαλε όλα τά δυνατά του. Τους μίλησε σαν άδελφός, που πονούσε αυτούς τούς ίδιους, που πονούσε τó παιδί. —Τό διαζύγιο, τούς είπε, ό δικός σας χωρισμός, θά είναι γι' αυτήν τήν άθώα ύπαρξι καταστροφή. Θά τού δώσετε σαν καθημερινό σύντροφο τόν πόνο και τó πικρό παράπονο πώς προέρχεται από ένα σπίτι γκρεμισμένο, πώς αυτοί που έχουν τιμηθί από τó Δημιουργό με τó ιδιαίτερο προνόμιο να είναι γονείς του τó έγκατέλειψαν, χωρίς να τού προσφέρουν τó απαλό χάδι και τή θερμή, τή στοργική τους άγκαλιά.

Τους είπε κι' άλλα. Και καθώς τά έλεγε,

από τά βάσανα τής πιο τραχειάς ζωής, ζωγραφίζεται ή έπιταγή για τή δική μας δουλειά. Μās περιμένουν να τούς καθοδηγήσουμε σε έργα εκπολιτιστικά. Να τούς βοηθήσουμε στη λύσι τών προβλημάτων τής καθημερινής ζωής, για να μείνη ειρηνική κι' άδελφωμένη ή ζωή μέσ' στο χωριό.

Είναι άνάγκη να τά κάνουμε όλα αυτά. Και άκόμη είναι άνάγκη να φράξουμε τó δρόμο στον μολυσμένο ξεπεσμό τού μοντερνισμού, που πάει να εισχωρήση στα χωριά μας. Πρέπει να μείνη άγνός ό άγέρνας εκεί πάνω. Αμύλωνα τά ήθη, εύγενικés όι καρδιές. Κι' αυτό έργο δικό μας είναι.

Έτσι θά ολοκληρώσουμε τήν όμορφιά τών διακοπών. Και θά γευθούμε τήν χαρά μιás προσφοράς, που είναι αίμα στις φλέβες τής Έλλάδος μας.

ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ

Παραπέμπουμε στο τεύχος τών « Ακτίων » τού Ιουνίου. Στο άρθρο τού κ. Ιωάν. Ιωαννίδη - Φαληριώτη, « Η άγωγή τών σημερινών Έλλήνων και τó κράτος ».

« Αν, σαν αλληθινά νέοι άνθρωποι, δέν άπωθή-

ή καρδιά τών αντίδικων μαλάκων, τά αυλάκια, που ήταν πριν ζωγραφισμένα πάνω απ' τά μάτια εξαφανίζονταν και γαλήνη άπλωνόταν στην ψυχή και στο πρόσωπο. « Όσπου, σε μιá στιγμή, σαν κάποιος να πάτησε ένα κουμπί, κι' όι δυό πετάχτηκαν όρθιοι, έδωσαν τó χέρι, σαν μιá άνα νέωσι τής ύποσχεσεως που τήν ιερή ώρα τού μυστηρίου είχαν δώσει, κι' είπε ό ένας στον άλλο πώς μονάχα ή ψυχρή πλάνα τού τάφου θά μπορέση να λύση τού γάμου των τó θείο δεσμό.

Άσπίστηκαν ό ένας μετά τόν άλλο τó μικρό άγγελουδί και εύχαριστώντας τόν έλεκτό νομικό έφυγαν.

Εκείνος τούς συνάδευσε συγκινημένος μέχρι τή σάλα. Γυρίζοντας πίσω κάθισε στην πολυθρόνα του και βυθίστηκε σε συλλογή. Πόσο ώρα είναι ή έπιστήμη του, όταν κανείς τήν άσκη όχι σαν έπάγγελμα, αλλά σαν λειτουργημα κοινωνικό. Και πόσο πιο μεγάλη έπιτυχία είναι, άντι να συντέλεση κανείς στο να έκραγή μιá ώρα άρχήτερα ή τορπίλλη τού διαζυγίου, να ύπουργήση στο να γίνη πράγματι ό γάμος « ένωσις άνδρος και γυναικός εις συγκλήρωσιν τού βίου παντός ».

Με πολλήν άγάπη

N. A.

σαμε ακόμα μέσα μας τὸ συγκλονισμὸ τῆς εὐθύνης γιὰ μιὰ Ἑλλάδα, πού ἀποτίθεται στὰ χέρια μας, τὸ ἄρθρο αὐτὸ πρέπει νὰ παίξει τὸ ρόλο πραγματικῶν σαλλίσματος.

Ποῖς μπορεῖ στὶς ἀτράνταχτα ντοκουμενταρισμένες γραμμές του, ν' ἀντιτάξει τὴν ἀτολμία μᾶς φτηνῆς αἰσιοδοξίας;

Ὅσοι ἀντέχουν ν' ἀντικρύσουν κατάματα τὴν καταγιγίδα τοῦ ξεπεσμοῦ, πὺ φώλησε στοὺς καιροὺς μας, αὐτοὶ νὰ προτάξουν τὴ δύναμι τῆς δικῆς τους εὐθύνης.

Νὰ βγοῦν ἀνοιχτὰ τὸν ἀγῶνα.

Ἐπὶ τέλους ἔχουν καὶ οἱ ἐντιμοὶ ἄνθρωποι τὸ δικαίωμα, νὰ προστατέψουν τὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς τους ἀπὸ τὴ σύγχρονη πλημμύρα τοῦ ρύπου.

Τώρα τὸ καλοκαίρι. Στὰ χωριὰ καὶ στὶς πόλεις. Νὰ διαφωτίσουμε, νὰ μιλήσουμε, νὰ πάρη ἡ φωνὴ μας τῆς ἀλήθειας τὴ βοή. Ἰσχύει καὶ ἄλλες ἀξίες στὴ ζωὴ, ψηλότερα ἀπ' τὸν αἰσθησιασμὸ καὶ τὸ πορτοφόλι, κι' ἂν δὲν στηρίζουμε σ' αὐτὲς τὴ ζωὴ μας, σὰν ἄτομα καὶ σὰν ἔθνος, πῆραμε τὴν καταδίκη νὰ ἔρπουμε.

Σὰν ἄνθρωποι, πὺ ξεκινᾶμε ἀπ' τὰ θρανία, σὰν ἀπὸ ἐπάλλξεις τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος, νὰ στεριώσουμε τῆς ψυχῆς τὴ δύναμι στὴν προσπάθεια γιὰ μιὰ ἠθικὴ ἐξυγιάνσι.

Εἶναι προσταγὴ τὸν καιρὸν μας. Προσταγὴ τοῦ λαοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πὺ περιμένει.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ

Οἱ πληροφορίες, πὺ ἤρθαν ἀπὸ τὴ βόρεια πρωτεύουσα τῆς χώρας, τῆ Θεσσαλονίκης, γιὰ τὴ «Φοιτητικὴ Ἑβδομάδα» ἦταν ὁμολογουμένως εὐχάριστες καὶ ἐνθαρρυντικές. Κάτι τέτοιο διοργανώνεται πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὴν πρώτη του ἐμφάνισι ἔδειξε, πὺς πολλὰ ἀπ' τοὺς φοιτητὰς γίνονται, ἂν ὑπάρχη κάποια ὄρεξι καὶ κάποιο κινήτριος νοῦς.

Ἐκδηλώσεις ὁμορφῆς καὶ πολιτισμένες, παρουσίασε ἡ «Φοιτητικὴ Ἑβδομάς» ὅπως λ.χ. τὴν ποιητικὴ καὶ μουσικὴ βραδυὰ, τὴν ζωγραφικὴ ἔκθεσι τῶν φοιτητῶν, τὶς λαμπαδηφορίες καὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνες.

ἴσως ὁμως δὲν ἀρκεῖ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ὁμορφου καὶ τοῦ πολιτισμένου. Πρέπει νὰ τῆς δώσουμε ἕνα περισσότερο πνευματικὸ χαρακτηρισμὸ. Καὶ τοῦτο τὸ ἐπιτρέπουν οἱ ἐπισκέψεις, ποῦναιαν οἱ φοιτητὰι, σὲ φυλακὲς καὶ νοσοκομεῖα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς «Ἑβδομάδος», ἡ ἀιθόρητος αἰμοδοξία, πὺ ἐπηρεάσθησε τὴν διμλία γύρω ἀπ' αὐτὴ, ἡ ἐκδρομὴ, ποῦγινε ἀπὸ τοὺς φοιτητὰς, σὲ υιοθετημένον ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιον χωριὸν καὶ πὺ συνωδούθησε μὲ τὰ ἐγκλίνα τῆς νέας ἐκκλησίας του.

Ἡ «Ἑβδομάδα» αὐτὴ εἶχε ἕνα σκοπὸ : νὰ νοιώσῃ ἡ κοινωνία τὸν φοιτητὴ, νὰ προβληθῶν οἱ φοιτητικὲς ἰκανότητες καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ ἡ κοινωνία γιὰ τὰ προβλήματα τὰ φοιτητικὰ.

ΚΑΙΡΟΣ ΠΛΕΟΝ

Τώρα ὁμως, πὺ γενοῦμαστε μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὴν ἀπαρχὴ τῶν δυνατοτήτων τοῦ φοιτητῆ, τώρα εἶναι καιρὸς πῶ νὰ βαδίσουμε ὀλοταχῶς καὶ γιὰ παραπέρα.

Νὰ στήσουμε αὐτὴ γιὰ νὰ κάνουμε χειροπιαστὸ, ὅ,τι τὰ πικραμένα χεῖλη τῶν ἀνθρώπων μᾶς ψιθυρίζουν.

Καὶ ψιθυρίζουν μ' ἕνα τόνο παράπνου, ἀποκαρδιώσεως πολλὲς φορὲς, πὺς ἀπὸ μᾶς εἶχαν νοσταλγῆσει καὶ νοσταλγοῦν πολλὰ.

Νοσταλγοῦν ὅ,τι ὁμορφο καὶ δυνατό, ὅ,τι εἶναι ἐλπιδοφόρο προμηνυμα γιὰ τὴν καινούργια ἐποχὴ, πὺ ἂνατέλλει μαζί μας.

Γιατὶ στ' ἀλήθεια, ἂν δὲν προπορευόμεθα ἡμεῖς σὲ ὁμορφῆς ἐκδηλώσεις, ἂν οἱ φοιτητικὲς μας ἐκδηλώσεις δὲν ἐνέχουν ὑποσχέσεις, τότε ἀπὸ ποιοὺς τὸ περιμένουμε; Ἀπὸ κείνους, πὺ οἱ ἀρθρώσεις τους τρίζουν ἢ ἀρχίζουν νὰ τρίζουν; Ὅμως εἶναι καὶ γιὰ κάτι ἄλλο καιρὸς. Νὰ νοιώσουμε, ὅσοι μᾶς περιστοιχίζουν, πὺς ζητᾶμε τὰ βλέμματα, πὺ ρίχνουν σὲ μᾶς, νᾶχουν μαζί μὲ τὴν προσμονὴ καὶ τὴν ἀγάπη τους καὶ τὴν τὸνωσι τους.

Νὰ λένε τὰ βλέμματα αὐτὰ, πὺς μᾶς νοιώθουν μ' ὅλα τὰ προβλήματα, πὺ σηκώνουν οἱ ὄμοι μας, πὺς ζητοῦν νὰ μᾶς ξεκουράσουν καὶ ψυχικὰ καὶ πρακτικὰ. Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια, πὺς ὁ ἀγέρας τῆς κοινωνικῆς ἀδιαφορίας εἶναι πολλὲς φορὲς τόσο παγερός, πὺ τὸν χυμὸ κάθε ὁμορφῆς φιλοδοξίας καὶ προσπάθειας τὸν παγώνει.

ΛΙΓΟΣ ΚΟΠΟΣ, ΠΟΛΛΕΣ ΕΛΠΙΔΕΣ

Δεκάξῃ μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως» ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη, βρέθησαν γιὰ πέντε μέρες στὴν περιοχὴ, πὺ καταστράφηκε ἀπὸ σεισμούς, στὴ Θεσσαλία.

Λίγοι οἱ φοιτητὰι, λίγες καὶ οἱ μέρες τῆς ἐξομῆσεως. Οἱ καρποὶ ὁμως σημαντικὰ πολλοὶ.

Γύρισαν 17 χωριὰ, μοίρασαν 2000 περίπου δέματα στὰ μικρὰ παιδιὰ. Μολύβια, τετράδια, ἄλλα διάφορα σχολικὰ εἶδη, ρούχα, κονσέρβες καραμέλλες.

Ἐκάναν ἀκόμη καὶ ὀμιλίες στοὺς κατοίκους, κατηχητικὰ μαθήματα στοὺς μικροὺς καὶ συγκεντρώσεις στοὺς νέους. Καὶ γύρισαν πίσω φέρνοντας ἕναν ἀπολογισμὸ, πὺς, ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνουν, δὲν μπορεῖ νὰ μετρηθῆ μὲ ἀριθμοὺς.

Γιατ' εἶναι τὸ χαμόγελο τῆς ἐλπίδος, πὺ ἔκάναν νὰ ξαναβίθῃ μὲς' στὰ συντρίμμια τοῦ σεισμοῦ. Στὶς μορφῆς τῶν παιδιῶν, πὺς ὁ φόβος κι' ἡ δυστυχία γέμισαν σκοτεινὰ, ξανάφεραν τὸ ἀγνὸ ἀντιφῆγγισμα τῆς πύδ δυνατῆς χαρᾶς.

Εἶναι ἡ παρηγοριά, πὺ ἡ παρουσία τους ἔφερε, στὸν τόνο τῶν χωρικῶν μας, μιὰ καὶ ζήτησαν νὰ βρεθῶν κοντὰ τους, νὰ τοὺς ποῦν λίγα λόγια στοργῆς, νὰ τοὺς χαρίσουν ἕνα κομμάτι οὐρανὸ ἀπ' τὴν καρδιά τους — τὴν ἀγάπη τους.

Τὸ μήνυμα ἀπ' τὴν ἐξόρμησι αὐτῆ, τὸ μάζεψε τὸ κατασκονισμένο « τζέιμς » καθὼς γυρνοῦσε κατάφορτο χαρὰ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, μέσα στὸ πανηγύρι τῶν παιδιῶν, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τρέχοντας.

Μάζεψε — τί ἄλλο ; — τίς γεμάτες λαχτάρια προσδοκίες ἐκατοντάδων κουρασμένων καρδιῶν, γιὰ ἓνα κόσμο, ποὺ θὰ τὸν φτιάξουν οἱ νέοι ἄνθρωποι γεμάτων ἀδελφωσύνη, γεμάτων χαρὰ.

« ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ »

Στὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, παρακολούθησαμε στὸ ἐνευκτήριο τῆς Φοιτητικῆς Λέσχης, μὴ ἐντελῶς ξεχωριστὴ συνάντησι.

Ὅσοι ξένοι ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο φοιτηταί, ποὺ σπουδάζουν στὸ δικό μας Πανεπιστήμιον, ἐξήσαν λίγη ὥρα μέσα σὲ μιὰ θαυμάσια ἀτμόσφαιρα ἀδελφωσύνης, πλαισιωμένοι ἀπὸ τὰ μέλη, ποὺ ἔχει στὴν Ἀθήνα ὁ « Syndesmos ».

Ἡ συνάντησις αὐτὴ ἀποτελοῦσε καὶ τὴ λήξι τῶν ἐργασιῶν τοῦ « Συνδέσμου » γιὰ τὴ φετεινὴ χρονιά.

Τὴν παρακολούθησαν Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τίς χριστιανικὰς φοιτητικὰς ὁργανώσεις, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὴν Ἑλλάδα στὸν « Σύνδεσμον ».

Γιὰ τοὺς ἀναγνώστας τῶν « Ἀκτίνων » εἶναι γνωστὴ αὐτὴ ἡ παγκόσμια κίνησις, ποὺ ἔχει συναδελφώσει τοὺς ὀρθοδόξους νέους ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δουλειὰ τῆς, στὰ λίγα ἀπὸ τὴν ἰδρυσί τῆς χρόνια, μᾶς ἔχει παρουσιάσει φάσεις ἀληθινὰ συγκινητικὰς. « Ἐν τῷ Συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης » ἐνσαρκώνουν οἱ νέοι αὐτοὶ τὸ μήνυμα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς, ποὺ ἡ Ὀρθόδοξο Ἐκκλησία κατέχει μὲς' στοὺς πολυτάραχους καιρούς μας.

Ἡ πίστις ἡ καθαρὴ καὶ ἀλόβητη, ἔτσι ὅπως μὲς' ἀπὸ τίς πτυχὰς τῆς πρώτης Ἐκκλησιακῆς ζεπηθῆσε, εἶναι κληρονομία πολὺ βαρεῖα γιὰ τοὺς νέους ἀνθρώπους ποὺ τῆς ἔχουν δώσει τίς καρδιὰς τους.

Γιατί εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, σὲ σύνδεσμον μὲ τῆς ἀγάπης τὸ πύρωμα, ποὺ καλεῖται νὰ διοχετεύσῃ στὸν κόσμο μας ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Καὶ στερεῖται τὸ τρίπτυχο αὐτῆς τῆς ἐνότητος τόσο φανερά, ἡ βασανισμένη μας γῆ.

Καὶ τὸ εὐχόμεστε στὸ « Σύνδεσμον » ὁλόψυχα, νὰ πραγματώσῃ μέρη μὲ τὴ μέρη τὸ ὄνειρο αὐτὸ καὶ τὴν προσδοκία μας.

ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΜΑ

Τὸ σφῆγος καὶ ἡ ἰκανότης, ποὺ διαθέτει γιὰ δράσι καὶ πραγματώσι ὁ νέος καὶ εἰδικὰ ὁ μορφωμένος νέος, βρίσκουν μιὰ ὁμορφὴ διοχέτευσιν στοὺς διαφόρους φοιτητικὸς συλλόγους.

Καὶ ὑπάρχουν ἀρκετοί. Ἄλλοι ἐνδιαφέρονται καὶ ἀποσκοποῦν στὸ νὰ λύσουν καὶ νὰ παραγά-

γουν τὰ κοινὰ φοιτητικὰ προβλήματα καὶ τίς σπουδαστικὰς ἰκανότητες καὶ ἄλλοι στὸ νὰ συνενώσουν σὲ μιὰ κοινὴ πολὺπλευρὴ προσπάθεια τοὺς φοιτητὰς, ποὺ κατάρχονται ἀπὸ τὴν αὐτὴ περιοχὴ τῆς χώρας μας.

Ἄρκετοὶ δραματισμοὶ πραγματοποιοῦνται. Τώρα ὅμως δὲν θὰ ἀσχοληθῶμε μ' αὐτό. Κάτι ἄλλο θὰ ποῦμε : Πὼς εἶναι κρῖμα ἢ ζωτικότης αὐτὴ κάποτε νὰ κατασπαταλᾶται σὲ φιλονικίες μεταξύ τῶν συλλόγων αὐτῶν.

Καί, ὡς πληροφοροῦμεθα, ἡ αἰτία δὲν εἶναι ἰδεολογικὰς διαφορὰς, μικρότητες τίς περισσότερες φορές. Κάποιος λέει, ἡ αἰτία εἶναι ἡ παλίσροια τῶν μελῶν ἀπὸ τὸν ἓνα φοιτητικὸν σύλλογον στὸν ἄλλο.

Καὶ ὅμως εἶναι τόσα τὰ φοιτητικὰ προβλήματα, τόση ἡ ἀνάγκη νὰ συνίψωμε μ' ὅλη τὴ νεανικὴ μας ζωτανία πάνω στὶς πληγὰς, ποὺ δημιουργοῦνται.

Ἄς ἀναλογισθῶμε λιγάκι ὅλ' αὐτὰ καὶ ἄς κοιτάξωμε νὰ δώσωμε κάτι τὸ θετικώτερον. Καὶ ἂν δὲν εἶναι εὐκόλο καὶ κάποτε ἴσως καὶ ὄχι ὠφέλιμο τὸ νὰ ἐνοθῶμε σ' ἓνα σύλλογον, τουλάχιστον ἄς μὴ βάζωμε προχώματα τέτοιαι μικρότητες, ἀντιζηλίες τίς περισσότερες φορές. Αὐτὸ εἶναι ἀποκαρδιωτικόν.

ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ Η ΑΝΑΓΚΗ

Εἶναι πολλοὶ οἱ φοιτηταί, ποὺ κάθε χρόνο ἀφίροντας τίς πανεπιστημιακὰς αἰθουσὰς θὰ κληθῶν σὲ μακρινὰς ἢ κοντινὰς πόλεις γιὰ νὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὴ μέση μὲρφωσι τοῦ Ἑλληνόπουλου.

Εἶναι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας αὐτοί.

Σὰν βρεθοῦν σ' αὐτὴ τὴν καινούργια τους εὐθύνη — συγκλονιστικὴ ὅποιος τὴ νοιώθει ὡς τὰ κατάβαθὰ τοῦ — βλέπουν, πὼς δὲν τοὺς ἀρκοῦν μονάχα οἱ γνώσεις τους αἰ θεωρητικὰς. Ἄπαιτοῦνται κι' ἄλλες πρακτικὰς. Κατάρτισις γιὰ διδασκαλία, δυνατότης προσφορὰς ἐνὸς καλοῦ μαθήματος, δυσχέρεια χειρισμοῦ τῶν μαθητῶν, γιὰ νὰ μὴ προχωρήσωμε σὲ περισσότερα.

Θὰ τοιμήσωμε νὰ ποῦμε, πὼς τέτοια στοιχεῖα δὲν προσφέρονται στοὺς μέλλοντας ἐκπαιδευτικούς. Γιατί δὲν μπορούμε νὰ θεωρήσωμε, πὼς ἀρκοῦν, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε, πὼς δὲν δίδουν σχεδὸν τίποτε, οἱ ἔξῃ ὄρες διδασκαλίας, ποὺ ὑποχρεώνας νὰ παρακολουθήσῃ στὸ Πανεπιστήμιον, ὅταν εἶσαι τριτοετῆς ἢ τεταρτοετῆς.

Ἐπάρχουν στ' ἀλήθεια πολλὰς δικαιολογίας γι' αὐτὴ τὴν σοβαρὴ ἔλλειψις. Ἐπάρχει ὅμως ἐπιτακτικώτερον καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ εἶσαι σὲ θέσι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ νὰ προσφέρῃς κάτι ἀρκετὰ θετικὸ στὰ παιδιὰ τῆς ὑπαιθροῦ ἢ τῆς πόλεως καὶ ὄχι ἀφοῦ πρωτο-εξασηκθῆς πάνω σ' αὐτὰ.

Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος βρίσκεται κατὰ πολὺ στὰ χέρια σου, σ' αὐτοὺς τοὺς ἀσηχημάτιστους ἀκόμη ἀνθρώπους. Πρέπει νὰ τοὺς προσφέρῃς

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἰ. Ἀθαν. Δ. Χατζηκακίδου: «Στὸ ἔσωτερικὸν τοῦ Ἀτόμου», Διασκευὴ ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικόν, μετὰ εἰσαγωγικῶν στοιχείων, Ἀθήναι 1957, σ. 23.

Ἰ. Ἀνδρ. Α. Δεμιόζου: «Πυρῆν, Πυρηνικὴ Ἐποχὴ», Ἀθήναι 1957, σ. 34.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ τεύχη ἔχουν ἓνα κοινὸν γνώρισμα. Ἀναφέρονται εἰς τὸ ἴδιον θέμα, τὸ τὸσον σύγχρονον καὶ πολλαπλῶς ἐνδιαφέρον, τῆς ἐσωτερικῆς συστάσεως τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ πυρῆνος του· εἶναι καὶ τὰ δύο σύντομα, ἀλλὰ καὶ ἀκριβολόγα. Καὶ τέλος μᾶς δίδουν, τὸ καθ' ἓνα μὲ τὸν τρόπον του, πολλὰ νέα — τούτων τῶν ἐτῶν — ἐπιτεύγματα τῆς φυσικῆς.

Ὁ κ. Χατζηκακίδης, προϊστάμενος τοῦ Χημείου τοῦ Ἰδρυβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰδικὸν τεύχος τοῦ ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὸ ὅποιον δι' εἰκόνας ἐμφανίζεται ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις — ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δημοκρίτου μέχρι σήμερον — ἡ σχετικὴ μὲ τὴν μελέτη τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ὕλικου ἀτόμου, προσπάθεια, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ σύγγραμμα πορίσματα τῆς ἐρεῦνης καὶ κυρίως τῶν ἐφαρμογῶν τῆς. Ἡ δι' εἰκόνας διδασκαλία εἶναι πάντοτε διδακτικὴ, μάλιστα εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ τεχνικὰ δυσκολία διὰ τὴν κατανόησιν ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων. Ἀξίζει ἰδιαίτερος νὰ τονισθῇ ἡ ἀξία τῆς εἰσαγωγῆς, τὴν ὅποιαν προτάσει ὁ κ. Α.Χ. Εἰς 8 πυκνογραφημένας σελίδας, μᾶς δίδει μὲ συντομίαν, σαφῆνειαν καὶ ἀκριβείαν πλῆθος ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν καὶ μᾶς κατατοπίζει πλήρως ἐπὶ τοῦ ὅλου θέματος. Ἀκόμη τοποθετεῖ τὸ ὅλον θέμα ἐπὶ γενικωτέρου φιλοσοφικοῦ καὶ κοσμοθεωρητικοῦ πλαισίου καὶ ἐκφράζει καὶ τὰς ἀτομικὰς του γενικωτέρας ἀπόψεις, αἱ ὅποιαι εἶναι ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς. Τὰς ἐκτιμᾷ καὶ ἐκείνους ὁ ὅποιος δὲν θὰ συνεφώνει μαζὺ του διὰ λόγους κοσμοθεωρητικούς, διότι δὲν δύναται σοβαρῶς νὰ τὰς ἀμφισβητήσῃ. Καὶ αὐτὸ ἔχει βαθυτέραν σημασίαν.

Ὁ κ. Δεμιόζος, καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν τοῦ Γυμνασίου, ἀσχολεῖται ἐπιτυχῶς μετὰ τὸ θέμα

του, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ μακρόχρονα διδακτικὰ του καθήκοντα θὰ ἔπρεπε, ὡς συμβαίνει συνήθως, νὰ τὸν ἔχουν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἐνασχόλησιν. Θέτον ὡς βῆσιν τῆς μελέτης του τὸν πυρῆνα τοῦ ὕλικου ἀτόμου, παρουσιάζει τὰς ἀνεξίτητες ποῦ ἐσημειώθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον περὶ τὸ θέμα τοῦτο καὶ ὑπογραμμίζει τὰς ἐπαναστάσεις αἱ ὅποιαι κατὰ καιρὸς συνέβησαν μὲ ἀντικείμενον τὴν ἔρευναν τῆς ὕλης. Τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τὴν ὀνομάζει πυρηνικὴν ἐποχὴν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνην ποῦ φεύγει — τὴν ἐποχὴν τῶν μετᾶλλων. Ἀναπτύσσει ἐν συντομίᾳ, ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα, ἀκριβείαν καὶ σαφῆνειαν τὰ ἀφοροῦντα εἰς τὸν πυρῆνα καὶ τὰ σχετιζόμενα μὲ αὐτόν, ὅπως εἶναι ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια, τὰ ραδιοϊσότοπα, τὰ ραδιενεργὰ στοιχεία, αἱ θεραπευτικὰ ὠφέλεια τῶν ἰσοτόπων, ἡ ἀτομικὴ στήλη κ.λ.π. Παραθέτει ἀρκετὰς εἰκόνας αἱ ὅποιαι διευκολύνουσι πολὺ εἰς τὴν εὐχερῆ κατανόησιν τοῦ περιεχομένου, τὸ ὅποιον εἶναι πλήρως σύγχρονισμένον. Ὁ κ. Α.Δ. κάνει καὶ κάτι ἄλλο. Μᾶς παρουσιάζει, ἐν συντομίᾳ βεβαίως, τοὺς κλωνισμοὺς τοῦς ὁποίους ὑπέστη τὸ οικοδόμημα τῆς Φυσικῆς, λόγω τῆς ἀρχῆς τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ Heisenberg, καὶ ἐδῶ εὐρίσκει ἀφορμὴν νὰ διατυπώσῃ ἐπιτυχῶς γενικωτέρας σκέψεις ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τὰς ὁποίας ὅλοι εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ τὰς παρακολουθήσουν μὲ προσοχὴν διότι εἶναι πειστικὰ καὶ δυσκόλως ἀναιρουνοῦνται. Τὰ σχετικὰ στοιχεία τὰ συνέλεξε μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας.

Συνιστῶμεν θερμῶς τὴν μελέτην ἀμφοτέρων τῶν μονογραφιῶν τούτων καὶ συγχαίρομεν θερμῶς τοὺς συντάκτας των.

Δ. Κ.

Σπυρ. Μ. Καλλιὰ φια, καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου: «Κρίσιμοι διαταραχαὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας» Ἀθήναι 1956.

Σὲ ὄμιλια του πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας τῶν μαθητῶν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου Ἀθηνῶν, ὁ καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς κ. Σπ. Καλλιὰ φιας ἐρευνᾷ τοὺς λόγους καὶ τὰ αἷτια, ποῦ καθιστοῦν τὴν ἀγωγή τῶν νέων κρίσιμη.

Ἡ κακὴ ἱεράρχησις τῶν ἀξιών μὲ τὴν ὑποταχῆ τοῦ ἀνθρώπου στὴν τεχνικὴ καὶ τὸν ἀθλη-

τικὴ καλλιτέρο μορφεῖς. Σ' αὐτὸ ὅμως χρειάζεται νὰ σὲ βοηθήσουν καὶ οἱ γύρω σου: ἐκεῖνοι, ποῦ τώρα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατάρτισί σου τὴ γενικὴν.

Θὰ μποροῦσαν ὄχι μόνον νὰ αὐξηθοῦν οἱ ὄρες διδασκαλίας ἀλλὰ νὰ ἀναλάβουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ

φοιτητὰ τὴν ἀπὸ ἔδρας διδασκαλία, ὅπως γίνεται στὴς παιδαγωγικὰς Ἀκαδημείας, μαζὺ μὲ μιὰ κάποια κατάρτισι στὰ διάφορα θέματα τοῦ σχολείου καὶ τὰ ἄλλα προβλήματα, ποῦ ὀπωσδήποτε ἀντιμετωπίζει ἓνας ἐκπαιδευτικὸς. Αὐτὸ θὰ ἦταν μιὰ θετικὴ συμβολή.

τισμό, ἢ τάσις γιὰ ἐλεύθερες σχέσεις τῶν φύλων, ἢ ἀδιαφορία τῶν γονέων τους, τὸ κακό τους παράδειγμα, ἰδιαίτερα ὁμοῦς ἢ κρίσις τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἀποτελοῦν τὰ κύρια αἷτια τῶν ἀστοχιῶν καὶ τῶν ἐλλείψεων στὴν ἀγωγή.

Γι' αὐτὸ οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη των μὲ ἀποκάθαρσι καὶ προσήλωσι στὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς μας.

Γ. Μ.

Ἄλέκου Παπαγεωργίου: « Πλάτωνα Συμπόσιον », λογοτεχνικὴ μετάφρασις, εἰσαγωγὴ-σημειώσεις. Ἀθήναι 1954.

Ὁ κ. Παπαγεωργίου πῆρε τὴν δύσκολη ἀπόφασιν νὰ μεταφράσῃ τὸ συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος· τοῦτο τὸ λέμε ὅτι μονάχα γιὰ τὰ μεταφραστικὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει τὸ πλατωνικὸ κείμενο, ἀλλὰ καὶ γιατί προηγήθηκε ἡ ἐκδοσις τοῦ ἔργου, ἐξετασμένη ἀπὸ κάθε πλευρὰ, ἀπὸ τὸν Συκουτρή.

Μολοντοῦτο ὁ κ. Παπαγεωργίου ἔκανε τὸ τόλμημα τῆς μεταφράσεως καὶ ὁμολογοῦμε πὺς δὲν ἀπτόχησε· παρὰ τὴν ἐπιφυλάξει του (σ. 12) οὔτε τὸ κείμενο πρόδωσε, οὔτε ἡ μετάφρασις ἔγινε κουραστικὴ καὶ ἀνιαρὴ· ἀντίθετα, κατώρθωσε νὰ μεταφέρῃ τὴν ἐννοίαν στὸν νεοελληνικὸ λόγο μὲ χάρι καὶ εὐλυγισία.

Ἀξιόλογες ἐπίσης εἶναι οἱ 56 σελίδες τῆς εἰσαγωγῆς. Σ' αὐτὴς ὁ μ. κατατοπίζει τὸν ἀναγνώστη σχετικὰ μὲ τὸν Πλάτωνα, τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου, τὴν συνῆθειαν τῶν συμποσίων καὶ δίνει τὸν λόγο στοὺς νεοελληνιστάς, ποὺ ἔγραψαν πάνω στὸ πλατωνικὸ συμπόσιον. Ἀποφεύγει ὁμως νὰ διατυπώσῃ τὴν δική του γνώμη.

Γ. Μ.

Ἰωάννου Μαρκαντώνη: « Μέθοδος Λατινικῆς Γλώσσης » Ἀθήναι 1957.

Ὁ κ. Μαρκαντώνης εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα πολὺτιμο βοήθημα διδασκαλίας τῆς λατινικῆς. Γιατὶ ἡ ὑποτίμησις καὶ ἡ περιφρόνησις αὐτῆς τῆς γλώσσας εἶχε σὺν συνέπειαν τὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν προχειρότητα. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ δώσῃς ἀγῶνα ὀλόκληρον, γιὰ ν' ἀνακαλύψῃς κανένα τεῦχος τῆς παλαιᾶς μεθόδου Δέφνερ ἢ νὰ συγκεντρώσῃς πολλὰ καὶ διαφορετικὰ τεύχη θεματογραφίας, γιὰ νὰ πάρῃς μὴ ἰδέα ἀπὸ τὰ λατινικά.

Ὁ κ. Μαρκαντώνης ὁμως κατάφερε μὲ τὴν ἐργασία του αὐτὴ νὰ καλύψῃ ἕνα κενό, γιατί προχώρησε στὴν οὐσία τοῦ προβλήματος. Δὲν θέλησε νὰ μᾶς δώσῃ μερικὰ ἀπλὰ θέματα μὲ παράθεσι λεξιλογίου, ἀλλὰ ἐρεύνησε τὴν συντάξιν, τὴν πλοκήν, τὸν μηχανισμό τῆς λατινικῆς· γιατί τότε ἔχει μάθει κανεὶς μὴ γλῶσσα, ὅταν ξέρῃ τὰ κλειδιὰ τοῦ χειρισμοῦ τῆς.

Ἔτσι ὁ σ. δούλεψε μ' ἐπιστημονικὴ ἐπιμέλεια, στηρίχθηκε σὲ στέρεες διδακτικὰς ἀρχάς, συγγεντρῶσε πλοῦσιον γλωσσικὸ ὕλικον καὶ ἔδωσε σ' ἕνα τεῦχος ἀξιόλογον βοήθημα γιὰ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητὴ τῆς λατινικῆς.

Γ. Μ.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

ΣΤΗΝ ΥΠΟΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Εἶναι δύσκολο ἀρεκτὰ νὰ σκιαγραφῆσῃ κανεὶς τὰ λογίων λογίων συναισθήματα ποὺ πλημμυρίζουν τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπισκέπτη τῶν κατακομβῶν.

Πολλὰ ἔχουν γραφῆ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς γύρω ἀπὸ τὴν κατακόμβην καὶ ἴσως δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἐποχὴ ποὺ νὰ μὴν ἐνδιαφεροθῆ γιὰ τοὺς τόπους αὐτοὺς ποὺ ποτίσθησαν τόσο μὲ τὸ ἅγιον αἷμα τῶν μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως.

Ὁλοκάθαρτα καὶ ἀνάγλυφα ξεδιπλώνεται μπροστὰ στὸν ἐπισκέπτη ἡ ἐποχὴ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ἡ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ τῶν μαρτύρων ξαναζωντανεῖται καὶ ἡ θύμησις σὲ φέρνει στὴς ἐποχὰς τῶν πρὸ σκληρῶν διωγμῶν ποὺ ἐγνώρισε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης.

Οἱ κατακόμβες τῆς Ρώμης εἶναι μὴ παράξενη ὑπόγεια πολιτεία ποὺ ἀπὸ τὴν ἱστορία εἶναι γνωστὴ στοὺς περισσοτέρους μας.

Ἡ ἐπίσκεψις των συγκινεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη, μὰ γιὰ τὸν πιστὸ χριστιανὸν ἔχει κάτι τὸ ξεχωριστό, γιατί ἀποτελεῖ ἕνα εὐλαβικὸ προσκύνημα παρόμοιον πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὅπου ἔζησε, ἐδίδαξε καὶ ἐσταυρώθη ὁ ἐμφυχωτῆς τῶν ἡρώων τῆς Ρώμης.

Περαιτέρω ἀπὸ τὴν Ρώμην θεωρήσαμε καθήκον μας ν' ἀποτίσωμε ἐλάχιστον φόρον τιμῆς μπροστὰ στοὺς ἀναριθμητοὺς τάφους τῶν μαρτύρων τῆς πίστεώς μας.

Ἐνα ἀνοιξιαντικὸ ἀπόγευμα ξεκινήσαμε μὴ συντροφιά ἀπὸ Ἕλληνας γιὰ τὴν μεγάλη κατακόμβην τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ ποὺ βρίσκεται λίγο πῦρ ἔξω ἀπὸ τὴν Ρώμην, πάνω στὴν Ἀππία ὁδόν.

Περάσαμε ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον ρωμαϊκὸν ρυθμὸν ἀμφιθέατρο τοῦ Κολοσσαίου ποὺ βρίσκεται σχεδὸν στὴν καρδιά τῆς σημερινῆς Ρώμης.

Τὸ πλῆθος τῶν τοξοτῶν παραθύρων καὶ θυρῶν του ποὺ προκαλεῖ τὸ δέος στὸν θεατῆν, εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν θεάτρων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Τὸ Κολοσσαῖον εἶναι ἕνας τόπος θλιβερός, ποὺ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ εἰρήσιμα φρικτὸ θάνατον γιὰ νὰ ψυχαγωγῆσουν τοὺς σκληροὺς αὐτοκράτορες τῆς εἰδωλολατρικῆς Ρώμης.

Ἀπὸ τὴν πελώριον ἀνοικτὴν πόρταν του ἀντικρύβουμε τὸ ἑσωτερικὸν του.

Νὰ ὁ μαρτυρικὸς στίβος ποὺ οἱ μάρτυρες χριστιανοὶ κατασπαράσσονται ἀπὸ τὰ πεινασμένα θηρία. Νὰ καὶ ἡ ἐξέδρα ποὺ κάθονταν οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες κάτω ἀπὸ χρυσονίκιτους οὐρανοὺς ἀπολαμβάνοντας τὸ θέαμα.

Σήμερα στὴν ἴδια θέσιν ἕνας τεράστιος ἀπλοῦς σταυρὸς συγκεντρώνει κάθε Κυριακὴ ἕνα πλῆθος πιστῶν ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον ποὺ εὐλαβικὰ ἔρχεται νὰ παρακολουθῆσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν ποὺ τελεῖται μέσα στὸν ἀγιασμένον αὐτὸν στίβον.

Φεύγοντας ἀπὸ τὸ Κολοσσαῖον καὶ περνώντας κάτω ἀπὸ τὴν γνωστὴν πύλιν τοῦ βυζαντινοῦ

στρατηγῶν Βελισσαρίου μπαίνομε στὴν Ἄππια ὁδὸ. Δεξιά καὶ ἀριστερὰ μας οἱ δλάνθιστοι κήποι καὶ ἀγροὶ τῆς Ρώμης παρουσιάζουν ἓνα ὑπέροχο θέαμα. Περιπύου τὴν ἴδια εἰκόνα θὰ παρουσιάζε- ἦ παλαιὰ αὐτῆ ὁδὸς ὅταν οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ μὲ πολλὰ προφυλάξεις ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς δλάνθιστους κήπους τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαύλειων τραβοῦσαν πρὸς τὴν μυστικὴ εἴσοδο τῆς ὑπόγειας πολιτείας γιὰ νὰ βροῦν καταφύγιο καὶ παρηγοριὰ καὶ προπάντων τὴν θεία Εὐχαριστία.

Τὴν πορεία μας στὸ ρωμαϊκὸ λιθοστρωτο ἀνεκοψε μιὰ ὀρεινὴτατὴ παλαιохριστιανικὴ βασιλικὴ καὶ ἓνα βέλος πάνω σὲ μιὰ πινακίδα μᾶς ὡδήγησε πρὸς αὐτὴν μὲ τὴν Ἰταλικὴ ἐπιγραφή Per Catacombe San Sebastiano (πρὸς κατακόμβες τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανῶ).

Μᾶς ὑποδέχθηκε μὲ εὐγένεια ἓνας καθολικὸς μοναχὸς καὶ μὲ διακρινούσα καλωσύνη ἀνέλαβε νὰ μᾶς ὡδηγήσῃ πρὸς τὰ ἄδυτα τῆς μεγάλης αὐτῆς κατακόμβης.

Τὶ ἅγια ἀλήθεια ἀποστολὴ!

Τὸ κάθε τι μᾶς τὸ ἐξηγεῖ μ' ἐμβρίθεια καὶ τὸ ὅλο του ἐνδιαφέρον ζωηρὰ ἐκδηλώθηκε σὰν ἐμαθε ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες. Μὲ μιὰ ἀναμμένη δάδα στὸ χέρι κατεβαίνουμε ἀπὸ τὸ ἔσωτερικὸ τῆς βασιλικῆς πρὸς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Μιὰ ἐπιβλητικὴ καὶ φανασμαγορικὴ ἀτμόσφαιρα δημιουργήθηκε μπροστὰ μας καὶ μέσα στὴν ἀπόλυτὴ ἡρεμία καὶ ἡσυχία τοῦ ἱεροῦ χώρου δὲν ἀκούγονταν παρὰ τὰ ἐλαφρὰ βήματά μας, καθὼς προχωροῦμε μὲ ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία καὶ δέος.

Καθὼς βαδίζαμε μὲ πολυποίκιλες ἱερὲς σκέψεις μέσα στὸ μισοκόταδο, ξαφνικὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ πολυκατάβουμε, βρεθήκαμε μπροστὰ σ' ἓνα εὐρύχωρο θάλαμο, φωτισμένο διακριτικὰ ἀπὸ μιὰ παλαιохριστιανικὴ λυχνία ποῦ κρεμόταν ἀπὸ τὴν ὀροφὴ δημιουργώντας παρὰξένες φωτοσκιάσεις.

Ἐχωρίζουμε τὴν ἅγια Τράπεζα καὶ τὸ περίφημο γλυπτὸ ἀριστοτέρημα τοῦ μεγάλου γλύπτου Bernini, τὸν Ἅγιο Σεβαστιανῶ. Ὁ ὡδηγὸς ψιθυριστὰ μᾶς λέγει: «ἐδῶ εἶναι ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου...».

Ἀλήθεια πόσα δὲν μᾶς θύμισε τὸ ὄνομά του. Εὐλαβικὰ σταθήκαμε γιὰ λίγο πάνω ἀπ' τὴν ἱερὰ κρύπτῃ τοῦ γενναίου μάρτυρος, ἐνῶ συγχρόνως ἀνεύζουμε τὴν ἡρωϊκὴ του μορφή, στὸ περίφημο δημιούργημα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη τῆς ἀναγεννήσεως.

Ἡ ἐκθαρσινώτικῃ τοῦ προσώπου του δὲν δείχνει τίποτε ποῦ νὰ φανερώη τὸν οἶον ἀπελπισία παρ' ὅλο ποῦ ἓνα βέλος τοῦ ἔχει τρυπήσει βαθειὰ τὴν πλευρά.

Ἐνα οὐράνιο χαμόγελο διαγράφεται στὰ χεῖλιά του καὶ τὰ μεγάλα ἐκφραστικὰ μάτια του εἶναι στραμμένα πρὸς τὰ ἐπάνω, γεμάτα γλυκεῖα προσμονὴ καὶ θεία ἐλπίδα.

Βαθειὰ συγκινημένος ἀφήσαμε τὴν σκέψι μας νὰ φτερουγίσῃ πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἐνῶ τὰ χεῖλιά ἐφέλλιζαν λίγα λόγια προσευχῆς.

Ἀπὸ τὴν ἅγια αὐτὴ στιγμὴ μᾶς διέκοψε ἡ

φωνὴ τοῦ ξεναγοῦ μας, ποῦ μᾶς κλοῦσε νὰ δοῦμε μιὰ μισογαλασμένη ἑλληνικὴ ἐπιγραφή σιμὰ στὸν τάφο τοῦ μάρτυρος.

«ΑΥΡΗΑΙΑ... ΤΩ ΓΕΝΕΙ... ΓΛΥΚΥ-ΤΑΤΗ».

Ποῖος γνωρίζει ποῦ καὶ πῶς νὰ μαρτύρησῃ ἡ γλυκυτάτῃ Ἀυρηλία!

Ἀκολουθώντας πάντοτε τὸν ὡδηγὸ μας περάσαμε ἀπὸ μιὰ θολωτὴ πόρτα καὶ ὕστερα ἄρχισε πάλι τὸ κατέβαμα πρὸς τὸ βάθος μὲ τὴν ἰδιορρυθμία τοῦ δαιδάλου τῶν διαδρόμων καὶ στοῶν.

Παντοῦ πυκνὸ σκοτάδι, ποῦ καὶ ποῦ κανένα λαμπιόνι φωτίζει τίς κατασκότεινες στοῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ σὲ λίγο ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸ ἐπιβλητικὸ σκοτάδι. Τὸ πρόσωπό μας φωτίζεται λίγο, καθὼς καὶ ἓνα μικρὸ μέρος μπροστὰ μας ἀπὸ τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τῆς δάδας μας.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ τῶν διαδρόμων ὑπάρχουν σκοτεινοὶ τάφοι γεμάτοι ἀπὸ τὰ ἱερὰ ὀστά τῶν χριστιανῶν ποῦ οἱ ψυχές τους τώρα φτερουγίζουν σιμὰ στὸν φωτεινὸ θρόνο τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπὶ τραχίσια δόλιχληρα χρόνια γήθησε μαρτυρικὸ αἶμα μέσα στὸ μεγάλο ἀμφιθέατρο τῆς Ρώμης καὶ τὸ ἀπέραντο τότε ρωμαϊκὸ κράτος ποτίσθηκε ἄφθονα μ' αὐτό.

Δὲν περνοῦσε μέρα ποῦ νὰ μὴ προσφέρονται ἀνθρώπινα ὀλοκαυτώματα «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι τὴν ἅγια». Ἄνδρες, γυναῖκες, γέροι, νέοι καὶ παιδιὰ ἀκόμη, ἔτοιμοι νὰ ὑποστοῦν τὰ πάντα πρὸς δόξαν Του. Καὶ τώρα, νὰ τοὺς ἐδῶ μπροστὰ μας, στὴ γῆ, σὺ σκοτεινὲς κρύπτες καὶ τ' ἀριστόλα. Εὐλαβικὰ χέρια τοὺς μετέφεραν καὶ τώρα ἀναπαύονται «IN PACE».

«ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΝΤΕ ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΥΤΡΟΦΗΣ ΝΗΠΙΟΙ ΦΙΛΟΥΝΤΕΣ ΛΑΛΗΛΟΥΣ ΟΣ ΕΖΗCEN ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟΣ ΕΤΗ ΤΡΕΙC ΚΑΙ ΜΗΝΑΣ ΤΕCΣΑΡΕC ΚΑΙ ΕΥΤΡΟΦΗΣ ΟC ΕΖΗCEN ΕΤΗ ΤΡΙΑ ΚΑΙ ΜΗΝΑΣ ΕΠΤΑ ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ Η ΚΟΙΜΗΣΙC ΑΥΤΩΝ ΕΙC ΜΙΑΝ ΑΠΕΘΑΝΑΝ ΗΜΕΡΑΝ».

«ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥΤΥΧΕΙC ΘΥΓΑΤΗΡ ΦΙΛΙΠΠΟΥ».

«ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΕ ΚΑΙΜΙΑ ΕΥΘΟΥC ΟCΙΑ ΔΕΙΚΕΑ ΦΙΛΟΤΑΙΚΝΟC ΦΙΛΑΔΕΛΦΩΝ ΑΙΝ ΕΙΡΗΝΗC Η ΚΟΙΜΗΣΙC ΑΥΤΗC».

Πόσα δὲν μᾶς λένε αὐτὲς οἱ ἀπέριττες ἑλληνικὲς ἐπιγραφές!

Ποῖος ξέρει μὲ τί θάνατο ἀπέθανε καὶ ἡ εὐτυχὴς θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ δικαία Καίλια! Ἐνα ὅμως εἶναι γνωστὸ, ὅτι ἀναπαύονται ἐν εἰρήνῃ.

Οἱ κατακόμβες δὲν χρησιμοποιήθηκαν μονάχα ὡς κοιμητήρια. Εἶναι γνωστὸ ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θολωτοὺς χώρους εὗρισκαν καταφύγιο καὶ παρηγοριὰ οἱ κατατρομαγμένοι χριστιανοί. Ἄλλὰ ἀκόμη μέσα στοὺς χώρους αὐτοὺς μὲ μύριες προφυλάξεις τελοῦσαν κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δυνάστες τοὺς τίς ἱερὲς τοὺς ἀκολουθίες καὶ προπάντων τὴν θεία εὐχαριστία...

Ἡ εἰρήνη μὲ ἀπόλυτὴ μαστροία ρίχνει στὴ

ψυχή μας τὰ γαλάζια της πέπλα και δὲν νοιώθουμε παρὰ μιὰ θεία ἐλπίδα νὰ μᾶς πλημμυρίζη. Τὰ πάντα ἐδῶ διδάσκουν, τὰ πάντα ἔχουν κάτι νὰ σοῦ διηγηθοῦν.

Χαρακτηριστικό εἶναι αὐτὸ ποῦ μᾶς λένε ἀκόμη οἱ ἐπιτάφιας πλάκες.

Πουθενὰ δὲν βλέπεις λυπητερὴ ἐπιγραφή.

Τραγοῦδια ἐλπίδας και ἀναστάσιμα δοξαστικά εἶναι ὅλες τους...

Ἄκόμη ἓνα ἄρωμα γαλήνης μεταδίδουν και ὅλα τὰ ζωγραφισμένα σύμβολα ποῦ στολιζοῦν τοὺς τάφους και τοὺς τοίχους τῶν νεκρικῶν θαλάμων.

Νά, στὸ κουμπικόλο τοῦ Κλαυδίου Ἐρμοῦ ἓνα ἐξαιρετικό στόλισμα ζωγραφισμένο στοὺς τοίχους και στὴν ὀροφὴ του, ἀλφρέσκο.

Μιὰ φρίκα γεβλάντα ἀπὸ λεπτὰ χρωματιστὰ λουλούδια συμβολίζουν τίς διάφορες χριστιανικὲς ἀρετές. Τὰ λεπτὰ ἄσπρα κρινάκια συμβολίζουν τὴν ἀγνότητα, ἡ δάφνη τὴν μαρτυρικὴ δόξα, οἱ λεπτοὶ κλάδοι ἐληῆς τὴν ἀθανασία...

Εἶναι τόσο ὁμορφα πλεγμένα μεταξύ τους, ποῦ χαίρεται κανεὶς νὰ τ' ἀπολαμβάνη. Ἀλλὰ και λευκὰ περιστεράκια μὲ κλωνιὰ δάφνης στὸ ράμφος, φτερουγίζουν πρὸς τὸν οὐρανὸ ὅπως ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεό.

Πιὸ πέρα εἶναι ζωγραφισμένη και ἡ ἄγκυρα, σύμβολο τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος και ἡ λύρα σύμβολο τῆς γλυκειᾶς ἀρμονίας τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὅλα γαλήνια και ἤρεμα ἀποπνέουν τὴν μακαριότητα τοῦ Παραδείσου...

Ἀκριβῶς τὰ ἴδια ἱερὰ ἀισθήματα νοιώθει κανεὶς ὅταν ἐπισκέπτεται και τὴν ἐλληνικὴ κατακόμβη τῆς Μήλου, ποῦ εἶναι ἓνα ὑπέροχο μνημεῖο χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας. Δυστυχῶς ὅμως παραμένει τόσο ἄγνωστο! Τὰ ζωγραφισμένα αὐτὰ σύμβολα δὲν δίδουν σὲ μᾶς αὐτὴν τὴν στιγμὴν μιὰ κάποια αἰσθητικὴ ἀπόλαυσι, οὔτε μᾶς κὴν νὰ τὰ θαυμάσωμε καμμιά ἐπιστημονικὴ περιέργεια, ἀλλὰ γιὰ μᾶς εἶναι σύμβολα μὲ μεγάλη θεολογικὴ ἔννοια.

Εἶναι σύμβολα ποῦ ἀναγέννησαν καὶ ἀνάθρεψαν στὴν πίστι γενιὲς πιστῶν, χαρίζοντάς τους μιὰ νέα χαρὰ και ἐλπίδα και φτερουγίσματα πρὸς ἓναν ἄλλο κόσμον πιὸ ἀληθινὸ και πιὸ φωτεινὸ.

Λαβύρινθος οἱ στοές. Ὅπου και νὰ στρέψης τὰ μάτια σου σκοτάδι βαθύ και ὑγρασία. Μέσα ὅμως στὴν ὑγρὴ αὐτὴ ἀτμόσφαιρα κάτι θαρρεῖς και σοῦ θερμαίνει τὴν καρδιά.

Ἐνα φῶς αἰώνιο ποῦ δὲν τὸ σβῆνει οὔτε ὁ χρόνος μὲ τὴν λήθη οὔτε οἱ καταπληκτικὲς σύγχρονες ἐφευρέσεις.

Μέσα ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ αὐτὰ βάθη γενήθηκε ὁ χριστιανικὸς πολιτισμός.

Ἐνῶ πάνω ἀπὸ τὴν Ρώμη ὀργιάζει ἡ ἄγρια βαρβαρότης και ἡ εἰδωλοκρατικὴ ἀκλασία, βαθεῖα στὴν γῆ, στοὺς διαδρόμους και κουμπικόλο τῶν κατακομβῶν, ποῦ βασιλεύει ἡ γαλήνη και ἀγνότης, οἱ χριστιανικὲς ψυχὲς βάζουν τὰ βαθεῖα θεμέλια πάνω στὸν μοναδικὸ θεμέλιο λίθο δημιουργῶντας τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ και τὴν ἀληθινὴν πρόοδο.

Ἀπάνω στοὺς τάφους αὐτῶν τῶν ἡρώων και στίς ἐκατόμβες θεμελιώθηκε ὁ,τι καλύτερο ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἐποχὴ μας.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ψυχὲς ποῦ βγήκαν ἀπὸ τὰ χλωμά γείλη τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐνώθησαν και ἔκαμαν τὴν ψυχὴ τῆς χριστιανικῆς Ρώμης ἀλλὰ και ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἡ ἐπίσκεψις αὐτὴ στὴν κατακόμβη τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ μᾶς ἔκαμε νὰ νοιώσουμε ἀνάτασι πνευματικὴ και βαθεῖα συγκίνησι ποῦ προκαλοῦν οἱ κρύπτες και τ' ἀρκοσόλια τῶν μαρτύρων. Ἀλλὰ και μεγάλη χαρὰ πνευματικὴ και ἀπόλαυσι μᾶς χάρισαν τὰ δημιουργήματα τῶν πρώτων ἐκείνων τεχνιτῶν ποῦ μᾶς ἄφησαν χαραγμένα και ζωγραφισμένα πάνω στὸ φρέσκο τῶν τοίχων και τῶν θόλων τῶν ὑπογείων στοῶν.

Οἱ πρώτοι αὐτοὶ τεχνίτες πλημμυρισμένοι ἀπὸ πνευματικὴ δύναμι ἐβάζαν τότε και τὰ θεμέλια τῆς λαμπρᾶς χριστιανικῆς τέχνης ποῦ ὅλοι τώρα θαυμάζουμε.

Διότι γνωρίζουμε καλά ὅτι ἡ ἀληθινὴ δημιουργία προϋποθέτει πλημμύρισμα πνευματικῆς δυνάμεως, και τὸ πλημμύρισμα αὐτὸ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ καρδιὰ βαθεῖα χριστιανικὴ, γιὰτι μόνον μᾶς τέτοιαις καρδιᾶς τὸ θεγεῖλισμα θὰ ἔχη τὴν οὐσία και τὸν τόνο ποῦ θὰ ἐπιτρέψῃ στὸ καλλιτεχνικὸ δημιουργήμα νὰ ἐκφράσῃ και νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἀπολυτρώσεως και τὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος και ἀκόμη μέσφ τῶν γῆινων και φθαρτῶν ὕλικῶν ποῦ ἐκφράζεται, τὴν ἰδέα τοῦ αἰωνίου και ἀφθάρτου.

Ἀργὰ τὸ σούρουπο πήραμε τὴν στενὴ Ἁππία ὁδὸ ἐπιστρέφοντας πρὸς τὴν Ρώμη.

Τὸ θεῖο ὄνειρο αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως πλέκεται τώρα μὲ τὴν πραγματικότητα τῆς εἰδυλλιακῆς γύρω περιοχῆς.

Ἡ Ἁππία ὁδὸς ξετυλίγεται μπροστὰ μας πνιγμένη στοὺς φράχτες της ἀπὸ τὰ ὀλοπράσινα ἀμπέλια και κισσοὺς. Στὸ βάθος οἱ θόλοι και τὰ ψηλὰ καμπαναριά τῆς Ρώμης προβάλλουν στὸ μενεξιδι φόντο τοῦ οὐρανοῦ της σὰν σκιηκό παραμυθένιας πολιτείας.

Τὰ πάντα γύρω μας εὐωδιάζουν. Ἡ ὁμορφιὰ τῆς φύσεως ξετυλίγεται μπροστὰ μας προκλητικὰ.

Ἡ σκέψις μας γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ γυρνᾷ στὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια, ὅταν χιλιᾶδες ἄνδρες και γυναῖκες περιφρόνησαν τὴν ὁμορφιὰ προτιμῶντας τὸ ἀμάραντο στέφανο τοῦ μαρτυρίου της πίστεως.

Π. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ
Ζωγράφος

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ὁὐλλιαμ Φ ὀ κ ν ε ρ. «Ρέκβιεμ γιὰ μιὰ μοναχὴ», δράμα σὲ δύο μέρη.

Ὁ κ. Δ. Μυρὰτ εἶχε τὴν ἐπιτυχὴ ἔμπνευσι ν' ἀνεβάσῃ στὸ θέατρο Κοτμπούλη κατὰ τὴν γεμερινὴ περίοδο τὸ «ρέκβιεμ γιὰ μιὰ μοναχὴ» τοῦ Φῶινερ. Γιὰτι ἦταν καρὸς νὰ γνωρίσωμε και ἀπὸ τὴν

σκηνή τὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἀνάστημα ἑνὸς μεγάλου συγγραφέα, ποῦ δόθηκε στὴν Τέχνη, ὄχι ἀπὸ ἐνδομυχὴ ἀναζήτησι γι' ἀπλὴ ἱκανοποίησι τοῦ ταλάντου του, ἀλλ' ἐπειδὴ πίστεψε πὼς ἡ τέχνη του ἔχει ἀποστολή. Γιατὶ ἐκεῖνος ποῦ γράφει, μᾶς λέει στὴν ὁμιλία του στὴ σουηδικὴ ἀκαδημία γιὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ, πρέπει πρῶτα νὰ διδαχθῆ καὶ ἔπειτα νὰ διδάξῃ, νὰ μάθῃ καὶ ὕστερα νὰ πῆ· νὰ αἰσθανθῆ καὶ νὰ ζήσῃ τίς « παλιὰς ἀλήθειες τῆς καρδιάς », γιατί ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίδα ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιζῆσῃ καὶ νὰ κατοικήσῃ τὸν φόβο. Γιατὶ στὸ βάθος εἶναι ἀθάνατος « ὄχι γιατί αὐτὸς μόνος ἀνάμεσα στ' ἄλλα πλάσματα ἔχει μίαν ἀσβεστὴ φωνή, ἀλλὰ γιατί ἔχει ψυχὴ, ἔχει πνεῦμα ἱκανὸ γιὰ τὴν συμπονια, τὴν θυσία καὶ τὴν ἐγκαρτέρησι. Τοῦ ποιητοῦ, τοῦ συγγραφέα τὸ χρέος εἶναι νὰ γράφῃ γι' αὐτὰ τὰ πράγματα ».

Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμά ποῦ ἀπευθύνει στοὺς νέους συγγραφεῖς σ' ὅλο τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ μ' αὐτὲς τίς ἰδέες μοιλιάζει τὸ ἔργον του. Στὸ « ρέχβιεμ » θέτει κάτω ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ νυστέρει τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ, τίς συνέπειες τοῦ ἐγκλήματος, τὸν ἀγῶνα στίς διαμαρτυρίες τῆς συνειδήσεως, τὸν πόθον γιὰ τὴν λύτρωσιν. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος αὐθόρμητα αἰσθάνεται τὴν μύχια ἐπιθυμία γιὰ εὐδαιμονία, ποῦ τοῦ προσφέρεται ὅμως στὴ ζωὴ μὲ διαφορετικὰ σχήματα, μὲ φανταχτερὰ περιγράμματα, μὲ ποικίλους λάμψεις γοητείας. Ἐτσι συμβαίνει καὶ στὴν ἡρωίδα, τὴν Τέμπλ Στῆβενς, ποῦ ἔλκεται ἀπὸ τὴν μαγεία τοῦ εὐκόλου καὶ τοῦ εὐχάριστου καὶ γρήγορα ξεστρατίζει.

Ὁ θεὸς τοῦ ἄντρα τῆς, ὁ Γκαίβιν Στῆβενς, θὰ θελήσῃ νὰ ξεδιπλώσῃ τὴν ἀλήθεια, ὅσο πικρὴ καὶ ἂν εἶναι, γιατί ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίδα λυτρωμοῦ· γιατί ἀπὸ τὴν θεραπεία τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τὴν ὁμολογίαν τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς ἐλαφραίνει καὶ φέρνει τὴν γαλήνην. Ἐτσι ἡ Τέμπλ Στῆβενς νικημένη θὰ ὁμολογήσῃ τὸ κακὸ παρελθόν τῆς, θὰ ταπεινωθῆ καὶ θὰ παραδεχθῆ πὼς αὐτὴ οὐσιαστικὰ εἶναι ὁ ἐνοχος τοῦ φόνου τοῦ παιδιοῦ τῆς, καὶ ὄχι ἡ μαῦρὴ Νάνσυ Μαννιγκόου, ποῦ πέτυχε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο — τὸ πνίξιμον τοῦ παιδιοῦ — νὰ τὴν κρατήσῃ στὸν ἄντρα τῆς.

Ἐτσι ὅλο τὸ ἔργον θὰ πικνωθῆ καὶ θὰ κλεισῇ μὲ μίαν ρωμαλέαν σκηνή, λεπτὴ σὲ τραγικότητα καὶ συναισθηματικὰ ἀποχρώσεις, βαθειὰ σὲ στοχασμὸ καὶ φιλοσοφία, αἰσιδιάζῃ μὲ τὴν ἀκτίνα τῆς μεταφυσικῆς ἐλπίδος. Ἡ Μαννιγκόου θὰ ὑποστῇ τὴν θανατικὴν τῆς ἐκτέλεσι μὲ τὴν ἐγκαρτέρησι, τὴν ἐσωτερικὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν πίστι μᾶς χριστιανῆς καὶ αὐτὸ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον θὰ προσφέρῃ σὺν τελευταίᾳ ὑποθήκην στὴν ταραχμὴν καὶ ἀπελπισμένην Στῆβενς.

Ὁ Φάικνερ σὺν πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀγγίζει τὰ μεγάλα προβλήματα στὸ βάθος καὶ τὴν οὐσία τους. Σπουδάζει τὸ ἐσωτερικὸ δρᾶμα, ἀφουγκράζεται τοὺς μύχιους κραδασμοὺς τῆς ψυχικῆς ἀγωνίας, βλέπει μὲ κάποια σκληρότητα τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ στὸ τέλος τοὺς ἀνοίγει τὸν δρόμον. Γιατὶ δὲν διαπιστώνει μόνον, ἀλλὰ καὶ καθοδηγεῖ, δὲν παριστάνει, ἀλλὰ καὶ φωτίζει.

Τὸ δραματικὸ ὕλικόν στὰ χέρια του δὲν εἶναι ἐρέθισμα μόνον καλαισθητικῆς συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖον πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Φυσικὰ ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀδύνατα σημεῖα, καθὼς ἡ μακρηγορία σὲ μερικὸς διαλόγους, ὁ ὑπερτονισμένος ρεαλισμὸς στὴν σκηνὴ τῆς ὁμολογίας, ἡ μονολιθικὴ προσωπικότητα τοῦ μόνου « δικαίου », τοῦ Γκαίβιν Στῆβενς, στὴν ὁποία συγκεντρώνονται ἡ φιλαλήθεια καὶ ἡ ἀλυγισία μὲ κάποια σκληρότητα. Ἀλλὰ τέτοιες κρίσεις δὲν μποροῦν νὰ μᾶς φέρουν ποτὲ στὸν χαρακτηρισμὸ πὼς « δραματοφυρτικὸ ὁ Φάικνερ εἶναι ἀτυχῆς » (!), γιατί τοῦτο τὸ δρᾶμα τοῦ μᾶς προκαλεῖ γνήσιον καλλιτεχνικὸν ενδιαφέρον καὶ ἀνθρώπινον συγκίνησιν ἀπὸ τὸ πνευματικὸν βάθος καὶ τὸν συγκλονισμὸν τῆς ψυχῆς.

Γ. ΜΠΟΖΩΝΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄρ π υ ἰ ὠ ν α. Δὲν ἀποτελεῖ ἐπιτυχὴ δημιουργίαν τὸ ποιήμα σας. Τοῦ λείπει ἡ πνοὴ ποῦ πρέπει νὰ χαρακτηρίῃ ἕνα ποίημα. — κ. Σπύρ. Σ π α ρ τ. Ἐνταῦθα. Ἡ ἄνεσις μὲ τὴν ὁποίαν διατυπώνετε τοὺς στίχους σας εἶναι ἕνα προσόν. — κ. Πόττη Ζάχρον. Ἐνταῦθα. Τὰ ποιήματά σας δὲν ἀποτελοῦν ἐπίτευγμα. Ὁ ρυθμὸς ὅμως ποῦ περικλείουν δίδει πολλὰς ἐλπίδας. — κ. Μιχ. Πι σ., Κοκκινότρημιθιάν. Μὲ ἰδιαιτέρην χαρὰν ἐλάβαμε τὰ ποιήματά σας, ὡς χαιρετισμὸν ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην μας Κύπρον. Ἐπογραμμίζομεν τὴν ἐμπνευσιν τοῦ « Ἡσαΐ » μολοντὴ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὕστερου. — κ. Ν. Π., Ἰερὸν Μονὴν Βουλκάνου, Μελιγαλᾶ - Μεσσηνίας. Καλὴ ἡ μικρὴ συλλογὴ τῶν ποιημάτων σας. Ἀποδίδουν μουσικὸς τόνους, ἔχουν ὠραίας εἰκόνας, εὐγένειαν αἰσθημάτων καὶ τὸ « Θυμάρι » τῆς ποιήσεως εὐρίσκεται μέσα εἰς τοὺς στίχους σας. — κ. Μάρ. Νικολίν., Ἐνταῦθα. Τὸ μέγα προσόν τοῦ ποιηματός σας εἶναι ἡ ρωμαλέα πνοὴ τοῦ καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ἔρωα ποῦ ἔχει ὡς θέμα του. Δὲν δίδει ὅμως τὸν τόνον τῆς συγκινήσεως. — δ. Ἡρ. Τ σ ι ὠ λ. Ἐνταῦθα. Τὸ ποιήμα σας μᾶς κάνει μὲ σᾶς συστήσωμεν νὰ διαβάσετε νεοελληνικὴν ποιήσιν δι' ἕνα διάστημα καὶ κατόπιν νὰ ἀρχίσετε νὰ γράφετε. Ἐτσι θὰ ἀξιοποιηθῆ ἡ ποιητικὴ σας διάθεσις. — κ. Γιάννην Ἰ σ π η ν. Ἐνταῦθα. Ἡ ἀπασχόλησις σας μὲ τοὺς στίχους, δὲν ἀποτελεῖ μόνον διέξοδον εἰς τὸν φόρτον τῆς ἐργασίας σας, ἀλλὰ καὶ μίαν ἱκανοποιητικὴν ἐπίδοσιν, ἂν ὑπογραμμίσῃ κανεὶς τὴν τεχνικὴν ἀριότητα τῶν στίχων σας καθὼς καὶ τὴν μουσικότητα καὶ τὸν λυρικὸν τόνον, ποῦ προδίδουν τὴν ποιητικὴν σας διάθεσιν. — Αἰδσα. κ. Δ. Ἰ Α σ η μ. Λιμνίτσα - Ναυπακτίας. Θὰ ἦτο εἴρημα τὸ νὰ συνδυάσετε τὴν ἐμπνευσιν τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου, ἐὰν ὅμως καὶ ἡ ἀπόδοσις ἦτο ἐπιτυχῆς. — κ. Γιάν. Ν. Κου σ φ. Νευχώριον - Μεσολογγίου. Οἱ στίχοι σας δείχνουν ὅτι ἔχετε τὸ προσόν τοῦ ποιητικοῦ στοιχείου.

Αὐτὸ δείχνει ἡ τελευταία στροφή τοῦ « Νάτανε ». — κ. Ἀνάργ. Κ α λ υ β. Ἐνταῦθα. Μὲ πολλὴν συγκίνησιν ἐλάβαμεν τὰ ποιήματά σας, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἰδιαίτερον εὐαισθησίαν, χάριν καὶ πνοήν, ἀφοῦ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν τῆς ἀγωνιζομένης Κύπρου. — δ. Καίτ. Εὐστρ., Ἐάνθην. Σᾶς συνιστῶμεν νὰ συνεχίσετε μὲ μεθοδικότητα τὴν προσπάθειάν σας, διότι ἡ ἐμπνευσίς σας ἔχει κάτι τὸ πηγαῖον. Μὴ γράφετε ἐκτεταμένα ποιήματα. — κ. Μ. Ι. Κατερίνην. Τὰ ποιήματά σας ἤμπορεῖ νὰ προμηθούσιν μίαν μελλοντικὴν δημιουργίαν. — κ. Μάρκ. Β ρ α τ σ ἄ λ., Λέρον. Τοὺς στίχους σας χαρακτηρίζει κάτι τὸ ρωμαλέον, τὸ ρεαλιστικόν, καθὼς καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ δραματισμοῦ. — κ. Ὁδυσ. Γ ω ν. Ἐνταῦθα. Τὸ μόνον προσόν τῶν ποιημάτων σας εἶναι ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν τῆς Κύπρου ποῦ συγκινεῖ τὸ πανελλήνιον. Θὰ πρέπει νὰ ἐργασθῆτε συστηματικὰ διὰ νὰ παρουσιάσετε κάτι τὸ ἄρτιον. — κ. Σαρ. Χ α ν δ ρ. Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας ξεχωρίζομε τὸ « Ἦ σφραγίδα » διότι αὐτὸ ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς ποιητικῆς διαθέσεως καὶ προσπάθειας. — κ. Μ. Γ ρ η γ. Χανιά. Ἡ δευτέρα στροφή τοῦ « Χριστούγεννα » ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ μίαν καλὴν ποιητικὴν δημιουργίαν εἰς τὸ μέλλον. — δ. Ἑλλ. Π α π α γ. Ἐνταῦθα. Τὸ « προσευχὴ » εἶναι μίᾳ ἐξαιρετικῆς ποιητικῆς προσφοράς, ἔχει πολλὰ καλὰ στοιχεῖα ποῦ δίδουν ἕνα ποίημα. Ἡ τελευταία στροφή εἶναι ἀρτία μὲν τεχνικῶς, δὲν εὐρίσκεται ὅμως εἰς τὸ ὕψος τῶν ἄλλων. — κ. Ἀνακρινώστην Π α ὕ λ ο υ. Π. Φάληρον. Τὸ « ἀν θέλω » δείχνει ὅτι κατέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ ποιήματος καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα προσόν, ποῦ μπορεῖ νὰ σᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ἱκανοποιητικὴν ἀπόδοσιν, ἐὰν ἐργασθῆτε συστηματικὰ. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ, θὰ εἴχαμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἀγωνιστικὴ προσπάθεια μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ φέρει τὴν νίκην καὶ τὴν ἐπιτυχίαν. — Α. Δ ε λ ὶ ν 3ην Μ.Κ.Ε.Π. Τ.Γ.Α. 1010. Ἀπὸ τὸ

ποίημά σας, δὲν λείπει ἡ πρωτοτυπία ἀλλὰ ἡ πνοή. — κ. Κ. Κ υ ρ ι ἔ ρ. Ἐνταῦθα. Τὸ μόνον προσόν τοῦ ποιήματός σας « πρὸ τοῦ Ἀργυροῦ Σκεύους » εἶναι ἡ ἱερὰ συγκίνησις ποῦ θέλει νὰ δώσῃ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποδίδεται μὲ ἀρμονίαν καὶ μὲ λυρικὸν βάθος. — κ. Μ. Ν τ ρ ἄ μ ο υ ν τ. Ἐνταῦθα. Ἡ εὐχέρεια διατυπώσεως στίχων δὲν εἶναι πάντοτε ἐγγύησις διὰ τὴν ποιητικὴν δημιουργίαν οὔτε τὸ μόνον προσόν. Εἰς τὴν περίπτωσιν σας ὅμως ἤμποροῦμε νὰ περιμένωμεν τὴν καλὴν μελλοντικὴν σας ἀπόδοσιν. — κ. Γ. Κ ο ὄ β ε λ. Ἐνταῦθα. Τὰ ποιήματά σας ἔχουν μουσικότητα, ἀπλότητα καὶ χάριν ἀλλὰ δὲν φθάνουν ἀκόμη εἰς ἀριότητα. — κ. Σοβ. Λ ο υ κ. Ἐνταῦθα. Ἐκτεταμένον τὸ ποίημά σας καὶ χωρὶς ἐπιτυχῆ ἀπόδοσιν. Οὔτε ὁ μουσικὸς δεκαπεντασύλλαβος δὲν σᾶς ἐβόηθησεν νὰ παρουσιάσετε κἀτ τὸ ἄρτιον. — κ. Β. Δ. Γαστούνην - Ἡλείας. Τὸ « Σὺ Κύριε » δὲν ἀπεδόθη κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν, ἀποτελεῖ παράταξιν συλλογισμῶν παρὰ στίχων ποῦ ἐπενδύουν νοήματα. — κ. Γ. Ἀ ν δ ρ ι ο π. Αἴγιον. Ἐὰν κατορθώσατε, εἰς τὴν προσπάθειάν σας, νὰ πειθαρχήσουν τὰ στοιχεῖα τῆς ποιητικῆς συνθέσεως εἰς τὸν τόνον τῆς ἀρμονίας, θὰ ἀποδώσατε κάτι τὸ ἀξιόλογον. — κ. Ι. Κ α σ τ., Γ η Σ.Α.Α. Β.Σ.Τ. 902. Εἰς τὰ ποιήματά σας προσέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου. Εἰς τὸ « ἀργῶνες λευτεριάς » ὁ στίχος εἶναι περισσότερο δουλεμένος. « Τὸ οὐράνιο πόθο » ἐπεξεργασθῆτε το πάλι καὶ ὡς ἰδέαν καὶ ὡς στίχον. — κ. Ἀσυγκρ. Φ λ ἔ γ ω ν, Πειραιᾶ. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Συμφωνοῦμεν πλήρως μὲ τὰς ἰδέας σας, ἀλλὰ τὸ χρονογράφημά σας ὑστερεῖ τεχνικῶς. — κ. Ἄλ. Ξ ι ο υ ρ. Παρὰ τὴν ἀριότητα τοῦ στίχου, τὸ ποίημα σας δὲν ἀπέδωσε αὐτὸ ποῦ θέλατε. Ἡ μουσικότης τοῦ στίχου καὶ ὁ λυρισμὸς ποῦ διαθέτετε ὀδηγοῦν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἀπεδίδατε περισσότερο εἰς τὴν παιδικὴν ποίησιν. Δοιμάσατε.

Τὸ προσεχές τεύχος τῶν « Ἀκτίνων », λόγῳ τῶν θερινῶν διακοπῶν, θὰ κυκλοφορήσῃ κανονικῶς τὸν Ὀκτώβριον 1957.

Περιοδικὸν Ἀκτίνες, ὄργανον τῆς « Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ». Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως Ἀκτίνες. Γραφεῖα : ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35 - 023. — Θεοφάνης : Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς : Φίλωνος 34α. — Ὑπεύθυνος : Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1). — Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 45, ἐξωτ. δολλ. 3. — Πρόστ. τυπογραφείου Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται

Τύποις « Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας » Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 41
Ἐκμετάλλευσις Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου